

უილიამ ფოლკნერი

ქ ა ლ ა ქ ი

რ მ ა ნ ი

თარგმნა რევაზ თვარაძემ

ვ. კ. ჩეკლიძე

4

კი, ნამდვილად ამაყოფიდა. მაგის მომთხრობელს დეიდამისისთვის რომ ეკითხა (იმ ორი ბიძისთვის კი არა, არც ბაბუასთვის, — რომელიმე ნათესავი ქალი რომ შეეწუხებინა), ის მიახვედრებდა, რატომაც ეამაყებოდა სელების — ისეთი ქმარი მყავს, შეუძლია თვალი ამომიღურჯოსო, ხოდა ცოლიც ისეთი დავუდივარ, ჯერ კიდევ შემძლია ჭკუიდან გადავაცდინო.

ხო, პირველი ჯეფერსონელი სნოუპსი ფლემი კი არ ყოფილა, მინკი იყო პირველი. რვა თვეს იჯდა ჯეფერსონის საპყრობილეში, ვიდრე პარჩმენში გამგზავრებოდა მუდმივ საცხოვრებლად ჯეკ ჰიუსტონის მოკვლისთვის. და ამ რვა თვეს სულ ის ფიქრი აწვალებდა — ხომ არ გადავცდით.

არა, ჯეკ ჰიუსტონის მოკვლის გამო როდი ეჭვობდა. ამ მხრივ კი იცოდა, რასაც სჩადიოდა. ჯეკი ქედმაღალი იყო, თანაც მარტონელა კაცი, ხოდა ამნაირი შეხამება ვერაა კარგის მომასწავებელი; მარტონელა იმიტომ გახლდათ, ახალგაზრდა ცოლი დაელუბა, იმას კიდევ, ერთი რომ, კაიხანს მიუწევდა გული იმ ქალისკენ, ვიდრე დაინარჩუნებდა, მეორეცაა და ქორწინებიდან წელიწადსაც არ გაეგლო, ისე გამოეცალა ხელიდან ცოლი; ხოლო ქედმაღლობით იმდენად ქედმაღალი იყო, ოთხ წელიწადშიც ვერ აიძულა თავისთავი ის ქალი დაევიწყებინა. ანდა იქნება სხვა რამეც იყო მიზეზი: ცოლთან ერთად ექვს-შვიდ თვეს იცხოვრა სულ, მის დანარჩუნებას კიდევ ექვსი-შვიდი წელიწადი მაინც მოანდომა, მეტი თუ არა; ხოდა შეადარეთ, ჩემო ბატონო, ექვსი-შვიდი

* გაგრძელება. დასაწყისი — „საუნჯე“ №1.

თვე და ექვსი-შვიდი წელიწადი. დალუპვითაც ისე დაელუპა, უარესი რომ აღარც ითქმის: თავლაში წიხლების ცემით მოკლა სწორედ იმ წმინდა სისხლის ულაყის მამამ, რომლიდანაც ოთხი წლის მერე მინკმა ტყვიით ჩამოაგდო ჯეკი. ხოდა ცოლის დალუპვის მერე ჰიუსტონი უფრო პირქუში შეიქნა და ოთხ წელიწადს სულ იმას იგონებდა, როგორ მოხდა ის ამბავი. ასე რომ კაცს ქედ-მაღლობა თუ მოსდგამს და თან გამოწყვეტილი დარჩება და სიქუშე მიეძალე-ბა, მერე და მერე ამპარტავნობაც ემატება და ემატება ხოლმე.

მაგრამ ფრანგისხვევლებმა კაი ხანია იცოდნენ, ამაყი კაცი რომ იყო, ისიც მოეხსენებოდათ, რანაირად გაუძნელდა ლაუსი პეიტის აღმზრდელთა დაყო-ლიება — ცოლად გამატანეთო. ასე რომ მინკ სწოუპსს რომ არ გადაწყდომოდა, არაფერი უჭირდა საქმეს.

იმიტომ რომ მინკი გულღრმე კაცი იყო, ერთადერთი სულით ხორცამდე დაბოღმილი სწოუპსი იყო იმათგან, ვისთანაც კი მოგვწევია შეხვედრა. შეშ-ლილებიც ერივნენ სწოუპსებში, გულფიცხებიც — თოფის წამალივით რომ იფეთ-ქებდნენ ხოლმე, იმ ბერიკაცის — ებისნაირი გადამბუგველნიც, ანდა უწყინარ-ნი და უბოროტონი — ეკის მაგვარნი; თუმცა, კაცმა რომ თქვას, ეკი არც იყო სწოუპსთაგანი, რაც არ უნდა წაეგდო ენა დედამისს; ეკი სწოუპსების ბუნაგში დასაბადებელი არ იყო, ისე როგორც ბელურას არ მართებს პერას ბუდეში გა-მორეკვა; რეგვენიც ჰყავდათ სახლეულთაგანი ერთი, პირწმინდა რეგვენი — ა. ო. ოლონდ მანამდე არ შეგვხვედროდა ისეთი კაცი, ასე უანგაროდ და თანაც უნუ-გეშოდ დაბოღმილი რომ ყოფილიყო.

იქნება ამიტომაც იყო ერთადერთი ბოღმიანი სწოუპსი: გამორჩენით ვერა-ფერს გამორჩებოდნენ ისინი ამ ბოღმას. ოლონდ თავისი სახლიკაცის ა. ო-სი არ იყოს, ეტყობა, სიყუყურე ამასაც მოსდგამდა, თორემ ასე არ გადაცდებოდა არაფრით. არა, ჩემო ბატონო, იმას კი არ მოგახსენებთ, გადაცდენა ის იყო, ჰიუსტონს რომ ესროლა-მეთქი; იმას მოგახსენებთ, რომ მაინცდამაინც ისეთი დრო შეარჩია საამისოდ, როცა ფლემი ტენასში იყო და თაფლობის თვეები ჯერაც არ მოემთავრებინა. რასაკვირველია, კი იცოდა ის ამბავი, რომ ფლემი არ ჩამობრუნებულყო. ანდა იქნება წინააღმდეგ ისიც შეატყობინეს სწოუპსური უმაჯთულო ტელეგრაფით — სახვალიოდ ფლემი ფრანგისხვევში ამობრუნდებაო, ხოდა მერეღა გამოჩხრიკა ის თავისი დაჟანგული, მეათე კალიბრის ვაზნებით გასატენი თოფი, ბურქებში ჩაუსაფრდა და ცხენიდან ჩამოაგდო ჰიუსტონი. თუმცა რა ვიცი... იქნება საიმდროოდ ყველაფერი სულერთი შეიქნა ამისთვის, ოლონდ კი ჰიუსტონი მიზანში ამოეღო და თოფის გასროლისას ბიძგი ეგრძნო მხარში.

ერთი სიტყვით, ამნაირი საქმე მოახდინა ამ კაცმა. და, ეტყობა, როცა ჰიუსტონი გზისპირა ტალახში ეგდო უკვე, ხოდა მისი დაფეთებული, აღვირ-მიშვებული, ცარიელუნაგირიანი და უზანგებმოკონწიალე ულაყი უორნერის დუქნისკენ მიჭენაობდა, ვითომ იქ მომხდარი ამბის მიტანა სდომებოდას, ეტყობა, მაშინღა მიხვდა მინკი და ზარი დაეცა: ნამეტანი არქარებულიყო იმ საქმის მოსახდენად, რასაც აღარაფერი ეშვებოდა აწი. სწორედ ამიტომ შეეცადა, გვამი გადაემალა, მერე კიდევ თოფი წყალში მოისროლა და დუ-ქანს მიადგა. ხოდა მერე, სანამ შერიფი ჰიუსტონის ძებნაში იყო, სულ იქ წრიალებდა, იმიტომ კი არა — შერიფმა კვალს მიაგნო თუ ვერ მიაგნო, არა, ჩემო ბატონო, იმას უცდიდა — ფლემი ტენასიდან ჩამობრუნდება და გა-მომიხსნისო; ასე იყო ეს ამბავი, სანამ ჰიუსტონის ძაღლმა იმ მაძიებლებს გვა-

მი არ მიაკვლევინა, ვილაც მეთევზეებმა კიდევ წყალში თოფი იპოვნეს და ყველამ ის თქვა — მინკის თოფი არისო, იმიტომ რომ იმნაირი თოფი სხვას ვერაფრით ვერ ექნებოდა.

ხოდა მაშინ ბოლმამ და ნაწყენობამ — ეს რა უსამართლობა ხდება, რანაირი დალატიაო — სულ გაუტეხეს გული კაცს, რადგან ასე დაასკვნა თუ ასე მოისაზრა, ერთი სიტყვით, იფიქრა: ეტყობა, ფლემმა ჰიუსტონის მოკვლის ამბავი გაიგო და განგებ არ ბრუნდება ფრანგისხევში, საერთოდ, მისისიპიში, ჩემი მოშველება რომ არ დასჭირდესო. არა, გულის გატეხა არც ეთქმოდა ამ ამბავს, ჩვეულებრივი ბოლმა იყო და ნაწყენობა: ამას უნდოდა ფლემ სნოუპსისთვის დაემტკიცებინა — მეც ფეხებზე მკიდობარო; შერიფი საპყრობილესკენ რომ მიამგზავრებდა ხელბორკილიანს, დრო მოიხელთა, გადასახურის ორ კადონს შუა კისერი გაამკვრინა და მერე ფეხებისა და ტანის გადმოთრევასაც შეეცადა, ვიდრე არ იმარჯვეს და უკან არ შეათრეეს ეტლში.

ოღონდ ის იყო, რომ აღშფოთებაც, წყენაც, გულის გატეხაც დიდხანს არ გაჰყოლია. ალბათ გულისხმას მოვიდა — უნდა მოთავდესო ეს ამბავი, და, ეტყობა, გაიხარა კიდევ, ყოველივე მართლა რომ მოთავდა და სიმშვიდეც და საღი გონებაც ხელახლა დაუბრუნდა. ეხლა ისლა დარჩენოდა, საპყრობილეს უკეთ შეწყობოდა და ფლემ სნოუპსის დაბრუნებას დალოდებოდა, რადგან ფლემ სნოუპსი რომ ფლემ სნოუპსია, იმასაზე არ შეეძლო სამუდამოდ გადაკარგულიყო, თუნდაც სათაფლობისთვეოდ და თუნდაც ტეხასში.

ასეც მოიქცა. იჯდა თავისთვის საკანში, ზედა თაროზე (აბა რა, ნაღდი, პირველხარისხოვანი მკვლელი გახლდათ, ვილაც კარტის მოთამაშე ზანგი კი არა, ასე რომ სამუშაოდ ეს არ გაჰყავდათ), იჯდა და მოუთმენლობაც არ ემჩნეოდა; სარკმელს მიადგებოდა ხოლმე, გისოსებს ხელს ჩასჭიდებდა და იმ ქუჩას, იმ ტროტუარს გამზერდა, საიდანაც ფლემი მოედანზე უნდა გამოსულიყო; პირველი თვე ისე გაილია, არავითარი მოუთმენლობა არ დატყობია, მეორე თვესაც არ წუხდა მაინცდამაინც, თუმცა ბრალდება უკვე წაყენებული ჰქონდა; ხანდახან თუ შეეხმიანებოდა რომელსამე გამგლელს — ფლემი ხომ არ ჩამობრუნებულაო. მეორე თვის მიწურულშილა იფიქრა — ეტყობა, ჯერ არ ჩამოსულაო, ასე რომ გამგლელებს ეხლა იმას გასძახოდა: ბილ უორნერს გადაეცით ფრანგისხევში — ჩამოვიდეს და მნახოსო.

ხოდა გასამართლებამდე ორი კვირის მეტი რომ აღარ იყო დარჩენილი და მაინც კაცს არ მოუკითხავს ამისთვის, არც ბილ უორნერს და არც სხვა ვინმეს, მაშინ კი იაზრა: ვერაფრის დიდებით ვერ დავიჯერებ, რომ ფლემი აქამდე არ ჩამობრუნებულიყო, ისაა, რომ იმ ხალხს, ვისაც სარკმლიდან გაგძახოდი, ჩემი თხოვნის გადაცემა არც უფიქრიაო. ხოდა, რაკი ეხლა ღამლამობით ცოტახანს ეძინა ხოლმე (შეიხედავდი ამის საკანში კაცი და მოჰკრავდი თვალს: ზედა თაროზე, გისოსებს მიღმა სიბნელე იდგა, მაგრამ ქუჩის ფანრის სინათლე აჩენდა თეთრ ლაქას — ამის სახეს, და ორ ლაქას კიდევ — გისოსებისთვის ჩაჭიდებულ ხელებს), საიმისო დრო ბევრი ჰქონდა, რომ ასე მდგარიყო და თუ გინდა დილამდე დალოდებოდა, როდის ჩაივლიდა ისეთი ვინმე, ვისაც ანდობდა დასაბარებელს: რომელიმე ყმაწვილი, ვთქვათ, სტივენსების ბიჭის (იურისტ სტივენსის ძმისწულის) მაგვარი, ვინმე ისეთი, უფროსებს ჯერ რომ არ გაეთახსირებინათ, ამის მტრად არ ექციათ ჯერ; ჩურჩულით შეეხმიანებოდა ხოლ-

მე ასეთებს, ბოლოს ისინიც შეჩერდებოდნენ და ამოჰხედავდნენ, ეს კიდევ ჩურჩულსვე დაადევნებდა შიშით უკუქცეულებს:

— ყმაწვილებო! ბიჭებო! ეი, თქვენ, მანდ! ათი დოლარი არ გინდათ? ხო-და გადაეცით ფრანგისხევში ფლემ სნოუპსს, ასე უთხარით — შენი ბიძაშვილი მინკ სნოუპსი რომ არის, იმან შემოგითვალა, ჩქარა ჩამოდი-თქო, გესმით, ჩქარა-თქო!

ასე გახლდათ ეს ამბავი იმ დილამდე, სასამართლომდე. შემოიყვანეს თუ არა ხელბორკილიანი, თვალები ააცეცა, იქაურობა მოათვალიერა, კიდევ და კიდევ წაიგრძელა კისერი, უყურებდა, როგორ შემოჭედილიყო ხალხი, როგორ მოძვრებოდნენ და მოძვრებოდნენ, თუმცა დასაჯდომი ადგილი აღარსად მოიძებნებოდა უკვე; ასე იყო მიშტერებული, ვიდრე მსაჯულებს აფიცებდნენ, სკამზე შედგომაც კი დააპირა, ვითომ — უკეთ დავინახო, სანამ ძალით არ ჩამოათრიეს; მდივანი უკვე საბრალდებო აქტს კითხულობდა, ხოდა ეს კისერს იგრძელებდა ისევ, წრიალებდა, ვიდრე ბოლოს არ შეეკითხენ — თავს დამნაშავედ თუ სცნობთ?

მაშინ ხელახლა აძვრა სკამზე, შეჩერებაც ვერ მოასწრეს, სასამართლოს დარბაზის ბოლოში ჩარიგებულ სახეებს გახედა და აღმოთქვა:

— ფლემ!

ამასობაში მოსამართლემ ჩაქური ააკაკუნა, სასამართლოს მიერ მისთვის დანიშნული ვექილიც წამოვარდა, მდივანიც აყვირდა — სიწყნარე დაიცავითო.

ოლონდ მინკი მაინც თავისას გაიძახოდა:

— ფლემ! ფლემ სნოუპს!

მაშინ თავად მოსამართლე გადმოიხარა ამისკენ და მომართა:

— ეი, თქვენ! სნოუპს! — ვიდრე ბოლოს და ბოლოს მინკიც არ მიუბრუნდა და არ შეხედა. — სცნობთ თუ არა თავს დამნაშავედ?

— რაო? — იკითხა მინკმა.

— თქვენ მოკალით თუ არა ჯეკ ჰიუსტონი? — უთხრა მოსამართლემ.

— ხელს ნუ მიშლით! — მიუგო მინკმა. — ვერ ხედავთ, საქმე რომ მაქვს? — ამის თქმა იყო და ისევ შებრუნდა იმათკენ, იმ ხალხისკენ, ვინც იმის შესატყობად იყო მოსული — ერთიც ვნახოთ და არ ჩამოახრჩონო; რადგან, თუმცა იმას კი ამბობდნენ — ჭკუიდან გადამცდარი არისო, მაინც, რაკი თვითონვე მოისურვა ეს ამბავი, თვითონვე ჩამოიხრჩო კინალამ თავი, ისე გამოდიოდა, რომ სასამართლოს მისივე გულისწადილი უნდა შეესრულებინა. ხოდა იდგა და გასძახოდა: — ეი, რომელი ხართ მანდ! რომელს გყავთ მანქანა? უორნერის დუქანში გავარდით ეხლავე და ფლემ სნოუპსს დამიძახეთ! რასაც ეტყვი, გადაგიხდით ის კაცი, აქით დაგისართავთ კიდევ — ათ დოლარს მოგიმატებთ, ოცს მოგიმატებთ...

შარშანდელ ზაფხულს იურისტს რალაც უნდა მოემოქმედა, ოლონდ ის არ იცოდა, რის გაკეთება მართებდა მაინც. ეხლაც უნდა მოემოქმედა რალაცა, ოლონდ ეხლა მისთვის უკვე სულერთი იყო, რასაც მოიმოქმედებდა. არა მგონია ძებნით ეძებნოს რამე. ჩემი შეტყობით, ისე, ალაღბედზე გაიწოდა ხელი და რალაცას ჩაეჭიდა, სიფთაზევე ხელში მოხვედრილ საქმეს; ხოდა შემთხვევით ეს აღმოჩნდა იმ სპილენძის ნაწილების საქმე, რომლებიც, ვაცმა არ იცის, სად იკარგებოდა ელექტროსადგურიდან და რომელთა ამბავიც მთელ ჯეფერ-

სონს, ფლემ სნოუპსის ჩათვლით, — კი, ჩემო ბატონო, სწორედ ფლემ სნოუპსის ჩათვლით, — სურდა სამუდამოდ დაევიწყებინა თუნდაც სულ უბრალო ზრდილობის გამო.

როგორც შტატის პროკურორმა ეს საქმე რომ აღძრა იურისტმა სააქციო კომპანიისა და მერ დე სპეინის წინააღმდეგ, ბრალად რომ დასდო სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენება და დანაშაულებრივი თანამონაწილეობა, ერთი სიტყვით, რაც ჰქვია ამ ამბავს იმათ ენაზე, ჩვენ ყველამ, რასაკვირველია, ის ვიფიქრეთ — ალბათ იმას აპირებს, მივიდეს და ეს ქაღალდები მანფრედ დე სპეინს საწერ მაგიდაზე დაულაგოსო. ოღონდ შევცდით ყველანი: მერ დე სპეინთან გარიგებას ეხლაც ისევე არ აპირებდა თურმე, როგორც იმ საღამოს კოტილიონის კლუბის ეზოში, როცა მისმა სიძემ უთხრა — ჩხუბი რა შენი საქმეა, რომ არ იცი, რა გაჩხუბებსო. თუმცა, კაცმა რომ თქვას, ეს ამბავი იურისტს თავადაც კარგად მოეხსენებოდა, რადგან ოცდაორი წლის, იქნება ოცდასამისაც იყო უკვე. დე სპეინისგან არაფერი არ უნდოდა, იმიტომ რომ თვითონ არც იცოდა, რა იყო ის რაღაც, ერთადერთი რამ, რაიც დე სპეინს მიმადლებული ჰქონდა და იურისტს ესაჭიროებოდა, ვიდრე მამამისმა არ აუხსნა იმ უკანასკნელ დღეს.

ხოდა აღძრა საქმე იურისტმა. მალე დილის მატარებელს სააქციო კომპანიის მიერ მოვლენილი ახალგაზრდა კაცი ჩამოჰყვა, კონტა ქალაქური კოსტუმი ეცვა, კონტა ქალაქური ჩემოდანი ეჭირა ხელში; ჩამოვიდა და ჯერ ის თქვა — აბა, მეგობრებო, ერთი თქვენი ჩინებული ვისკი გადავკრათ და მოვსინჯოთ, ამ საქმეზე იქნება კიდევ მოვრიგდეთო. მერე კი მთელ დღეს წრიალებდა დაფეთებული, საქალაქთაშორისო ტელეფონით რეკავდა და რეკავდა, შუალედებში კიდევ იმ ორ ზანგ ცეცხლფარეშს ელაპარაკებოდა — ტომ-ტომ ბერდს და ტომის ტერლ ბიუჩემს, თანაც იმას უცდიდა, როდის ჩამობრუნდებოდა საიმდროოდ უცებ მეზობელ ოლქში სტუმრად გამგზავრებული ფლემი.

მერე, ჩემო ბატონო, მესამე დღეს სააქციო კომპანიის ერთი წარმომადგენელი კიდევ ჩამობრძანდა, ეტყობა, ნამეტანი დიდი კაცი, — თმაც გაჭალარავებოდა, პულმანის ვაგონითაც ემგზავრა, ზოლიანი შარვალი ეცვა, საათის ოქროს ძეწკვი იმსისხო ეკონწიალებოდა, მორებს გადაათრევდი იმით კაცი; სათვალეც ოქროსი ეკეთა, კბილის საჩიჩქნიც კი ოქროსი ჰქონდა, ხოდა სერთუკიანი იყო, შლაპიანი; ერთი სიტყვით, იმხელა ბობოლა გახლდათ, საღამოსთვის პოლსტონის სასტუმროში ერთ ჭიქა წყალსაც აღარავინ მოგალირსებდათ, იმიტომ რომ ყველა ოფიციალტი და ყველა მსახური იმის კართან იყო დაყუდებული, იმას ემსახურებოდა; მოკლედ, რომ მოესურვებინა, სახვალიოდ ნებისმიერ ჯეფერსონელ ზანგს აახლებდნენ, თუკი იმას მოიფიქრებდა, რით დაესაქმებინა ამდენი ხალხი. მიმართვით კიდევ ყველას ასე მიმართავდა: „ჯენტლმენებო, ჯენტლმენებო, ჯენტლმენებო“. ხოდა ჩვენი მერი დე სპეინი იქ გამოცხადდა, სადაც მრგვალ მაგიდას მისხდომოდნენ ყველანი, გაიცინა და მერე თქვა:

— ბოდიშს ვიხდი, მაგრამ წასასვლელი გახლავართ. ჯეფერსონი რომ ჯეფერსონია მისისიპის შტატში, იმის მერსაც უხდება ზოგჯერ წამუშავება.

ხოლო იურისტ სტივენსი მშვიდად იჯდა, სახეზე გადაფითრებულიყო და შესახედადაც ზუსტად იმნაირი გახლდათ, როგორიც იმ საღამოს, თავის სიძეს

რომ უთხრა — შენი აზრით, ვითომ სხვა ხერხიც არსებობს ჩხუბის სასწავ-
ლადო?

ფლემ სნოუპსი ჯერაც არ ჩამობრუნებულიყო, მოძებნითაც ვერსად მოე-
ძებნათ, — ეტყობა, მოგზაურობდა, ტყეში მიდი-მოდიოდა სადმე, უტელეფონო
ადგილებში; ხოდა იმ ბობოლა მოხელემ, თეთრქილეტიანმა, კბილის საჩირქნიც
ოქროსი რომ ჰქონდა, ბრძანა: დარწმუნებული ვარ, მისტერ დე სპეინი სიამოვ-
ნებით გადადგება, მოდი, დავთანხმდეთ მის გადადგომას და ამით მოვათავსოთ,
ყოველგვარი უსიამოვნება დავივიწყოთ. ამაზე იურისტ სტივენსმა მიუგო: დე
სპეინი კარგი მერია, მისი გადადგომა სულაც არ გვინდაო. მაშინ თეთრქილე-
ტიანმა: აბა რა გნებავთო? თქვენ იმის დამტკიცება მოგიხდებათ, რომ ჩვენი
კლიენტის წარმომადგენელმა ნამდვილად მოიპარა სპილენძის ნაწილები, საბუ-
თად კი იმ ორი ზანგის ნათქვამის მეტი არაფერი მოგეპოვებათ, იმიტომ რომ
თავად მისტერ სნოუპსი ქალაქიდან წასულიაო.

— კი მაგრამ წყალსაწნევი ავზი ხომ არსად წასულა, — უთხრა იურისტ
სტივენსმა. — ხომ შეგვიძლია დავცალოთ ის ავზი.

მაშინ, როგორც თვითონ ამბობდნენ, ქალაქის საბჭოს წევრთა საგანგებო
სხდომის მოწვევა მოუხდათ. ხოდა ამის მაგივრად რაღაც საჯარო თავყრილო-
ბა გამოუვიდათ, ისეთი, სილამაზის დედოფალს რომ ირჩევენ ხოლმე; რვა საა-
თიდან სასამართლოს შენობაზე ზარი რეკავდა, გეგონებოდათ, მართლა ღამის
სხდომის მაგვარი რამე ყოფილიყოს დანიშნული, მოდიოდა და მოდიოდა ქუ-
ჩებში ხალხი, მოედანზე იკრიბებოდა, თან გაუჩერებლად ხუმრობდნენ, იცი-
ნოდნენ ყველანი. მერე იმათ დაასკვნეს — მერის კაბინეტში ამ ხალხის ნახევა-
რიც ვერ დაეტევაო, და სხდომათა დარბაზში გადაინაცვლეს, ვითომ სასამართ-
ლო დაწყებულიყოს.

იანვარში ხდებოდა ეს ამბავი; იმ საშობაო მეჯლისის მერე სამი კვირა
თუ იქნებოდა გასული, მეტი არა. ხოდა მოწმეები რომ გამოვიდნენ, მაშინაც
კი კაცი იფიქრებდა — მასხრობა არისო ეს ყველაფერი, რადგან უმრავლესობა
სეირის საყურებლად მოსულიყო. ვილაცამ მოსამართლის ჩაქური ააკაკუნა მა-
გიდაზე, ვიდრე სიცილი და ოხუნჯობა არ მიწყნარდა, და მაშინ ქალაქის საბ-
ჭოს ერთმა წევრმა დაიწყო:

— არ ვიცი, რა დაჯდება იმ ავზის დაცლა, მაგრამ, მიწა გამისკდეს...

— სამაგიეროდ მე ვიცი, — იურისტ სტივენსმა უთხრა. — გავიკითხე უკვე.
სამას ოთხმოც დოლარად შეიძლება დამხმარე ცისტერნა აშენდეს და წყალი
იმაში გადაიქაჩოს, მერე ისევ მთავარ ავზში გადმოისხას წყალი და დამხმარე
ცისტერნა დაირღვეს. ხოდა ავზში ჩაძრომა და შემოწმება არაფერი არ დაგ-
ვიჯდება — მე თვითონ ჩავძვრები შიგ.

— კარგი, — თქვა ქალაქის საბჭოს იმავე წევრმა. — ოლონდ მაინც, მიწა
გამისკდეს, თუ...

— კეთილი, — თქვა იურისტ სტივენსმა. — მე გადავიხდი ყველაფერს. —
ხოდა სააქციო კომპანიიდან მოვლინებული ბატონი, ის, თეთრქილეტიანი, ამ-
ბობდა: „ჯენტლმენებო, ჯენტლმენებო, ჯენტლმენებო“. ამასობაში მეორე წა-
მოვარდა, ახალგაზრდა კაცი, და აღრიალდა:

— ვერ ხვდებით, მისტერ სტივენს? ხვდებით თუ ვერა? სპილენძის ნაწი-
ლები რომც იპოვნოთ იმ ავზში, სულ ერთია, დანაშაულის შედგენილობა მაინც
არ გექნებათ, იმიტომ რომ ის ნაწილები ქალაქის ქონებაა.

ჟილიამ ფოლკნერი

— მაგაზეც ვიფიქრე, — მიუგო იურისტმა. — სპილენძის ნაწილები ისედაც ქალაქს ეკუთვნის, ავზი რომ არ დავცალოთ, მაინც, ოღონდ სადაა ის ნაწილები?

ამაზე იმ ახალგაზრდამ, სააქციოდან ჩამოსულმა:

— მომითმინეთ! მომითმინეთ! მაგისას არ ვამბობ! მე იმისას მოგახსენებთ, რომ, რაკი სპილენძის ნაწილები სახეზეა, ესე იგი დანაშაულის შედგენილობაც არ არსებობს, ესე იგი ის ნაწილები არასოდეს არ მოუპარავთ.

— კი მაგრამ ტომ-ტომ ბერდი და ტომის ტერლ ბიურემი ამბობენ — მოვიპარეთო, იმიტომ რომ თვითონ გაზიდეს ის ნაწილები, — თქვა იურისტმა.

ამასობაში ქალაქის საბჭოს ორი წევრი ერთად აყაყანდა. მოიცა, მოიცაო, — ორივე გაჰყვიროდა, ვიდრე უფრო მალაღსამიანმა, ჰენრი ბესტმა არ აჯობა.

— კი მაგრამ, გევინ, ვის ადანაშაულებ? ვითომ ის ზანგებიც მანფრედის დაყენებულები არიან?

— დანაშაული არ დასტურდება, ბატონო! ჩვენ ვიცით, რომ სპილენძის ნაწილები ავზშია, ზანგები თვითონ არ ამბობენ — ავზში გადავუძახეთო? — იყვირა სააქციოდან ჩამოსულმა ახალგაზრდამ. ის მეორე კიდევ, უფროსი, თეთრ-ჟილეტიანი, იმეორებდა და იმეორებდა: „ჯენტლმენებო! ჯენტლმენებო! ჯენტლმენებო!“ — გეგონებოდათ დიდი დიდი ბუბუნებსო შორიდან, ოღონდ ყურადღებასაც აღარავინ აქცევდა. ჰენრი ბესტი აღრიალდა:

— მაცალეთ, დაგწყევლით ღმერთი! — იმხელა იღრიალა, ყველანი ჩაჩუმდნენ, მერე ჰენრიმ თქვა: — ის ზანგები კი გამოტყდნენ — სპილენძის ნაწილები მოვიპარეთო, მაგრამ, ვიდრე ავზს არ დავცლით, ქურდობის არავითარი საბუთი არ გვექნება. ასე რომ ჯერჯერობით შეგვიძლია ვიფიქროთ — იმ ზანგებს არაფერი მოუპარავთო. ხოდა ავზი თუ დავცალეთ და ის დაწყევლილი სპილენძი მოვიძიეთ, მაშინ გამოვა, რომ იმათ მოუპარავთ და ქურდობაში არიან დამნაშავენი. ოღონდ სპილენძის ნაწილები ავზში თუ აღმოჩნდა, ისიც ხომ გამოვა, რომ არაფერი მოუპარავთ, იმიტომ რომ სპილენძის ნაწილები არამცთუ ქალაქის საკუთრებად იქცევა ხელახლა, არამედ იმ ნაწილებს აქამდეც არ შეუწყვეტიათ ქალაქის საკუთრებად მყოფობა. დასწყევლოს ღმერთმა, გევინ, ნუთუ ამის დამტკიცებას აპირებთ? კი მაგრამ რა ეშმაკად ცინდათ ეს ამბავი? რა ეშმაკად?

ხოდა იურისტ სტივენსი იჯდა თავისთვის წყნარად, ხმის გაუღებლად, აუმღვრეველი სახე მიტკალივით გადათეთრებოდა. ჩხუბი იქნება არ იცოდა ჯერ. მაგრამ არც ისეთი წესი სმენოდა სადმე — სინჯვაც აკრძალულიაო.

— მართალია, — თქვა მან. — თუკი ავზში არის სპილენძის ნაწილები — ქალაქის ძვირად ღირებული ქონება, ქალაქის ერთ-ერთი მოსამსახურის მხრივ ხელის შეშვებისა და მიჩქმალვის შედეგად იმ ავზში უკანონოდ გადაადგილებული, მაშინ, ის ნაწილები კიდევ რომ მოიძებნოს, სახეზეა დანაშაულის ჩადენის მცდელობა ქალაქის ერთ-ერთი მოსამსახურის მხრივ ხელის შეშვების ვითარებაში. მაგრამ იმ ავზს, per se¹, აგრეთვე იმ ფაქტს — არის თუ არა მასში ის სპილენძის ნაწილები per se, არც აქვს მნიშვნელობა. გარნა ჩვენ ვკადნი-

¹ თავისთავად (ლათ.).

ერდებით და პატივცემული სააქციო საზოგადოების ყურადღებას შემდეგ კითხვას მივაპყრობთ: სახელდობრ რაგვარი ძვირისმოქმედება ჩაიდინა ქალაქის პატივცემულმა მერმა? სახელდობრ რაგვარ ბოროტმოქმედებას და ვის მიერ ჩადენილს მფარველობს ჩვენი ქალაქის უმთავრესი მსახური? — ოღონდ იურისტმა თვითონაც არ იცოდა, რა უნდოდა. და როცა ხვალინდელ დღეს მამამისმა აუხსნა — შენი საქციელის მიხედვით შეიძლება ვიფიქროთ, რომ სწორედ ესა და ეს გინდაო, და იურისტი ვითომ დაეთანხმა კიდევ მამამისს, მაინც სხვა რამე გახლდათ ეს ამბავი.

ხოდა მაშინ მეტს ველარაფერს ეწივნენ ისინი, ისლა ბრძანეს — ამ საქმეს უბრალო მოყვარულთა ჯგუფი, ქალაქის საბჭოს წევრთა კრების წარმომადგენლებით ვერ გადაწყვეტსო. ამ საქმის გადაჭრა პროფესიონალს, ნამდვილ, უტყუარ მოსამართლეს მართებდა. სურდათ თუ არა ეს ამბავი, ისეთ ჩიხში მოემწყვდნენ, სასამართლოს გარეშე თავს ველარაფერს მოაბამდნენ. მე არც კი ვიცოდი, მსაჯული დიუკინფილდი თუ ხალხში იჯდა, ვიდრე ჰენრი ბესტი არ წამოდგა და მთელ დარბაზს არ გადააწვდინა ხმა:

— მოსამართლე დიუკინფილდო! აქ არის თუ არა მოსამართლე დიუკინფილდი?

ხოდა მოსამართლე დიუკინფილდი უკანა რიგში წამოდგა და თქვა:

— დიას, ჰენრი?

— ეტყობა, მოგვიწევს დახმარება გთხოვოთ, მსაჯულო, — უთხრა ჰენრიმ. — მგონი ჩვენზე ნაკლებად არ მოგისმენიათ, რაც აქ ითქვა, და, იმედია, ჩვენზე უკეთესად კი მიხვდებოდით, როგორცაა საქმე.

— კეთილი, კეთილი, — თქვა მოსამართლე დიუკინფილდმა. — ხვალინდელ სხდომაზე, დილის ცხრაზე მოვისმენთ ამ საქმეს. ჩემის ფიქრით, არც მოსარჩელეს და არც მოპასუხეს დღეს აქ გამოსულთა გარდა სხვა დამცველები არ დასჭირდებათ, ოღონდ, თუკი მოისურვებენ, შეუძლიათ მოიწვიონ დამატებითი მოწმეები, თუ — სეკუნდანტებით, ასე უნდა მეთქვა?

ამის მერე ყველანი ლაპარაკ-ლაპარაკით, ხუმრობითა და სიცილით წავედ-წამოვედით; არც ერთის მხარე არ დაგვიჭერია, ისე, პრინციპის გულისთვის ვიყავით ყველანი იმ უცხოების, სააქციო კომპანიიდან მოვლენილების წინააღმდეგნი მხოლოდ იმიტომ, გარეშენი რომ იყვნენ ისინი ჩვენთვის; ხოდა იმ ამბისთვის ყურადღებაც არ მიგვიქცევია, რომ იურისტს მისი ტყუპისცალი დაიგვერდში ამოსდგომოდა, ვითომ მცველი ყოფილიყოს მისი და თითქოს ჰენრი ბესტისთვის სდომოდეს თქმა — ეხლა ხომ მოისვენებთ, იქნება ჩემს ძმას ეხლა მაინც დაეხსნათო. არც ბიჭისთვის მიგვიქცევია ყურადღება, — ვერ გავარჩიე, რომელი იყო, ხალხში რომ გაძვრა-გამოძვრა და მაგიდასთან მისულმა რალაცა გადასცა იურისტს, ხოდა იურისტმაც ხელში გამოართვა; არც ის გაგვიგია, რომ სალამოს კრებასა და ხვალინდელ დილას შორის ისეთი რალაც მოხდა, რაიც ვერაფრის დიდებით ვერ შევიტყვეთ და, მე ასე მგონია, ვერც ვერასოდეს შევიტყობთ; წავედ-წამოვედით სახლებში თუ ჩვენს-ჩვენს საქმეზე, მოედანი დაცარიელდა, ოღონდ რკინა-კავეულის დუქნის თავზე, სადაც იურისტის და მამამისის კაბინეტი იყო, ერთი ფანჯრიდან კიდევ გამოდიოდა შუქი. ხოდა, ჩემო ბატონო, იჯდა ის კაცი იქ მარტო, — რალა თქმა უნდა, თუკი მართლა იქ იჯდა და თუკი მართლა მარტო იყო, — და, როგორ ითქმის? — განსცდიდა სულსა თვისსა.

გეორგ სვიპენსი

5

პოეტები, ცხადია, მართალს არ ამბობენ. იმათ რომ მივუგდოთ ყური, მე ის კი არ უნდა მცოდნოდა მხოლოდ, თუ ვინ გამომიგზავნა ბარათი, ისიც უნდა მეგრძნო წინასწარ — აი, ეხლა ბარათს მომიტანენო. სინამდვილეში კიდევ უცბად ვერც კი მივხვდი, ვისი იყო ის ნაწერი, რომ წავიკითხე, მას შემდეგაც. ოღონდ პოეტები ხომ თითქმის ყოველთვის ცდებიან, როცა კი ფაქტებს შეეხება საქმე. იმიტომ ცდებიან, რომ ფაქტები, კაცმა რომ თქვას, არც აინტერესებთ: იმათ სიმაართლე აინტერესებთ მხოლოდ. სწორედ ამიტომ მათ მიერ ნაუბარი სიმაართლე იმდენად მართებულია, რომ იმათაც კი, ვისაც რალაცნაირი თანდაყოლილი, პრიმიტიული სიძულვილით ჰყავს პოეტები მოძაგებული, ეს სიმაართლე ალტაცებითა და ძრწოლით ალავსებს ხოლმე.

არა, არაა ეს მართალი. ეს იმის გამო ხდება, რომ სასოებით ყოფნას ვერ ზედავ, გეშინია სასოებით ყოფნისა. იმედის იმ სიღრმისა კი არ გეშინია, რომლის ძალიც შეგწევს, იმის გეშინია, რომ შენ — სისხლისა და ხორცისაგან შეთხზული მყიფე ჩიტბადე, სადაც ძილგამკრთალი ოცნებებითა და სასოებით ფანცქალებს ეს მიკმენდილი, მფრთხალი, უნაპირო გულისთქმა, — ვერ შეძლებ ამ ნდომის შესრულებას; რეტლიფი ასე იტყოდა: იმიტომ რომ იცი — არასდროს არ გეყოფა საიმისო ვაჟკაცობა, რათა ისეთი ზიანი მისცე, ისეთი ზარალი დაატეხო, როგორსაც დაატეხდი, ნაღდი მამაკაცი რომ ყოფილიყავიო; აქ ისიც შეეძლო დაემატებინა, ანდა მე დავსქენ მის ნაცვლად — ხოდა ღმერთს მაღლი შესწირე, ასე რომ არისო. ო, დიახ, მაღლი შესწირე ღმერთს, მაღლი მიუძღვენი ყოველივე იმისთვის, რასაც სიმშვიდე დაგიმკვიდრებს, როცა ერთობ გვიან იქნება უკვე; და მაშინ დამცხრალი იმ მყიფე ჩიტბადესაც დაინანავებ მუხლებზე, იმ ძილგამკრთალ, პყრობილ კაეშანსაც, და ჩურჩულით ამეტყველდები: „კმარა, კმარა, გაივლის ეს ყველაფერი; ვიცი, გაუძლებ, ვიცი, გულმაგარი რომ ხარ“.

კაბინეტში რომ შევედი, პირველ ყოვლისა ყველა ნათურა ავანთე: იანვარი რომ არ ყოფილიყო, ოცდაათგრადუსიანი ყინვა რომ არა, კარსაც გაგაღებდი და მოფრიალებულს დავტოვებდი — ეს იქნებოდა კიდევ ერთი გამოვლინება იმ ქალის წმინდა სახელის დასაცავად მისისიპელი ჯენტლმენის მხრივ სათუთი ზრუნვისა. და მაშინვე გავიფიქრე: ღმერთო ჩემო! გაჩახჩახებულია ყველაფერი, ასე ხომ მთელი ქალაქი დაგვინახავს! — კი ვიცოდი, რომ გროვერ უინბუში (ჩვენი ქალაქის კონსტებლი) ამ წუთას ამოიჭრებოდა ჩემთან, ვითომ მე დამეძახებინოს, რადგან, მართლ მაგიდის ნათურა რომ ყოფილიყო ჩართული, იფიქრებდა — ზის და მუშაობსო, და დამეხსნებოდა, მაგრამ ამ გაჩირალდნებული ოთახის შემხედვარე უეჭველად უნდა გამომცხადებოდა — მოულოდნელი სტუმრის შესასწრებად კი არა, ისე, წასამასლაათებლად.

ისე რომ უნდა წამოვმხტარიყავი, ზედა შუქი გამომერთო იმის მცოდნეს, რომ, წამოვდგებოდი თუ არა, სავარძლის სახელურებს ჩაჭიდებულ თითებს და-

ვხსნიდი თუ არა, უეჭველად გავიქცეოდი, შინისკენ გავიძურწებოდი, მეგის-
კენ, — დედაჩვენის გარდაცვალების შემდეგ მეგი სულ იმას ცდილობდა, დედობა
გაეწია ჩემთვის და შესაძლოა ოდესმე მექცეს კიდევ დედად. ხოდა ვიჯექი და
ვფიქრობდი — იმის შესაძლებლობა და დრო მქონდეს-მეთქი, რომ როგორმე
შევატყობინო, ავუხსნა, დავუკავშირდე იმ ქალს, სადაც უნდა იყოს ეხლა სახ-
ლიდან ჩემსკენ მომავალი, — რომ შემეძლოს-მეთქი რეზინის ლანჩიანი, უჩუმ-
რად საბიჯებელი ფეხსამოსი შევახსენო, თალხი მოსასხამი და თავშალი, უჩინ-
მაჩინად მქცეველი; არადა იმასაც ვხვდებოდი — უჩუმრად საბიჯებელი ფეხსაც-
მლის და თალხი თავსაბურავის გახსენებაც კი საბოლოოდ გამორიცხავდა,
აქარწყლებდა მათი მოხმარების საჭიროებას, რადგან მაშინ მე იქნებ არც
შევცვლილიყავი, რაც ვარ, იმადვე დავრჩენილიყავი, ოღონდ შიშის, ხვაშიადო-
ბის, გატრუნვის უღირსსა და გამქელველ გრძნობას მინებებული ის ქალი სა-
ბოლოოდ დაკნინდებოდა.

ისე რომ კიბეზე მისი ფეხის ხმა რა შემომესმა, ისიც კი არ მიფიქრია —
თუ ღმერთი გწამთ, ფეხზე გაიხადეთ, ან ფეხის წვე-
რებზე მაინც იარეთ-მეთქი. ეს არა და სხვა რამე კი გავიფიქრე:
„როგორ წყნარად მობაკუნობს ქუსლებზე, თითქოს სულ უბრალოდ, ჩვეულებ-
რივად იძვროდეს, მაშინ როცა ვაგნერის მუსიკად უნდა მოედინებოდეს, მუსი-
კის თანხლებით კი არა, მუსიკის წიაღშივე, გრგვინვის თუ სპილენძის საყვირ-
თა აჟღერებულ ნაკადში, როდესაც მთელი სხეული ბგერათა დინებას, ქარიშხ-
ლისა და ძაღოვანი არფების ხმას არის შეწყობილი“. მერე ვიფიქრე — რაკი
თვითონვე გადაწყვიტა, სწორედ აქ დაენიშნა ჩემთ-
ვის ასეთ უსე საიდუმლო და გვიანი პაემანი, თვა-
ლებში მაინც უნდა შემომხედოს-მეთქი. მანამდე არ შემო-
უხედავს ჩემთვის. იქნება საერთოდ ვერც კი მხედავდა, ვიდრე მე ვტუტუცობ-
დი, რათა მისი ყურადღება მიმეპყრო, მის წინაშე მალაყებს გადავდიოდი, ქუ-
ჩაში ჭიკარტებით ვცელქობდი საძაგელი ბიჭივით, თანაც პატიოსნად მოქრთა-
მვას კი არ ვჯერდებოდი, ჩემსავე ნაგვიანევ ყმაწვილობას ვიყავი აყოლილი
(ყმაწვილობას და ცნობისმოყვარეობასაც — ეს არ უნდა დავივიწყოთ), ნამდ-
ვილ ყმაწვილკაცს ვაქეზებდი, ხოდა, რატომ მერე? რისთვის? რა მინდოდა, რას
მივესწრაფოდი? გინდაც ბალღი ვყოფილიყავი, თივის ზვინის ქვეშ ასანთს რომ
გაჰკრავს და თან შიშით რომ კანკალებს — ცეცხლი არ გავაჩინო.

გამიგეთ? — შიში იყო. იმის გაფიქრებაც კი ვერ მოვასწარი — რა ჭირი
უნდა-მეთქი ჩემგან: შიში იყო მხოლოდ, როცა ბიჭუნამ მისი ბარათი მომაჩერა
და როცა ბოლოს და ბოლოს დრო ვიხელთე, რათა გამეშალა და წამეკითხა,
და მერეც (შიშით) მოგიკრიბე მთელი ჩემი სიმამაცე, სასოწარკვეთილება, თავ-
ზენხელაღებულობა, — რაც გნებავთ, ის უწოდეთ, რაც გინდათ, ის ერქვას, თუნ-
დაც შეუცნობლად იყოს აღძრული ჩემში, — ოღონდ კართან კი მივედი, გამო-
ვალე და გავიფიქრე (მაშინაც იგივე აზრი მეზადებოდა, როცა მის გვერდით
აღმოვჩნდებოდი ხოლმე — ვეცეკვებოდი თუ მისი ღირსების შემლახველს ვაცხ-
რებოდი თავს): არა, შეუძლებელია, ნუთუ ასეთი ტანმორ-
ჩილი, ასეთი კაფანდარსა-მეთქი?! — თუმცა ტანად სულ ოდნავ
თუ იქნებოდა ჩემზე დაბალი, მე კი ექვსი ფუტი ვარ სიმაღლით; და მაინც ერ-
თობ ტანმორჩილი იყო და გაწლობილი: ერთობ გალუული საიმისოდ, რათა
ასერივად დაერღვია ჩემი მყუდროება, ამდენი ხნით გაეკრთო ჩემთვის ძილი,
ავეფორიაქებინე, ყოველივე გაეცამტვერებინა, რასაც კი სიმშვიდედ მივიჩნევ-

დი. სინამდვილეში ლამის ჩემსიმალლე იყო, რომ შემოეხედა, მისი თვალები ჩემსას გაუტოლდებოდა. ოღონდ არ მიცქერდა: ერთადერთხელ შემავლო აუმიღვრეველი ლურჯი (თვალები მუქლურჯი ჰქონდა) მზერა, ეს იყო და ეს; მეტი აღარც სჭირდებოდა ჩემთვის შემოსედა — თუკი შემომხედა საერთოდ, ეს ერთადერთი მთლიანი აღქმა უფრო იყო, თუმცა ეპითეტი „მთლიანი“ ისევე ტრივიალურად ჟღერს იმ მზერის მიმართ, როგორც ეპითეტი „ტენიანი“ თავად ლურჯ ზღვასთან დაკავშირებით. ერთადერთი შემოსედა მხოლოდ, რათა ერთიანად მოვეცვი, მერე დავეშალე და ბოლოს განვეშორებინე; თითქოს ამიტაცა იმ აუმიღვრეველმა და მონიო სილურჯემ, შემომებლარდნა, ყოველი მხრიდან შემეხო და მერე ისევ ჩემს ადგილას დამიშვა. ოღონდ თვითონ არ დამჯდარა ქალი. არც კი შერხეულა. და უცებ მივხვდი, რომ იდგა და ჩემს კაბინეტს ათვალიერებდა, ისევე როგორც ჩვეულებრივ ათვალიერებენ ხოლმე ქალები მანამდე უნახავ ოთახს.

დაბრძანდით-მეთქი, ვუთხარი.

— მადლობთ, — თქვა და მაგიდასთან მიმდგარ იმ ჩვეულებრივ სავარძელში მჯდომი კვლავაც ერთობ გალეული მეჩვენებოდა საიმისოდ, რათა შეესრუტა, დაეტია ის იმდენი უძილობა, იმდენი სევდა, როცა, პოეტის ნათქვამის არ იყოს, სიმწრით თითებს იჭამ კაცი; ხოდა თითებს მარტო მე კი არ ვიჭამდი, ყველა ჯეფერსონელი მამაკაცი ჩემ დღეში იყო, ის კი არა და დედამიწის ზურგზე მცხოვრები ყველა კაცი, რადგან თითების დაჭმა ყველა იმათი ხვედრია, ვისაც იმის უფლება აქვს მოპოვებული, რომ მამაკაცად იწოდებოდეს; ერთობ გალეული, ერთობ კაფანდარა იყო საიმისოდ, რათა ეს ყოველივე ეტვირთა, დაეტია... ხოდა მე ჩემდათავად ამ ხუთი წლის წინ ვნახე, კი, უნდა მენახა, თუმცა შარშან ზაფხულსლა შევხედე მხოლოდ; დიახ, შარშანდელ ზაფხულამდე არ შემხედავს, — მანამდე დიდად დაკავებული გახლდით, იურისპრუდენციის ფაკულტეტზე გამოცდებს ვაბარებდი, — შარშანლა მოვიხარე, მოვიდრიკე ჭეშმარიტი თაყვანისცემისთვის: მაინცდამაინც ზუსტად გამოთვლა რა საჭიროა, ორასი თქვით ივნისიდან იანვრამდე, ორასი ღამე, — თვალის მოტყუებას იშვიათად თუ ვახერხებდი, — როცა გამალეული მოვაფრიალებდი ხოლმე ჩემს საძმო (სამონაზვნო) მოსასხამს, რათა მოძალადისგან დამეცვა მისი ღირსება.

გამიგეთ? ერთხელაც აზრად არ მომსვლია მეკითხა მაინც — რა სურდა. იმასაც კი არ ველოდებოდი — თვითონვე მეტყვის-მეთქი. უბრალოდ, იმ ორასი ღამის კულმინაციას ველოდებოდი, ისევე როგორც ზოგიერთ ღამეს, ან, უფრო სწორად, ზოგიერთ ღამეულ საათს ამ წუთის მოლოდინით ვატარებდი — თუკი მოვიდა-მეთქი ის ქალი, თუკი ამიხდა, თუკი აღსრულდა! მერე ქარიშხალმა გამიტაცოს, გრიგალმა დამგრაგნოს, ქარბორბალამ მიმომაწყვიტოს, გამსრისოს, გამატიალოს, რათა მერე დაცლილი, სულთმობრძავი, უგრძობელი გარსი წამით მდორედ მიჰყვეს გამოცარიელებული სიცოცხლის გრძელ დინებას, შემდეგ კი არარაობა ჩამოდგეს-მეთქი.

გარნა ამდაგვარი არაფერი მომხდარა, არავის უცდია მიმოვეგრაგნე, გამოვეწურე, ყოველივე შთაენთქა ჩემი, გარდა საბოლოო მადლიერი ურღვევი გარსისა; უფრო ის იყო, რომ მარღვევდნენ, მშლიდნენ მე საცოდავს, ისევე როგორც დამბალზამებელი შლის ხოლმე გვამს და ხელუხლებლად მარტო იმას

ტოვებს, რასაც სიცოცხლე ეთქმის კიდევ, თუნდაც მატლის სიცოცხლე. რადგან ის ქალი არამცთუ ხელახლა შესდგომოდა ჩემი კაბინეტის თვალყურებას, მივხვდი — არც კი შეეწყვიტა, იქაურობას გულმოდგინე მზერას ავლებდა.

— მე მგონია აქ არაფერი უჭირს, — თქვა. — კი, ნამდვილად აქ ემჯობინება.

— ა-აქ? — აღმოვთქვი მე.

— კი, აქ, ამ თქვენს კაბინეტში. კარი შეიძლება დაკეტოთ, ასე გვიან საეჭვოა ვინმე ტანმალალ კაცს მაინცდამაინც არ ეძინოს და ფანჯარაში შემოხედვა იფიქროს. თუმცა იქნება... — ამის თქმისას წამოდგა, — მე შერხევის თავიც არ მქონდა, — ფანჯარასთან მივიდა და ფარდის დაშვებას შეუდგა.

— ა-აქ? — თუთიყუშივით გავიმეორე მე. — ა-აქ? აი აქ? — ეხლა მხარზევიდან შემომყურებდა. დიახ, ბატონო. არც კი შემობრუნებულა ჩემსკენ, თავი მოატრიალა მხოლოდ, სახე მომაქცია, რათა მხარზევიდან შემოეხედა, ხელებით კიდევ ფარდის დაშვებას განაგრძობდა და უკანასკნელი მსუბუქი მოძრაობით რაფას შეეხო. არა, ხელახლა კი არ შემოუხედავს ჩემთვის. შემოხედვით ერთხელ შემომხედა მხოლოდ, შემოსვლისას. ხოლო ეხლა მის მხარს ზემოდან სილურჯე მეფინებოდა, თითქოს ზღვა ყოფილიყოს, არრას მკითხველი, არრას მიმლოდინე, ისევე როგორც ზღვას არ სჭირდება შეკითხვა თუ ლოდინი, უბრალოდ ზღვად ყოფნა მართებს. — ხო-ო, — ვთქვი მე, — თქვენ ალბათ წასასვლელი ხართ, გეჩქარებათ, დრო ცოტა გაქვთ, არა? ეხლა ხომ ქმარს უნდა უწვეთ გვერდით, ანდა იქნებ ამაღამ მანფრედის ჯერია? — ის კიდევ მაკვირდებოდა და მაკვირდებოდა, უკვე მთლიანად შემობრუნებულიყო და ზურგით მგონი რაფასაც მიჰყრდნობოდა ოდნავ, გულდასმით მიმზერდა, მცირედი ცნობისმოყვარეობაც უკრთოდა თვალეში. — რალა თქმა უნდა, — ვუთხარი, — ამაღამდელი ღამე მანფრედისაა, თქვენ ხომ ფლემის კი არა, მანფრედის დასახსნელად ხართ მოსული. არა, მომითმინეთ, — ვთქვი, — იქნება ვცდები, იქნებ ორივეს საშველად მოხვედით, იქნებ ორივემ მოგაგზავნეს — ისე შეშინდნენ და წახდნენ; ორივენი იმდენად დაფრთხენ, რომ ეს უკანასკნელი ნაბიჯიც აღარ ითაკილეს, თქვენი ბედი შეაგდეს სასწორზე, ქალის, მათი საზიარო ქალის ბედი. — ის კიდევ მაკვირდებოდა და მაკვირდებოდა, ის აუმიღვრეველი, უძირო, უშფოთველად მიმლოდინე სილურჯე, ჩემი კი არა, დროის მსვლელობის მიმლოდინე. — არა, სხვას ვამბობ, — ვთქვი ისევ, — თქვენც კარგად მოგეხსენებათ. ვიცი — მანფრედის საქმეა ეს ამბავი. ისიც ვიცი — მანფრედს არ მოუგზავნიხართ. ნამდვილად არა. — ეხლა წამოდგომაც შევძელი. — ჯერ ის მითხარით, რომ მაპატიებთ.

— კარგი, — მითხრა იმან. მაშინ მივედი და კარი გამოვალე. — ღამე მშვიდობისა, — ვუთხარი მე.

— აბა არ გინდათ? — შემეკითხა.

ამჯერად გასაცინებლადაც მეყო ძალა.

— მე მეგონა გინდოდათ ეს ამბავი, — მითხრა იმან. და მაშინ იყო, თვალეში შემომხედა. — აბა რალატომ იქცეოდით იმნაირად?

დიახ, ბატონო, ეხლა ვიცინოდი კიდევც მოფრიალებულ კართან მდგარი, საიდანაც სუსხიანი წყვილიანი უჩინარ ღრუბლად მოძვრებოდა, ხოდა, თუკი გროვერ უინბუში სადმე მოედანზე იდგა (თუმცა რა გააჩერებდა ამ ყინვაში, არც ასეთი რეგენია), მარტო განათებულ ფანჯრებს კი არ დაინახავდა. დიახ, ეხლა თვალეში შემომყურებდა: ზღვა, რომელიც წამს შემდეგ შთამნთქავდა, განზრახ კი არა, წინასწარ მომიზნული ტალღით კი არა, იმიტომ შთამნთქავდა,

რომ იმ ცნობაუქონელი ტალღის მოსავარდნზე ვიდექი. არა, სწორს არ ვამბობ. ის იყო, რომ ანაზდად ადგილიდან დაიძრა.

— მიხურეთ კარი, — მითხრა. — ცივა. — და აუჩქარებლად წამოვიდა. — აბა თქვენ იფიქრეთ — იმის გამო, მანფრედის გამო მოვიდაო?

— არა თუ? — ვუთხარი მე.

— იქნება მასეც იყოს, — აუჩქარებლად მიახლოვდებოდა. — თავიდან იქნება მასეც იყო. ოღონდ სულ ერთია ეს ამბავი. მანფრედისთვის-მეთქი, ის მინდა ვთქვა. ის სპილენძის ხარახურა არაფრად მიაჩნია. ეხალისება კიდეც, თავს იქცევს ამით. მიხურეთ კარი, სანამ არ გაყინულა აქაურობა. — მე კარი მივხურე და უმაღლესი შემოგბრუნდი უკან-უკან დახეული.

— არ მომეკაროთ! — ვუთხარი.

— კარგი, — თქვა იმან. — ოღონდ თქვენ ხომ ვერაფრით... — და იმანაც კი გაწყვიტა სიტყვა, უგრძობელმა ზღვამაც იცის ხოლმე შებრალება, მაგრამ მე ამის ატანაც შემიძლო; მისი სათქმელიც კი დავასრულე:

— მანფრედისთვის სულერთი იქნებოდა, იმიტომ რომ მე ვერაფრით ვაგნებ, ვერაფერს დავუშავებ, ზიანს ვერ მივაყენებ; მანფრედის ამბავი არაა ეს, ჩემიც არაა, რაც უნდა მოვიმოჭმედო. მანფრედი თვითონაც სიამოვნებით გადადგებოდა, მხოლოდ იმიტომ არ აკეთებს ამას, რომ დამიმტკიცოს — შენ ვერ მაიძულებო. კეთილი. თანახმა ვარ. ოღონდ მაშინ რაღატომ არ მიბრძანდებით აქედან? რა გნებავთ?

— იმიტომ რომ უბედური ხართ, — მითხრა იმან. — არ მიყვარს უბედური ხალხი. ხელს გიშლიან ხოლმე. მით უმეტეს, თუკი შეიძლება...

— დიას! — წარმოვთქვი, წამოვიყვირე მე. — თუკი შეიძლება ასე იოლად, ასე უბრალოდ... თუკი შემჩნევითაც ვერავინ შეამჩნევს, ყველაზე ნაკლებად კიდეც — მანფრედი, რადგან ჩვენ ორივენი შევთანხმდით, რომ გევინ სტივენსი მანფრედს და სპეინს ვერაფერს დააკლებს, თუ გინდა მის საყვარელთანაც რომ დაადგას რქები. აბა იმიტომ მოხვედით მხოლოდ, რომ შემიბრალებთ, შემიცოდეთ, არა? ალალი შიშის გამოც კი არ მოსულხართ, ანდა უბრალო პატივისცემის გულისთვის. შემიბრალებთ, შემიცოდეთ, ხომ? — და ანაზდად ყოველივე ცხადი შეიქნა ჩემთვის. — თქვენ მარტო იმის დამტკიცება კი არ გსურდათ — იმის მიღებისას, რაც სასურველი გგონია, უფრო ბედნიერი ვერ შეიქნებიო, თქვენ ის გინდოდათ გეჩვენებინათ — იმის გულისთვის, რაც სასურველი გეგონა, არ ღირს თავი უბედურად წარმოიდგინო. ნუთუ არაფრად მიგაჩნიათ ის ამბავი? ფლემთან-მეთქი, არ ვამბობ, ნუთუ მანფრედთანაც არა? — ვამბობდი, არა, ვყვიროდი მე. — ის არ მითხრათ ოღონდ — მანფრედმა სწორედ იმიტომ გამომგზავნა, უბედური კაცი მენუგეშებინაო!

გარნა ის იდგა ისევ და იმ უძირო, აუძღვრეველ, ზარდამცემ სილურჯეს მაფენდა. — თქვენ ლოდინს ანდომებთ ძალიან დიდ დროს, — მითხრა. — ნუ იცდით. ცოცხალი კაცი ხართ, გინდათ, გმართებთ და აკეთებთ კიდეც, ესაა და ეს. მოლოდინში დროს ნუ კარგავთ. — და ჩემსკენ წამოვიდა, მე კიდეც მარტო კარით კი არა, მაგიდის კუთხითაც ვიყავი გზადახშული და მიმწყვდეული.

— არ მომეკაროთ! — ვუთხარი. — აბა საიმისო ჭკუა რომ მყოფნოდა, რომ აღარ დავლოდებოდი, უკეთ — არასდროს არ მეცადა, გული არ მეიმედებინა, არ მეოცნება, ხომ? იმდენი ჭკუა მყოფნოდა, რომ უბრალოდ მეთქვა: ცო-

ცხალი კაცი ვარ, მინდა და ვიზამ კიდევ—და გამეკეთებინა—
ასე რომ მექნა, შემეძლო მანფრედის ადგილას ვყოფილიყავი, ხომ? კი მაგრამ
ნუთუ არ გესმით? ნუთუ არ შეგიძლიათ იმის გაგება, რომ მაშინ მე მე აღარ
ვიქნებოდი? — არა, ის არც კი მისმენდა, უბრალოდ მიმზერდა: გაუძლისი,
უძირო სილურჯე, ფიქრიანი და უშფოთველი.

— იქნება იმის ბრალია ეს ამბავი, რომ თქვენ ჯენტლმენი ხართ, მე კიდევ
ჯენტლმენ კაცს დღემდე არ შევხვედრივარ.

— მანფრედიც ჯენტლმენია, — ვუთხარი მე. ისიც, ის სხვა, ის
პირველი, თქვენი ბავშვის მამა, მანფრედს გარდა
ერთადერთი-მეთქი, — გავიფიქრე, რადგან ეხლა — დიახ, დიახ! — ეხლა კი
ვიცოდი უკვე: სნოუპსი იმპოტენტი ყოფილა. ვთქვი კიდევ ასეთი რამ: „ის,
მანფრედს გარდა ერთადერთი, ფრანგისხევშივე მოვლენილი, რეტლიფმა მიაშობ
მისი ამბავი, ის, ექვსი თუ შვიდი ბიჭი რომ მიფანტ-მოფანტა, ის ბიჭები,
თქვენს ეტლს რომ დაეცენ, იმან კიდევ მათრახის ტარით მიბეგვა ისინი, ცალი
ხელით, რადგან მეორეთი თქვენ გიფარავდათ, ხო, ცალი ხელით, მოტეხილი
ხელითაც დაიფრინა ის ბიჭები, მე კიდევ იმდენიც ვერ შევძელი, რომ ერთად-
ერთ მოწინააღმდეგესთან ჩემითვე დაწყებული ბრძოლა მიმეყვანა ბოლომდე“.
ის კიდევ ჯერაც ადგილიდან არ იძვროდა, ჩემ წინაშე იდგა და მე ქალის
სუნს კი არ ვისუნთქავდი, არამედ იმ საშინელ, იმ ყოვლის შთამნთქმელ
უფსკრულს. — ისინი ორივენი ერთმანეთს ჰგვანან, — აღმოვთქვი. — მე ვერ ვარ
მათგვარი... სამივენი ჯენტლმენები ვართ, ოღონდ ვაჟკაცი ორი გამოდგა მხო-
ლოდ.

— ჩაკეტეთ კარი, — მითხრა იმან. — ფარდა ხომ ჩამოვუშვი უკვე. ნუ გაქვთ
ყველაფრის შიში, — თქვა. — რატომ გეშინიათ ასე?

— არა! — ვთქვი, შევყვირე მე. შემეძლო... კინალამ გავარტყი იმას, ისე
მკვეთრად გავიქნიე ხელი, ოღონდ ამასობაში მეტი საძრაობა მომეცა: ხაფანგს
თავი დავაღწიე, იმ ქალსაც კი ავუარე გვერდი, სახელურს ვწვდი და კარი გა-
მოვალე. დიახ, უკვე მიმხვდარი ვიყავი: — მე შემეძლო მანფრედი გამომესყიდა,
მაგრამ ფლემის გამოსყიდვა არ მსურს, — ვუთხარი. — ფლემმა მოგაგზავნათ, ხომ?
ხომ? — გარნა ჩემს წინაშე ოდენ ცისფერი სიღრმე იყო და მიმქრალი ვაგნერი,
საყვირებიც, გრიგალიც და დაბალი ღვრინი, *diminuendo*¹. — ნუ იცდითო, მი-
თხარით. თქვენ თვითონვე რატომ არ შეეცდებით? კი, ჩვენ ყველანი ვყიდუ-
ლობდით აქ სნოუპსებს ნებაუნებურად; თქვენ კი უნდა გცოდნოდათ ეს ამბავი.
მე არ ვიცი, რატომ ვყიდულობდით. ესე იგი, არ მესმის, რაში გვჭირდებოდა:
რა ფული იყო, სად გავფლანგეთ და როდის ისე უჭკუოდ, რომ სნოუპსები
მიგველო. ოღონდ ასე კი მოხდა. მაგრამ თქვენ ხომ ვერავინ გაიძულებთ, თუკი
არ მოგესურვებათ, ვერც ერთი სნოუპსი ვერ გაიძულებთ, თუ გინდა სპილენ-
ძის ნაწილების მპარავი იყოს. და რაც არაფრად ღირს, იმას ფასიც არ დაე-
დება, ასე რომ, იქნება ჩემი უარიც იმ ფასად შეგეფასებინათ, რასაც მე ვიხდი
ამ უარში. — ამ დროს ის ადგილიდან დაიძრა და მაშინდა შევნიშნე, რომ თან
არაფერი მოეყოლებინა — არავითარი ხელთათმანი, ჩანთა, შარფი თუ სხვა რამე
იმ წვრილმანთაგან, ქალებს რომ მოჰყვებათ ხოლმე ოთახში, ისე რომ მათი
წასვლის დრო როცა მოატანს, ისეთი წრიალი შეიქნება, თითქოს სახლის დიდი
დალაგების ფაციფუცი ყოფილიყოს. — თქვენი ქმრის ამბავი ნუ შეგაწუხებთ, —

¹ მინელებული (იტალ., მუს.).

ვუთხარი. — უბრალოდ, იგულისხმეთ, რომ მე ჯეფერსონის წარმომადგენელი გახლავართ და ამიტომ ფლემ სნოუპსი ჩემი სატვირთი ჯვარიცაა. მე ერთი შემძლია გავაკეთო — ჩემი საქციელი თქვენსავე შევუფარდო, ისევე დიდად დავაფასო ის კაცი, როგორც თქვენ აფასებთ, რის დასტურიცაა თქვენი აქ მოსვლა. მშვიდობით!

— მშვიდობით! — მითხრა იმან. ცივი უჩინარი ღრუბელი ისევე შემოდგა ოთახში და მეც ისევე მივუხურე კარი.

3. ქ ჩაგლიფი

6

მეორე დილას უცებ შევიტყუეთ — მოსამართლე დიუკინფილდმა უარი თქვა და სასამართლოს თავმჯდომარედ თავის ნაცვლად იურისტის მამა — მოსამართლე სტივენსი დანიშნაო. აი, ამ ამბავზე კი უნდა აეტეხათ განგაში, იმიტომ რომ, შეეხო თუ არ შეეხო წუხანდელი ამბები ქალაქის ინტერესებს, დღევანდელი სხდომა უეჭველად ეხებოდა. მაგრამ იმათ დახურული სხდომა დანიშნეს, მოსამართლის კაბინეტში, ხოდა ის გალბო, მოსამართლე დიუკინფილდი თავის კაბინეტს რომ უწოდებდა, ყველას ვერ დაგვიტევდა ვერაფრით. ისე რომ ამჯერად იმასლა შევეცადეთ, მოედნის ახლოს მოვხვედრილიყავით შემთხვევით, — ვინ დუქნის კარში ჩადგა, ვინ კიდევ რომელიმე ზედა სართულის ფანჯრიდან იჭვრიტებოდა უნებურად — ექიმის მისაღებიდან თუ სხვა ადგილიდან, ვიდრე ის ბერიკაცი, ჯობი (მოსამართლე დიუკინფილდის მსახური რომ იყო უხსოვარი ხნიდან, ისე რომ ჯეფერსონელებსაც, თავად მოსამართლესაც და ბებერ ჯობსაც დავიწყებული ჰქონდათ — როდიდან), მოსამართლე დიუკინფილდის ძველ ფრაკში გამოწყობილი (იმ ფრაკს კვირადღეობით იცვამდა ხოლმე), სასამართლოს შენობის უკან ჩადგმულ აგურით ნაშენებ მცირე სახლში, სადაც მოსამართლის პირადი კაბინეტი იყო მოთავსებული, მტვერს წმენდდა და ხვეტავდა. ხალხი მაშინდა შეუშვა, როცა გული შეიჯერა — ყველაფერი დავასუფთავეო.

ვხედავდით, როგორ გადაიარა მოედანი თავისი სახლიდან გამოსულმა მოსამართლე სტივენსმა და კარი შეაღო. მერე ისიც დავინახეთ, როგორ გადაჭრა მოედანი სააქციო კომპანიიდან ჩამობრძანებულმა იმ ორმა ვაჟბატონმა თავიანთი ჩემოდნებითურთ. უფრო ახალგაზრდა რომ იყო, იმას თავისი ჩემოდანი თვითონ მიჰქონდა, ოღონდ იმ მეორის, თეთრყილეტიანის უკან მის ჩემოდანს სასტუმროს შვეიცარი სამსონი მიათრევდა, სამსონს კიდევ თავისი უმცროსი ბიჭი მისდევდა და, როგორც მენიშნა, დაკეცილ მემფისურ გაზეთს მიაბრუნებდა, იმ ბოზოლა პირის მიერ საუზმობისას გადათვალეჩებულს. მერე სამსონის და მისი ბიჭის გარდა ყველანი მოსამართლის სახლში შევიდნენ. მერე იურისტიც მოვიდა მარტოდმარტო. ხოდა ამის შემდეგ, რასაკვირველია, მანქანის ხმაური შემოგვესმა, მერი დე სპეინი მოგრიალდა, გადმოვიდა და მოგვმართა:

— დილა მშვიდობისა, ჯენტლმენებო! მე მელოდებით რომელიმე? მაშინ

ბოდიში, ერთი წუთით შევივლი, ჩვენს ჩამოსულ სტუმრებს მოვიკითხავ და დავბრუნდები ეხლავე. — ისიც იმ სახლში შევიდა — მეტი არც არავინ ყოფილა შიგ: მოსამართლე სტივენსი მაგიდას მისჯდომია სათვალისანი, ხელში გაშლილი გაზეთი უჭირავს, მის პირდაპირ ის ორნი ჩამომსხდარან მიყურებულნი, მოწიწებულნი და თან დადარაჯებულნი, იურისტი მაგიდის ბოლოს უზის, მანფრედი კიდევ არც დამჯდარა, ისე მიჰყუდებია მოპირდაპირე კედელს, ხელები ჯიბეებში ჩაუწყვია და სახეზე თავისი მუდმივი აგდებული გამომეტყველება აღბეჭდვია, გეგონება საცაა გაიცინებსო, თუმცა ცი არ იმჩნევს არაფერს. მერე მოსამართლე სტივენსი გაზეთს აუჩქარებლად გულდასმით კეცავს, წინ იდებს, სათვალესაც იხსნის, იმასაც კეცავს, ბოლოს ხელებს იწყობს წინ ერთიმეორეზე და ამბობს:

— საქმის მოსარჩელემ დღეს უარი თქვა საჩივარზე. საქმე—თუკი საქმე უთქმოდა ამ ამბავს — შეწყვეტილია. მხარეები—მოსარჩელე, მოპასუხე და ბრალდებული — ვინმე ამგვარი რომ ყოფილიყო — თავისუფალი ბრძანდებიან. სასამართლო სენტლუისელ ჯენტლმენებს ბოდიშს უხდის იმის გამო, რომ ჩვენი ქალაქიდან ცოტათი გულნაკლულებს ვისტუმრებთ, და ჩვენ გვწამს, იმედს გამოვთქვამთ, რომ მათი მომავალი ვიზიტი სხვაგვარად წარიმართება. სასამართლო დარბაზს ტოვებს. კარგად ბრძანდებოდეთ, ჯენტლმენებო, — მაშინ ის ორი ჩამოსული წამოვარდება და მოსამართლე სტივენსს მადლობას უხდის, მერე თავიანთ ჩემოდნებს ხელს დაავლებენ და ლამის თითის წვერებზე გაილაღებიან, ისე რომ უცხო აღარავინაა ოთახში, მხოლოდ იურისტი ზის სახეზე მიტკალივით გადათეთრებული და ოდნავ თავდახრილი, მოსამართლე სტივენსიც დამჯდარა და ადგილიდან არც ის იძვრის, თითქოს არც უყურებს არავის, ხოდა მანფრედ დე სპეინი ისევ ისე დგას კედელს მიყრდნობილი, ფეხი ფეხზე გადაუდვია, სახე ისეთი აქვს, აგერ-აგერ უნდა გადაიხარხაროს, ოღონდ ელოდება რალაცას. ხოდა მოსამართლე სტივენსმა იმას შეხედა.

— მანფრედ, — უთხრა — გადადგომას აპირებთ?

— რასაკვირველია, სერ, — მიუგო დე სპეინმა. — თავს ბედნიერად ჩავთვლიდი. ოღონდ, რალა თქმა უნდა, ქალაქის კი არა, გევიინის გამო. გევიინის გულისთვის საამისოდაც მზად გახლავარდი. გევიინს ისლა დარჩენია — გთხოვთო, მითხრას.

და მაინც იურისტი არც შერხეულა, ისევ ისე ზის, სახეც უძრავი აქვს, მიტკალივით გადათეთრებული, გეგონება გაყინვიაო, ხელებიც მაგიდაზე დაუწყვია, მამამისივით შეტყვევლილი ხელები კი არა, ისე, უბრალოდ ჩამოდებული. ხოდა ამ დროს მანფრედი სიცილს მოჰყვა — ჩუმად, აუჩქარებლად, დამდგარა თავისთვის, ფეხი ფეხზე გადაუდვია, ხელები ჯიბეებში ჩაუწყვია და იცინის; მერე კარისკენ გაემართა, გამოალო, გავიდა და გაიხურა ისევ ისე მოციინარემ. ოთახში იურისტი და მამამისილა დარჩნენ. ხოდა, ჩემო ბატონო, სწორედ მაშინ თქვა იურისტმა ის სიტყვები.

— აბა არ გინდა, რომ გადადგეს? — უთხრა მოსამართლე სტივენსმა. — მაშინ რა გინდა? ცოცხლებში რომ აღარ ეწეროს, ხომ?

ხოდა მაშინ თქვა იურისტმა: — ეხლა რალა ვქნა, მამა? მამაჩემო, რა შემძლია გავაკეთო ეხლა მე?

ეტყობა, ქალაქის მამათა ღამეული კრების მერე სასამართლოს დილის სხდომამდე რალაც უნდა მომხდარიყო. ოღონდ, თუკი ჩვენ მაინც შევიტყუეთ,

რა მოხდა სახელდობრ, იურისტის წყალობა არ ყოფილა ეს ამბავი. მე იმის თქმა მინდა, ჩვენ იქნებ კიდევ ვიცოდით, ვხვდებოდით მაინც — რა მოხდა და სად მოხდაო, — რაკი იქ, მაღლა, იმის კაბინეტში ყველა ნათურა გაჩახჩახებული იყო; რახანია მთელი ჯეფერსონი დასაძინებლად დაწოლილიყო, ხოდა იქ მაინც ერთო შუქი. ოღონდ ისეთი დღეც მოვა, როცა იურისტი თვითონვე მოჰყვეს იქნება ყველაფერს, იძულებული გახდება ვინმეს მაინც უამბოს და დაიმშვიდოს თავი. ჩვენ იმას ვერ შევიტყობთ ვერასოდეს, მაინც როგორ მოხდა მთელი ის ამბავი. იმიტომ, ჩემო ბატონო, რომ, იურისტი როცა მოჰყვება იმ ამბავს, იმის თქმა სულ არ დასჭირდება — ასე და ასეო: ოღონდ კი მოჰყვეს, ილაპარაკოს, და რას იტყვის და ვის ეტყვის, ვინ მოუსმენს, — მისთვის სულერთი იქნება.

იმ სამიდან ერთადერთი, ვისაც იმ ქალის ესმოდა, ფლემი იყო. იმიტომ რომ იმ ქალსა და მანფრედ დე სპეინს შორის იმის საჭიროება არც გაჩენილა, ერთმანეთისთვის გაეგოთ, მოეწადინებინათ ერთმანეთის გაგება. კაცმა რომ თქვას, ერთმანეთის გაგება იმათ მარტო ერთ რამეში სჭირდებოდათ — ის უნდა გაეგოთ ხოლმე, სად და როდის შეყრილიყვნენ. ოღონდ ყოველივე დანარჩენის გარდა იმაზე სულ არ უხდებოდათ დროის დახარჯვა — ერთმანეთს გავუგოთო, ისე როგორც მზესა და წყალს არ სჭირდებათ შეთანხმება ღრუბლების გასაჩენად. როგორც მზეს და წყალს არ ესაჭიროებათ ხელის შეწყობა ერთმანეთთან შესახვედრად, ისე არც იმათ სჭირდებოდათ. კაცმა რომ თქვას, მანფრედის გასაკეთებელი საქმის დიდი ნაწილი იმ ყმაწვილმა მოილია ფრანგისხევში — მაკკერონმა. თუმცა პირველი კი იყო ის ბიჭი, მანფრედს უმცროს ძმად თუ გამოადგებოდა. ფრანგისხევში არც იმას უცხოვრია და იქაურებს თვალთაც არ ენახათ, ამბავიც არ სმენოდათ მისი იმ ზაფხულამდე, როდესაც გეგონებოდათ საგანგებოდ გამოემწესებინათ ფრანგისხევისკენ სწორედ საიმდროოდ, როცა ის გოგო შეეძლო ენახა; ისევე როგორც, კაცმა რომ თქვას, მანფრედ დე სპეინიც ჯეფერსონში გამოამწესეს საიმდროოდ, როცა შეეძლო თვალის მოეკრა იმ ქალისთვის.

ისე, მაკკერონის გასაკეთებელი საქმის ნაწილიც სხვამ მოილია მის მაგივრად, იმიტომ რომ იმ გოგომ თავისი ხელით მიისვენა მაკკერონი: იმ ღამის მერე, როცა ხუთი ფრანგისხეველი ბიჭი ჩაუსაფრდა და იმათ ეტლს დაესხა თავს, — მაკკერონის გადმორევას და გალახვას, ანდა იქნება უბრალოდ დაშინებას აპირებდნენ, რათა ფრანგისხევს აღარ გაჰკარებოდა, — ნელნელა ხმა დაირხა: ხელმოტეხილმაც ყველა მიფანტ-მოფანტა, ეტლი შეაბრუნა და, ქალწულის ხანმოკლე გულისწასვლას თუ არ ჩავთვლით, შვილი მშობლებს მშვიდობიანად მიჰგვარაო. ოღონდ ცოტათი სხვაგვარად მოხდა ეს ამბავი. რადგან იმ ხუთ ბიჭს (მათგან ორს კარგად ვიცნობდი) არაფერი მოუყოლია, ხოდა ეს უტყუარი საბუთი გახლავთ. მოკლედ, იმას ხელი რომ მოსტეხეს, გოგო მათრახს დასწვდა და მსხვილი ტარი თხლიშა უკანასკნელს, ანდა იქნება ორსაც, მერე ეტლი თვითონვე შეაბრუნა და იქაურობას გამოშორდა. თუმცა არა, შორს არსად წასულა, ყოველ შემთხვევაში სახლისკენ არ გამგზავრებულა: ისეთი ადგილი შეარჩია, სადაც, ნათქვამის არ იყოს, შეიძლებოდა ტრიუმფატორი გვირგვინით შემკობილიყო ჯერაც ბოლომდე დაუმცხრალ ბრძოლის ველზე — იქვე, მიწაზე, ჩაბნელებული გზის შუაგულში, იმის მეტი არაფერი იყო საჭირო, რომ

დაფეთებული ცხენი გაეჩერებინა, ხოდა მერე ის ცხენი თავზე ადგათ, გოგო კიდევ ბიჭს უნდა შეშველებოდა, რადგან ამას მოტეხილ ხელზე დაყრდნობა გაუჭირდებოდა ალბათ; ხოდა ეს გოგოსთვის პირველი ამბავიც იყო და მუცლადღების ამბავიც. კი, ხალხი კი ამბობს — პირველ გზობაზე ეს ამბავი არ ხდებაო, მაგრამ იმისგან, რაც სინამდვილეში ხდება და რაც უნდა მოხდეს, მე პირველს ვარჩევ ხოლმე ყოველთვის.

ოღონდ იურისტ სტივენსს არც ესმოდა როდისმე იმ ქალის და ვერც გაუგებს ვერასოდეს: ის ვერ გაეგო, რომ მანფრედ დე სპეინი კი არ იყო მისი რაყიფი, არა, მის წინაშე იყო ჩვეულებრივი ნაღდი ძალა, ხან დე სპეინის, ხანაც მაკკერონის სახით მოვლენილი, და, ვიდრე ის ქალი ცოცხალი იყო და სულს ითქვამდა, იმ ძალას უნდა შეეფსო ქალის არსება, მის ცხოვრებაში გაჩენილი სიცარიელე; იურისტს კიდევ ვერ გაეგო, რომ თავად ვერც მაკკერონობას გასწევდა როდისმე და ვერც დე სპეინობას. ის ვერაფრით მოესაზრებინა, რომ ქალს კი ესმოდა მისი, — იმ ქალს ხომ ერთხელაც არ მოუყოლია მისთვის ის ამბავი, თვითონაც რომ არ იცოდა, იმნაირად მომხდარი. ქალები კიდევ, ჩემო ბატონო, ორი-სამი წლიდანვე ხვდებიან თავის ამბავს ყველაფერს, ოღონდ მერე ავიწყდებათ და კვირვობენ ხოლმე, — სწორედ ისე, როგორც ის კაცი, აგერ ორმოცი წლის გასვლის მერე თავის ძველ შარვალს გადაადებას რომ დაუპირებს და უცებ ოცდახუთ ცენტს იპოვნის ჯიბეში. არა, დავიწყებით არაფერი ავიწყდებათ, ისე გადაადებენ ხოლმე ერთი ათი, ოცი, ორმოცი წლით, ხოდა მერე, საჭიროება რომ მოატანს, მიმოიხედავენ, მიაგნებენ იმას, რაც სჭირდებათ, გამოიყენებენ, მერე კი ლურსმანზე ჩამოჰკიდებენ და არც ახსენდებათ, რა გამოიყენეს, როგორც ის არ ახსენდებათ, რომელი თითით მოუფხანიათ გუშინ თავი; ოღონდ თავის მოფხანა ხვალაც უეჭველად მოუწევთ, და ისინიც ყოველთვის მიაგნებენ ხოლმე იმას, რაც საამისოდ არის საჭირო.

თუმცა, რა ვიცი, იქნება იურისტი ხვდებოდა კიდევ ყველაფერს. იქნება კიდევ ეწია თავისას. უფრო სწორად, იმას კი არა, რაც თვითონ უნდოდა, — იმას, რაც შეეძლო დაენარჩუნებინა, სანაცვლო, მეორე ხარისხი, სულ არარაობას რაღაცა ხომ სჯობია მაინც, თუ გინდა მეორე ხარისხისაც იყოს ის „რალაცა“. რადგან ელენეების, ჯულიეტების, იზოლდების და ჯინევრების გვერდით მარტო ლანსელოტები და ტრისტანები, რომეოები და პარისები კი არ აღმოჩნდებიან ხოლმე. სხვებიც არიან, ვისი სახელიც ლექსებსა და წიგნებში არ მოხვედრილა, სხვები, მეორე ნომრები, გარჯით ისინიც გვარიანად გარჯილან და ოფლიც კარგად უღვრიათ. ხოდა პარისის მერე მეორე კაცად ყოფნა, რასაკვირველია, მაინც მეორე ნომრად ყოფნაა ყოველთვის, ოღონდ არც ისეთი ურიგო საქმეა. ელენეს ყოველი კაცი არ დაუფლებია, მაგრამ არც ყოველ კაცს დაუკარგავს ელენე.

ხოდა, ჩემო ბატონო, მე ვითომ შემთხვევით აღმოვჩინდი სადგურში იმ დღეს, როცა ლაუშუს ჰოგენბეკმა თავისი ავტომობილი მოაყენა და ავტომობილიდან ჩვენი იურისტი გადმოვიდა საკვოიაჟით და ჩემოდნით ხელში, ბილეთიც აღებული ჰქონდა მოტსტაუნამდე, სადაც მემფისიდან ნიუ-იორკს მიმავალ ექსპრესზე უნდა გადამჯდარიყო, მერე გემზე ასულიყო და იმ გერმანული უნივერსიტეტისკენ აელო გეზი: ორი წელიწადი გადიოდა, რაც იმას ამბობდა სულ — თუკი მოგეხასიათა კაცს, იქ წასვლა კარგი იქნებაო; ასე იყო ეს ამბავი გუშინდელ თუ გუშინწინდელ დილამდე, როცა მამამისს უთხრა: „ეხლა რაღა ვქნა, მამა? მამაჩემო, რა შემძლია გავაკეთო ეხლა მე?“ ცივი დღე იდგა, ისე

რომ იმან ჯერ თავისი დაია მოსაცდელ დარბაზში შეიყვანა და ჩემთან მერე გამოვიდა ბაქანზე.

— ჩინებულია, — მითხრა, თან ისეთი მხნე იყო, ისე მკვირცხლად ირჯებოდა, უკეთესს ვერც ინატრებდი კაცი. — ნამდვილად იმედი მქონდა, რომ გამგზავრების წინ შეგხვდებოდით და თქვენს მტკიცე მარჯვენას გადმოვაბარებდი ჩირალდანს. ესლა თქვენ მოგიხდებათ ფორტის დაცვა, თქვენ უნდა იტვირთოთ ჯვარი.

— რა ფორტი? — შევეკითხე. — რომელი ჯვარი?

— ჯეფერსონი, — მიპასუხა იმან. — სნოუპსები. როგორ გგონიათ, გაუმიკლავდებით იმათ ჩემს ჩამობრუნებამდე?

— მე კი არა, ასი ჩემისთანაც ვერ გაუმიკლავდებოდა, — ვუთხარი მე. — ამ საქმეს მარტო ის ეშველება, რომ სულ მოიშორო ისინი თავიდან, მოსპო ერთიანად.

— არა, არა, — მითხრა იმან. — წარმოიდგინეთ ერთი, იოკნაპატოფაში ვეფხვთა ხრო გაჩნდეს ანაზღადა; უმჯობესი არ იქნება, ჯორების სადგომ ბაკში დაამწყვდით ისინი? მაშინ იმას მაინც მოახერხებ, თვალყური ადევნო, თუნდაც მესერთან ათ ნაბიჯზე ყოველი მიახლოებისას ხელს ან ფეხს კარგავდეს კაცი. ეს არ სჯობს იმას, რომ თავის ნებაზე მიუშვა — მთელ ოლქში იწანწალონო? არა, ესლა ხელში გვყვანან ჩაგდებული, ჩვენ გვეკუთვნიან. მართალია, ის აღარ ვიცი, რა ცოდვების გამო დაიმსახურა ჯეფერსონმა ამგვარი სასჯელი, ამნაირი უფლება, ამნაირი უპირატესობა რით მოიპოვა. ოღონდ ასე კი მოხდა და. ისე რომ ესლა უნდა ვიბრძოლოთ, უნდა გავუძალიანდეთ, მოვითმინოთ და (თუ შევძელით) გადავრჩეთ კიდევ.

— კი მაგრამ რაღა მაინცდამაინც მე? მთელ ჯეფერსონში მე რატომ შემარჩიეთ სამაგისოდ?

— იმიტომ რომ მარტო თქვენ გენდობით მთელ ჯეფერსონში.

არა, კაცმა სიმართლე რომ თქვას, ეტყობა ისიც, მეორე ნომერიც არასდროს არ კარგავს ხოლმე ელენეს, იმიტომ რომ ელენეც, სანამ სული უდგას, მისგან, იმ მეორე ნომრისგან თავის დახსნას თვითონაც არ ცდილობს ხოლმე. არ სურს ალბათ და იმიტომ.

ჩაკლბ მალისონი

7

მახსოვს, რეტლიფმა თქვა — მთელი ქვეყნიერების ელენეები სინამდვილეში არასოდეს კარგავენ იმ მამაკაცებს, ელენე რომ ჰყვარებიან და დაუკარგავთ; შესაძლოა იმიტომ, რომ არ სურთო ეს ამბავი.

გევინ ბიძია ჰაიდელბერგს რომ გაემგზავრა, მე დაბადებულიც არ ვყოფილვარ, ხოდა, პირველად რომ ვნახე, უკვე ჭალარა ჰქონდა შეპარული მგონი. იმიტომ რომ საიმდროოდ თუმცა დაბადებული კი ვიყავი, მაინც ვერ გამიხსენებია, როგორი იყო შესახედად, როცა ომის მძვინვარების ხანს ევროპიდან

ჩამოვიდა, რათა წვრთნა გაეგლო და ისევ გაბრუნებულიყო. სულ ბოლო წუთამდე გულდაჯერებული ვიყავიო, ასე თქვა, როგორც კი ფილოსოფიის დოქტორის ხარისხს მივიღებ, მაშინვე გერმანიის არმიაში წავალ სანიტრადო; ბოლო წუთამდე კი იყო დაჯერებული, ოღონდ მერე თავისთავს გაუტყდა, რომ ის გერმანია, მას რომ ესოდენ გულმხურვალედ შეეძლო შეეყვარებინა, ლიეჟის და ნამიურის ფორტებსა და 1848 წელს შორის მომკვდარიყო სადღაც. უფრო სწორად, გევინ ბიძიას არ უყვარდა ის გერმანია, 1848 წელსა და იმ ბელგიურ ციხესიმაგრეთა შუალედში რომ იშვა, რადგან ეს გოეთესა და ბახის, ბეთჰოვენის, შილერის გერმანია აღარ იყო უკვე. და, როგორც თვითონ იტყოდა ხოლმე, გულს უკლავდა ეს ამბავი, ამის გამხელა მაშინაც კი ეძნელებოდა, როცა ამსტერდამს ჩააღწია და გამოწვლილვით შეიტყო ამერიკის არმიის ასავალდასავალი, მანამდე ყურმოკრული რომ ჰქონდა მხოლოდ.

ოღონდ გევინ ბიძიამ ისიც თქვა — ჩვენ, ამერიკელები, ევროპულ ომებს არ შევჩვევივართ და ჯერაც დიდ რამე ამბად მიგვაჩნიაო; ასეა თუ ისე, ორ წელიწადს ხომ ვიყავი გერმანული უნივერსიტეტის სტუდენტი. ფრანგები სხვა საქმეაო: გერმანიასთან ახალი ომი მათთვის კვლავინდებურად საისტორიო ჭრონიკის სამწუხარო უსიამოვნებაა მხოლოდ. ეს პრაქტიკულ პესიმისტთა ერთი ყოველ კაცს, მისი პოლიტიკური მრწამსის მიუხედავად, საშუალებას აძლევს ის გააკეთოს, რაც მოეგუნება, მით უფრო იმას, ვინც მზადაა უსასყიდლოდ გაისარჯოსო. ისე რომ გევინ ბიძიამ ის ხუთი თვე ვერდენტან გაატარა თავისი საკაცებითურთ, ფილტვების ანთება აიკიდა და მალე ამერიკელთა ჰოსპიტალში ამოყო თავი. ეხლა შეეძლო ჯეფერსონს ჩამობრუნებულიყო და, როგორც თვითონვე თქვა, იმ დღეს დალოდებოდა, როცა ჩვენც ჩავებმებოდით ომში. აღარც ის დღე არისო შორს.

მართალიც იყო: ორი სარტორისი — პოლკოვნიკ სარტორისის ტყუპი შვილიშვილები უკვე ინგლისში გაემგზავრენ სამეფო საჰაერო ფლოტში გასამწესებლად, მერე აპრილიც დადგა და გევინ ბიძია, როგორც ახალგაზრდა ქრისტიანთა ასოციაციის მდივანი, კვლავ საფრანგეთში გააგზავნეს ამერიკის პირველ მხედრობასთან ერთად. მაშინ უცბად მოგვევლინა მონტჰომერი უორდ სნოუპსი, პირველი იმათგან, ვისაც რეტლიფი ასე იხსენიებდა ხოლმე — ის ფუმფულა, ბობრი ბიჭები, ა. ო-ს შვილები; სწორედ დედამისი გახლდათ, სნოუპსის სასტუმროს ფანჯარასთან რომ ირწეოდა სავარძელში, რადგან სიცივე იდგა და გალერეაში ჯერ ვერ გადაესვენებოდა. ამასობაში ჯექსონ მაკლენდონს ჯეფერსონელთაგან ასეული შეედგინა, ჯექსონი კაპიტნად აერჩიათ, ისე რომ მონტჰომერი უორდს შეეძლო იმ ასეულში ჩარიცხულიყო, მაგრამ ამის მაგივრად გევინ ბიძიას მოაკითხა — ახალგაზრდა ქრისტიანთა ასოციაციის ხაზით საფრანგეთში წამიყვანეთო; მაშინ იყო, რეტლიფმა რომ თქვა: იმ კაცებს, ტროელი ელენე რომ ჰყვარებიათ და დაუკარგავთ, ჰგონიათ მხოლოდ — დავკარგეთო. ოღონდ აჯობებდა კი დაემატებინა — ელენეც და ყველა მისი ნათესავიცო, იმიტომ რომ გევინ ბიძიასაც ასე დაემართა. მე იმის თქმა მინდა, მონტჰომერი უორდთან წაიყვანა-მეთქი.

— რა ჭირად გინდოდათ, იურისტო, — უთხრა რეტლიფმა. — სნოუპსია ის ბიჭი.

— რაღა თქმა უნდა, — გევინ ბიძიამ მიუგო. — მერე ჩვენს დროში ჩრდილო-დასავლეთ საფრანგეთზე შესაფერის ადგილს სად ნახავს კაცი სნოუპსისთვის? ამიენიდან და ვერდენიდან რაც გაეწყობა შორს, დასავლეთის მხარეს.

— კი მაგრამ რისი გულითვის?

— მაგაზე მეც ვიფიქრე, — თქვა გევინ ბიძიამ. — სამშობლოს დაცვა მინდაო, ეს რომ ეთქვა ჩემთვის, ჰებ ჰემპტონს ვუბრძანებდი — ციხეში ჩასვი, ბორკილი დაადევი და თვალი არ მოაშორო, სანამ მე ვაშინგტონში დავრეკავდე-მეთქი. მაგრამ იმან ასე მითხრა: სულერთია, მალე ისეთი კანონი გამოვა, ყველას გაგვრეკავენ ჯარში, ხოდა ეხლა თქვენ რომ წამოგყვეთ, უფრო ადრე მოვხვდები იქ და მიხედ-მოხედვას მაინც მოვასწრებო.

— მიხედ-მოხედვასო, ხომ? — თქვა რეტლიფმა. გევინ ბიძიამ და იმან ერთმანეთს გადახედეს. რეტლიფმა ორჯერ თუ სამჯერ დააფახულა თვალი.

— კი, — დაუდასტურა გევინ ბიძიამ, და რეტლიფმა ისევ დააფახულა თვალი ორჯერ თუ სამჯერ.

— მიხედ-მოხედვასო, — თქვა მერე.

— კი, — დაუდასტურა გევინ ბიძიამ. ხოდა გევინ ბიძიამ თან წაიყოლა მონტპომერი უორდ სნოუპსი და მაშინ იყო, რეტლიფმა რომ თქვა იმ ხალხის ამბავი, ვისაც ჰგონია — ტროელი ელენე სამუდამოდ დაგვარგეო. ამასობაში გაუნი ისევ ჩვენსას ცხოვრობდა; იქნება ევროპაში ატეხილი ომის გამო იყო, რომ სახელმწიფო დეპარტამენტი მის დედ-მამას ნებას არ რთავდა დაბრუნებულისყვენ ჩინეთიდან თუ საიდანღაც, ერთი სიტყვით, სადაც გაემწესებინათ, იქიდან. მოედნის გავლით შინისკენ მიმავალი გაუნი კვირაში ერთხელ მაინც რეტლიფს გადაეყრებოდა, გეგონებოდათ რეტლიფი საგანგებოდ ელოდებო, და გაუნი უყვებოდა — გევინ ბიძია ამას და ამას იწერებო. რეტლიფი კიდევ ეტყოდა ხოლმე:

— მისწერე — თვალი ფხიზლად გეჭიროთ-თქო. ჩემგანაც შეუთვალე — რაც გამეწყობა, ყველაფერს ვაკეთებ-თქო.

— „რაც გაგეწყობათ“ რა არის? — შეეკითხა გაუნი ერთხელ.

— ვიცავ და ვტვირთულობ.

— რას იცავთ და რას ტვირთულობთ? — შეეკითხა გაუნი და, ეს რომ ჰკითხა, მაშინლა შენიშნა, რომ რეტლიფს სულაც ვერ ხედავ კაცი, ვიდრე ნამდვილად არ დაინახავ უცებ. ყოველ შემთხვევაში მე კი ასე დამემართაო, — თქვა გაუნმა. ამის შემდეგ გაუნი იქით ეძებდა ხოლმე რეტლიფს. მომდევნო შეხვედრისას კიდევ რეტლიფმა ჰკითხა:

— რამდენი წლის ხარ შენ?

— ჩვიდმეტის, — მიუგო გაუნმა.

— აბა დეიდაშენი, რაღა თქმა უნდა, ყავის დაღვევის ნებას კი გაძლევს უკვე, — უთხრა რეტლიფმა. — რას იტყვი...

— დეიდა კი არა, ბიძაშვილია ჩემი, — თქვა გაუნმა. — კი, ყავას კი ვსვამ ხოლმე, ოღონდ არ მიყვარს მაინცდამაინც. რატომ მკითხეთ?

— ისე ნაყინს ხანდახან მეც ვი გეახლები, — თქვა რეტლიფმა.

— მერე რითაა ცუდი მაგ ამბავი? — იკითხა გაუნმა.

— რას იტყვი, საკონდიტროში რომ შევიდეთ და ნაყინი მივირთვათ? — უთხრა რეტლიფმა.

შევიდნენ კიდევ. რეტლიფი ყოველთვის ხენდროს ნაყინს ამჯობინებდაო, — მითხრა გაუნმა. ერთი სიტყვით, გაუნს შეეძლო ლამის ყოველდღე შეხვედროდა რეტლიფს, ისე რომ ეხლა, რაკი ამ საქმეს გაუნმაც მოჰკიდა ხელი, სურდა

თუ არა, ნაყინიც უნდა ეჭამა ხოლმე, გადახდით კიდევ რიგრიგობით იხდიდნენ ის და რეტლიფი; ხოდა ერთხელ რეტლიფმა, ხელში რომ ვარდისფერ თავმოღ-გმული ვაფლის ჭიქა ეჭირა, ასე თქვა:

— ამაზე კარგი გამოგონება არაფერი ვიცი სწორედ. რა სჯობია იმას, კაცს რომ არ გეშინია — პირს დავიწვავო. უარესს ნამდვილად ვერაფერს წარმოვიდგენდი: რა საცოდაობა იქნებოდა, ნაყინით რომ პირს იმდულრავდეს კაცი! ხოდა რას იტყვი, ნაყინი რომ კვირაში ერთხელ ვჭამოთ, სხვა დროს კიდევ ისე გავაგებინოთ ერთმანეთს ახალ-ახალი ამბები?

გაუნი დაეთანხმა. ამის შემდეგ ისე ხვდებოდნენ ერთმანეთს, და გაუნი რეტლიფს გზადაგზა უამბობდა გევინ ბიძიას მიერ მოწერილ ამბებს:—ასე შემოგიტვალათ, რაც გამეწყობა, მეც ყველაფერს ვაკეთებო, ოღონდ თქვენ მართალი იყავით — ერთი კაცი არ კმარაო. — მერე გაუნი რეტლიფს შეეკითხა:—რა ერთი კაციო? რისთვის არ კმარაო? — მაშინ გაუნი ჩვიდმეტი წლის იყო, უფროსებს სჯეროდათ თუ არა ეს ამბავი, სხვა საქმეებიც ჰქონდა, მაგრამ მაინც დაუზარებლად გადასცემდა ხოლმე იმას, რასაც, დედას ნათქვამის არ იყოს, რეტლიფისთვის იწერებოდა გევინ ბიძია. ასე იყო ეს ამბავი, როცა გაუნი რეტლიფს ხვდებოდა, უფრო სწორად, როცა რეტლიფი ხვდებოდა, იჭერდა ხოლმე გაუნს თითქმის ყოველდღე, ისე რომ გაუნს უკვირდა კიდევ — თავის სარჩენი ფულის შოვნას როდისღა ასწრებსო. ოღონდ გაუნი ყოველთვის როდი უსმენდა რეტლიფის ნათქვამს, ისე რომ მერე თვითონაც არ იცოდა, როგორ ჩააგონა და როდის ჩააგონა რეტლიფმა (იმ ზომამდე, რომ გაუნს ინტერესი აღებრა — თითქოს თამაშში ჩაბმულიყოს, შეჯიბრში, ანდა ნამდვილ ბრძოლაში, ომშიც კი) — სწოუპსებზე სულ თვალი უნდა გეჭიროს, გინდაც ასპიტთა ან ვეფხვთა შემოსევა ყოფილიყოსო; ხოდა გევინ ბიძია და რეტლიფი სწორედ ამას აკეთებდნენ თუ ცდილობდნენ გაეკეთებინათ, რადგან, ეტყობა, ჯეფერსონში სხვა ვერავინ გრძნობდა საფრთხეს. ისე რომ იმ ზამთარს, როცა ბოლოს და ბოლოს მობილიზაცია გამოცხადდა და ბაირონ სწოუპსი პოლკოვნიკ სარტორის ბანკიდან ჯარში წაიყვანეს, გაუნი მშვენივრად მიხვდა, რას გულისხმობდა რეტლიფი, როცა უთხრა:

— როგორ მოახერხებს, არ ვიცი, ოღონდ ცენტზე მილიონს ჩამოვდივარ, რომ შეერთებული შტატებიდან არსად წაგა ის ბიჭი; ხოდა ერთზე ასს ჩამოვდივარ, რომ მისისიპის შტატს არ გასცილდება, არკანზასის საზღვართან რომ ფორტია, სადაც დააბანაკებენ პირველ ხანებში, იმას იქით აღარ წავა; მომეცია ათი დოლარი და თერთმეტს მოგცემ სამაგიეროდ, თუ სამი კვირის მერე ჯეფერსონში არ დაბრუნდეს. — გაუნს ათი დოლარი არ მიუცია, მაგრამ მერე ამბობდა — ვინანე, რატომ არ მივეციო; იმიტომ რომ რეტლიფი ორი დღით შემცდარა, მერე კი ბაირონ სწოუპსი ისევ მოკალათდა ბანკში. ოღონდ ჩვენ არ ვიცოდით, რანაირად მოახერხა ეს ამბავი, ვერც რეტლიფმა შეიტყო ვერაფერი, ვიდრე იმან, იმ ბაირონ სწოუპსმა ბანკი არ გაძარცვა და მექსიკაში არ გადაიხვეწა. ხოდა რეტლიფმა თქვა: სწოუპსები ყოველთვის ყველაფერს ახერხებენ, რადგან დიდიან-პატარიანად იმის ცდაში არიან ნიადაგ, რომ სიტყვა „სწოუპსობა“ მხოლოდ ზოოლოგიური ჯიშისადმი კუთვნილებას კი არ ნიშნავდეს, ხელის მოცარვასაც იმთავითვე გამორიცხავდესო; ამას კიდევ იმის წყალობით აკეთებენ, რომ ერთადერთ წესს, კანონს, ერთადერთ საღმრთო ფიცს იცავენ მოუშლელად — მის დღეში არავის გაუმხელენ, როგორ ახერხებენ და რანაირად ახერხებენო. ბაირონს ასე მოუხერხებია: ყოველ ღამე დაწოლისას მარცხენა ილ-

ლიაში საღეჭ თამბაქოს იწებებდა და ამით სიცხეს იწევდა, ვიდრე არმიის ექიმებმა ბოლოს და ბოლოს დემობილიზაციით არ გამოუშვეს სახლში.

ეხლა რალაც-რალაც ახალი ამბები კი შეგვეძლო შეგვეტყობინებინა გევინ ბიძიასთვის — სნოუპსების ამბებს მოგახსენებთ. და სწორედ ამ დროს რეტლიფმა შენიშნა, რომ აგერ რამდენიმე თვე გადიოდა უკვე, რაც გევინ ბიძია ერთ სიტყვასაც აღარ იწერებოდა მონტკომერი უორდ სნოუპსის შესახებ. ოღონდ საიმდროოდ, როცა გევინ ბიძიასგან მიღებულ პასუხში წავიკითხეთ: „ჩემთვის გამოგზავნილ ბარათებში ეს სახელი აღარასოდეს მიხსენოთ. გაგონებაც აღარ მინდა“, საიმდროოდ უკვე შეგვეძლო გევინ ბიძიასთვის ჩვენი საკუთარი ცნობები მიგვეწოდებინა სნოუპსის შესახებ.

ეს ამბები ეხლა ეკს შეეხებოდა.

— ბიძაშენი მართალი იყო, — რეტლიფმა თქვა.

— ხომ გითხარით — ბიძა კი არა, ბიძაშვილია-მეთქი ჩემი, — უთხრა გაუნმა.

— კარგი, ბატონო, მასე იყოს, — თქვა რეტლიფმა. — ეკი ხომ სნოუპსი არ ყოფილა. ამან დალუბა სწორედ. ეტყობა, ნამდვილი სასნოუპსო ადგილი მთელ ქვეყნიერებაზე არსად მოიძებნებოდა, ხოდა ადგნენ სნოუპსები და თვითონვე მოიძიეს ის ადგილი მარტო იმის წყალობით, რომ ერთმანეთს არიან ჩაპორწი-ალეზული; ხოდა ერთი მათგანი პირველად რომ მოცურდა, ერთმა სნოუპსმა რომ წაიფორხილა ან, თუ გინდა ასე ვთქვათ — ვერ ისნოუპსა-თქო, დანარჩენ ხროვას ისიც არ დასჭირვებია, სული გაეფრთხობინებინათ მისთვის, როგორც მგლებს სჩვევიათ: თავად ბედისწერა იყო, შემთხვევას რომ ელოდებოდა და ისარგებლა კიდევ ამ შემთხვევით.

ღვედებით გაწყობილ ფოლადის საყელურიანი ეკი ღამის დარაჯი გახლდათ, ნავთობის კომპანიის ბაკს ყარაულობდა სადგურთან; მისი ამბავი მეც შევიტყე, რადგან მაშინ უკვე ოთხი წლის ვიყავი თითქმის. სალამოხანს, დლის-სულ მოხდა ის ამბავი; ვახშმად ვისხედით, ხოდა უეცრად საშინელი აფეთქების ხმა გაისმა, ისეთი გრიალი, მანამდე რომ არ სმენოდა ჯეფერსონს, ისეთი გამაყრუებელი, რომ ყველანი უმაღვე მივხვდით — ბოლოს და ბოლოს გერმანელებმა ჩვენს ქალაქშიც ბომბი ჩამოაგდესო; ამ ამბავს ჩვენ, უფრო სწორად შერი დე სპეინი — იმ დღიდანვე ველოდებოდით, გერმანელებმა „ლუზიტანია“ რომ ჩაძირეს და ბოლოს და ბოლოს ჩვენც მოგვიხდა ომში ჩაბმა. მერ დე სპეინს ხომ უესტ-პოინტის აკადემია ჰქონდა დამთავრებული და ლეიტენანტადაც იყო კუბაზე, ხოდა, ეს ომი რომ ატყდა, მასაც მოესურვა ბრძოლაში ჩაბმა, მაგრამ, ეტყობა, ვერ მოახერხა და ამიტომ შეეცადა მოლაშქრეთა ასეულისთვის მოეყარა თავი, ოღონდ ამ საქმეს თვითონ მის გარდა საგულისხმოდ ამბად არავინ მიიჩნევდა. თუმცა ის კი იყო, რომ განგაშის ჩვენი სისტემა გვექონდა დაწესებული — გერმანელთა საჰაერო თავდასხმისას სასამართლოს ეზოში ზარის რეკვა უნდა ატეხილიყო.

ხოდა ის გამაყრუებელი გრგვინვა რომ გაისმა და ზარის რეკვაც ატყდა, ყველანი მივხვდით, რაც მომხდარიყო, და მომდევნო ბომბის ჩამოვარდნას ველოდებოდით, ხოლო ქუჩაში ყვირილ-ყვირილით გამოცვენილმა ხალხმა — სად იყო, სადო? — ბოლოს შეიტყო — აფეთქება სადგურთან მოხდაო სადღაც. ნავ-

თობსასხმელი ბაკი იდგა იქ, ტობე, მრგვალი ბაკი, ოცდაათ ფუტამდე დიამეტრისა და ათ ფუტამდე სიმაღლის მქონე, აგურის ბურჯებზე შეყენებული. უკეთ რომ ვთქვათ, წინათ იყო ამნაირი ის ბაკი, ეხლა მისგან აღარაფერი დარჩენილიყო, იმ ბურჯების კვალიც კი აღარსად ჩანდა. ხოდა საამდროოდ იმათ მისის ნანერის ბლავილი შეაწყვეტინეს როგორც იქნა და ამბობინეს, რაც მომხდარიყო.

მისის ნანერი სედრიკის დედა გახლდათ, ხუთი წლის ბიჭი იქნებოდა სედრიკი, დედა-შვილი ბორცვზე წამომდგარ პატარა სახლში ცხოვრობდა, ზედ სადგურის გვერდით. ხოდა როცა როგორც იქნა ჩამოაჯინეს მისის ნანერი და ვილაცამ ვისკი გადააყლაპა, ქალმა მოთქმა შეწყვიტა და ამბავს მოჰყვა: ასე ხუთი საათი იქნებოდა თურმე, როცა მისის ნანერის სედრიკი ვერსად მოუძებნია, და იქითკენ წასულა, სადაც მისტერ სნოუპის სკამზე იჯდა ხოლმე საპირფარეშოსხელა ხუნულასთან, თავის კანტორას რომ უწოდებდა. მისის ნანერი იმის საკითხავად მისულა — სედრიკი ხომ არსად დაგინახავთო. მისტერ სნოუპს სედრიკი არ დაენახა, მაგრამ მაშინვე წამომდგარა, რათა დედამისს მოძებნაში მიშველებოდა. ხოდა სათადარიგო ხაზზე მდგარი ყველა საბარგო ვაგონი მოუჩხრეკიათ, პაკპაუზიც დაუთვალეირებიათ, გარშემო ყველაფერი გადაუქოთებიათ, უძახიათ და უძახიათ სედრიკისთვის, ოღონდ მისის ნანერიმ ის ვერაფრით გაიხსენა, ნავთობსასხმელი ბაკი რომელს მოაგონდა პირველად. მგონი მისტერ სნოუპს უნდა მოჰგონებოდა, რაკი სწორედ იმან იცოდა, ბაკი დაცლილი რომ იყო, თუმცა მისის ნანერისაც ალბათ დანახული ექნებოდა ბაკისთვის მიდგმული კიბე, რომლითაც მისტერ სნოუპსი ზემოთ ასულიყო, რათა საძვრენი აეხადა და გაზი ამოეშვა ბაკიდან.

მისტერ სნოუპსს ალბათ ეგონა — გაზი თითქმის ამოცლილი იქნებოდა, ოღონდ, ეტყობა, ისიც იფიქრა ორივემ — რაც ჩარჩენილია, სედრიკის მოსაწამლავად ისიც იკმარებდა, თუკი ბაკში ჩაძვრაო. რადგან მისის ნანერიმ თქვა — კი, ორივეს ასე გვეგონა, სედრიკი შიგ არის, მკვდარი გდიაო; მისის ნანერი იმდენად დარწმუნებული ყოფილა ამ ამბავში, ერთი წამითაც აღარ შეეძლო მოცდა; გავარდნილა, თვითონაც არ იცოდა, საით გარბოდა, ისე მიექანებოდა თურმე, როცა მისტერ სნოუპსს თავისი „კანტორიდან“ ანთებული ფანარი გამოუტანია; მერეც გარბოდა და გარბოდა თურმე, ვიდრე მისტერ სნოუპსი კიბეზე აღიოდა, მერეც, როცა იმან თოკჩაბმული ფანარი საძვრენში ჩაუშვა; მაშინაც კი გარბოდა, როცა აფეთქებას (გაგონებით მისი ხმა არ გამიგონია, თორემ გავჩერდებოდიო, — თქვა მისის ნანერიმ) წაუქცევია და მის ირგვლივ ბზიკების გუნდივით აზუზუნებულა ბაკის ნამსხვრევები. ხოდა ელექტროსადგურიდან გამოჭრილი მისტერ ხარკერი პირველი მოვარდნილა და, რომ წამოუყენებია, მისის ნანერი ისევ გასაქცევად იქაჩებოდა თურმე, მოთქვამდა და ჰაერს პოტნიდა ხელებით, მისტერ ხარკერს კიდევ გაკავებული ჰყავდა, ვიდრე არ აიძულა დამჯდარიყო და ერთი ყლუპი ვისკი მოესვა; ამასობაში სხვებმაც მოუსწრეს, აგურის ნამტვრევთა გადაქექვა-გადმოქექვას შეუდგენ, იქნება სედრიკისა და მისტერ სნოუპსის კვალს მაინც მივაგნოთო, ოღონდ ამასობაში გახვითქულმა სედრიკმაც მოირბინა — აფეთქებას რომ დაუგრივია, ბაკიდან ნახევარ მილზე საწრეტთან თამაშობდა თურმე.

მისტერ სნოუპსს კიდევ მეორე დილამდისაც ვერსად მიაკვლიეს, ვიდრე სამუშაოზე მიმავალმა ტომ-ტომ ბერდმა, ელექტროსადგურის ცეცხლფარეშმა, იმ ადგილიდან, ასე, ორას იარღზე, სადაც წინათ ბაკი იდგა, ტელეგრაფის მავთუ-

ლებზე ჩამოკიდებული რაღაც საგანი არ შენიშნა. ტომ-ტომმა გრძელი ჯოხი მოძებნა, ის რაღაცა ჩამოაგდო და ელექტროსადგურში მისულმა მისტერ ხარკერს უჩვენა. მისტერ სნოუპსის ფოლადის საყელური ყოფილიყო, ოღონდ ღვედების ნასახიც აღარსად ჩანდა.

მაგრამ თვით მისტერ სნოუპსის ნაშთს ვერაფრით მიაკვლიეს; კარგი კაცი იყო მისტერ სნოუპსი, ყველას უყვარდა, — ჩამოჯდებოდა ხოლმე თავისთვის სკამზე, „კანტორის“ კართან, საიდანაც ბაკიც ჩანდა, ანდა იქვე მიდი-მოდიოდა, ვიდრე სანავთეებში, ვედროებსა და კანისტრებში ნავთი ისხმებოდა, ფოლადის საყელური ეკეთა, ისე რომ თავს ვერ აბრუნებდა აქეთ-იქით, მთელი ტანით უნდა შებრუნებულიყო გახევებული. ჩვენს ქალაქში ყველა ბიჭი იცნობდა, რადგან ძალიან მალე შეიტყვეს, რომ სოფლიდან მთელი ტომარა მიწის თხილი წამოეძვანა და გამვლელ-გამომვლელ ბაღებს ურიგებდა ხოლმე.

გარდა ამისა, მასონიც გახლდათ, ძველისძველი მასონი, თუმცა თავის ორდენში აღზევებით არ აღზევებულა. ისე რომ ის საყელური წესისამებრ კუბოში ჩაასვენეს და ისე დაკრძალეს; დასაფლავების ამბებს მასონები განაგებდნენ; ყვავილები მოსალოდნელზე მეტიც აღმოჩნდა, ნავთობის კომპანიასაც კი გამოეგზავნა ყვავილები, თუმცა მისტერ სნოუპსმა იმხელა ბაკი სულ ტყუილუბრალოდ კი აუფეთქა კომპანიას, იმიტომ რომ ბაკში სედრიკ ნანერიც არ ყოფილა ჩასული.

ერთი სიტყვით, რაც მოიძებნა, ის დამარხეს; დაკრძალვას ბაპტისტი ქადაგი ესწრებოდა, წინსაფრიანი მასონები კიდევ სამარეს მუჭით მიწას აყრიდნენ და — ვაგლახ, ძმაო ჩემოო, — აღმოთქვამდნენ. მერე ახალმოყრილ მიწას ყვავილები მოაფრქვიეს (ერთ ყვავილს მასონთა ნიშანი ჰქონდა ჩატანებული); ხოდა ბაკი დაზღვეული გახლდათ, ისე რომ ნავთობის კომპანია მისტერ სნოუპსის წყევლას აღარ მოჰყოლია — მოწიფულ კაცს ამნაირი სიბრყვე რამ ჩაადენინაო, ის კი არა და მისის სნოუპსს თანაგრძნობის ნიშნად ათასი დოლარიც გადაუხადეს, მიუხედავად იმისა, რომ ისეთ რეგვენს გაჰყოლოდა ცოლად. უკეთ რომ ვთქვათ, ის ფული მისის სნოუპსს იმიტომ მიუთვალეს, რომ მის უფროს ვაჟიშვილს, უოლსტრიტს მაშინ თექვსმეტი ჯერ არ შესრულებოდა. თუმცა მოხმარებით მაინც უოლსტრიტმა მოიხმარა ის ფული.

ოღონდ ეს ამბები მერე მოხდა. მაშინ ყველაფერი იმით დამთავრდა, რომ იმდენ ხანს მეთაურად ნამყოფ მერ დე სპეინს ბოლოს ეღირსა თავისი ზარი ჩამოერეკა და განგაში აეტეხა, ჩვენ კიდევ შესაძლებლობა მოგვეცა გევინ ბიძიასთვის რაღაც-რაღაც ახალი ამბები შეგვეტყობინებინა სნოუპსის შესახებ. ეხლა ჩვენ-მეთქი, როცა ვამბობ, ჩემს თავსაც ვგულისხმობ უკვე. გაუნის მშობლები ბოლოს და ბოლოს დაბრუნდნენ ჩინეთიდან თუ საიდანღაც და გაუნი ვაშინგტონს გაემგზავრა (შემოდგომა იდგა), რათა სკოლა დაემთავრებინა და მომდევნო წელს ვირჯინიის უნივერსიტეტში შესულიყო. ხოდა ერთ დღეს დედამ სასტუმრო ოთახში ახმობინა ჩემი თავი და, რომ შევედი, იქ რეტლიფი დამიხვდა, თავისი ლურჯი, გამოხუნებული, უჭალსტუხო ხალათით მოსილი და რბაისლურად ჩამოგდარიყო, სახეზე სიმშვიდე გადაჰფენოდა (სუფრაზე ჩაის სინი იდგა, რეტლიფსაც ჩაის ფინჯანი და კიტრიანი ბუტერბროდი ეპყრა ხელთ, მე კიდევ ეხლა უკვე ვიცი — იმ ოლქის ამბავი რომ აღარაფერი ვთქვათ, სადაურიც გახლდათ რეტლიფი, ჯეფერსონშიაც ბევრს არავის გაეგებოდა, რა უნდა

მოეხერხებინათ ჩაის ფინჯანისთვის დღის ოთხ საათზე, იქნება რეტლიფიც-პირველად მოსწრებოდა ასეთ რამეს, ოღონდ მისი შემხედვარე ამას ვერავინ იფიქრებდა), ხოდა დედამ მითხრა:

— მიესალმე მისტერ რეტლიფს, ბიჭიკო, მისტერ რეტლიფი ჩვენს მოსა-ნახულებლად მობრძანდა, — და რეტლიფმა თქვა:

— აბა ასეთ სახელს უძახით? — და დედამ უთხრა:

— არა, ისე ვუძახით, როგორც მოგვიხდება ხოლმე, — და რეტლიფმა თქვა:

— ზოგჯერ ჩარლზის სახელის მქონე ბიჭუნას, სკოლაში როცა დაიწყებს სიარულს, ჩიკსაც დაუძახებენ ხოლმე. — მერე მე შემეკითხა: — ხენდროს ნაყინო-თუ გიყვარს? — და მე მივუგე:

— ყოველნაირი მიყვარს, — და რეტლიფმა თქვა:

— მაშინ შეიძლება შენმა ბიძაშვილმა უკვე გითხრა... — და გაჩუმდა, მერე კი დედაჩემს მიმართა: — მაპატიეთ, მისის მალისონ, იმდენჯერ გამისწორეს, რომ, ეტყობა, ჯერჯერობით დრო დამჭირდება შესაჩვენად.

მას შემდეგ სწოუპსებზე მე და რეტლიფს გვეჭირა თვალი და არა გაუნს და რეტლიფს, ოღონდ ორი პორცია ნაყინის ნაცვლად რეტლიფს ეხლა სამის ყიდვა უხდებოდა, რადგან, როცა ქალაქში უდედაჩემოდ მივემგზავრებოდი, ალექსენდერი მახლდა ხოლმე. არ ვიცი, როგორ მოხდა, მით უფრო ვერ გა-მიხსენებია — როდის მოხდა, რადგან მაშინ ხუთი წლისაც არ ვყოფილვარ, მაგ-რამ, გაუნის არ იყოს, რეტლიფმა მეც ჩამაგონა — სწოუპსებმა ჯეფერსონი ისე აავსეს, როგორც გველებმა ან ტყის ნადირებმაო, თანაც გევინ ბიძიას და ჩემს მეტს არავის ესმის, რა საფრთხეც გვემუქრება ყველას, ხოდა ეხლა მე მარ-ტოდმარტო მაქვს ნატვირთი ჯვარი, ვიდრე ბოლოს და ბოლოს ომი არ დამ-თავრდება, გევინ ბიძია არ დაბრუნდება და არ შემეშველებაო. — დროა უკვე, შენც იცოდე ეს ამბავი, — მითხრა რეტლიფმა, — თუმცა ხუთს არ გადაცილები-ხარ ჯერ. სულ ერთია, ბევრი რამის შეტყობა მოგიწევს კიდევ, სანამ წამო-იზრდებოდე და შენ თვითონაც შეძლებდე იმათთან ბრძოლას.

ნოემბერი იყო. და, აი, ის დღეც დადგა, როცა სასამართლოს ეზოში ხელ-ახლა ატყდა ზარის რეკვა, ოღონდ ამჯერად იმ ზარს ეკლესიის ზარებიც ატყვ-ნენ გამალეხული, თუმცა შუა კვირა იყო, ეკლესიის ზარები კიდევ კვირადღეო-ბით რეკდნენ ხოლმე ჩვეულებრივ; მერე რამდენჯერმე თოფი და რევოლვერიც გავარდა, — ასევე ისროდნენ კონფედერაციის ჯარისკაცის ძეგლის გახსნისას ძველი ვეტერანები, ვინც კი ცოცხალი იყო ჯერაც, ოღონდ ესენი, ეხლანდელნი, ომში ჯერ არ ყოფილიყვნენ, ისე რომ, შესაძლოა, ესენი იმასაც ზეიმობდნენ, რომ ეს ომი მანამდე დამთავრებულიყო, ვიდრე ამათ მოუწევდათ ჯარში წასვ-ლა. ეხლა გევინ ბიძიას შეეძლო შინ დაბრუნებულიყო და რეტლიფსაც შეეძლო შეჰკითხოდა — ისეთი რა ჩაიდინა მონტპომერი უორდ სწოუპსმა, რომ მისი სახელის ხსენებაც აგვიკრძალებოდა. მაშინ იყო, რეტლიფმა რომ მითხრა:

— დროა შენც შეაჩვიო ყური ამნაირ საუბარს, თუმცა ხუთს არ გადა-ცილებიხარ ჯერ. — ისიც მაშინ მითხრა: — როგორ გგონია, რა უნდა გაეკეთე-ბინა ისეთი? შენს ბიძაშვილს ათ წელიწადს ეჭირა თვალი სწოუპსებზე; ერთი იმათგანი საფრანგეთშიც ჩაიყვანა, თავად იზრუნა საიმისოდ, ის ბიჭი დროს რომ არ ჩამორჩენოდა. როგორ გგონია, რა უნდა გაეკეთებინა იმ სწოუპსს, ათი წლის მერეც ისე გაეშტერებინა, ისეთ საგონებელში ჩაეგდო, რომ მისი სახელის გაგონებაც აღარ უნდა?

ანდა იქნება დააპირა მხოლოდ ამის თქმა, ოღონდ აღარ უთქვამს, რადგან

გევინ ბიძია ორი კვირით ჩამობრუნდა. სამხედრო ფორმისგან, არმიისგან, ახალგაზრდა ქრისტიანთა ასოციაციისგანაც თავი კი დაეხსნა გევინ ბიძიას, ოღონდ ყოველივე ამისგან თავი დაეხსნა თუ არა, მაშინვე შეეყვანათ ევროპაში ომის შედეგების სალიკვიდაციო რომელიღაც საბჭოში თუ კომისიაში, ანდა მგონი ბიუროში, რადგან ევროპაში იმდენ ხანს იყო ნაცხოვრები და გერმანიაშიც ესწავლა ორ წელიწადს. ანდა შესაძლოა სულაც იმიტომ ჩამობრუნდა გევინ ბიძია, რომ ომის ბოლო წელიწადს ბაბუა გარდაიცვალა, ხოდა გევინ ბიძიაც ჩვენს მოსანახულებლად გამოემგზავრა, როგორც მახლობელთა დაკარგვისას სჩვევიათ ხოლმე. ოღონდ მე მაშინ ასე მეგონა — გევინ ბიძია იმიტომ ჩამოვიდა, რომ რეტლიფს მონტპომერი უორდ სნოუპსზე ისეთი საშინელება რაღაცა უამბოს, წერილშიც რომ არ მოიწერება-მეთქი. ეს მაშინ იყო, როცა რეტლიფმა მითხრა — კიდევ ბევრი რამის შეტყობა მოგიწევსო, რითაც იმას გულისხმობდა, რომ, თუკი ისევ მარტოს მოუხდებოდა ჯვარის ტვირთვა, მე ამით მაინც ვუშეღავათებდი ცოტათი.

ხოდა ერთხელ — ეხლა დედაჩემი ზოგჯერ მარტოსაც მიშვებდა ხოლმე ქალაქში, მე იმის თქმა მინდა, ზოგჯერ ვერც ამჩნევდა-მეთქი, რომ მივდიოდი, და აღარ მომძახოდა — აბა, დაბრუნდიო. თუმცა არა: მე იმის თქმა მინდა, დედაჩემი მიხვდა-მეთქი, რომ არ მომწონდა, როცა ერთობ მკაცრად მექცეოდა, — ხოდა ერთხელ რეტლიფის ხმა შემომესმა — აქ მოდიო, მეძახოდა. საამდროოდ რეტლიფმა თავისი ფურგონი და ცხენები გაყიდა და ეხლა ფორდი ჰყავდა, უკანა დასაჯდომის ადგილას პატარა შელებილ სახლაკდადგმული, იმ სახლაკს შიგნით კიდევ საკერავი მანქანა ედგა; იმნაირ ავტომობილებს ეხლა პიკაპს ეძახიან, ოღონდ ის პიკაპი რეტლიფმა და ნუნ ჰეიტვუდმა თავისი ხელით გააკეთეს. რეტლიფი საჭეს უჯდა, მანქანის კარი უკვე გამოეღო ჩემთვის, მე გვერდით მივუჯექი, იმან კარი მოიჯახუნა და ნელნელა გავუყვივით განაპირა ქუჩებს.

— ხო, რამდენი წლის ხარ შენ? — მკითხა რეტლიფმა და მეც ხელახლა ვუთხარი — ხუთის-მეთქი. — ხოდა ამ ამბავს აღარაფერი ეშველება, ასე არაა?

— რას არ ეშველება აღარაფერი? — ვკითხე მე. — რატომ არ ეშველება?

— კაცმა რომ თქვას, იქნება სწორსაც ამბობდე, — მითხრა რეტლიფმა. — ოღონდ ეხლა ერთ ადგილას უნდა შევიაროთ აქვე. მონტპომერი უორდ სნოუპსს, ჩემო ბატონო, ამნაირი ამბავი დაემართა — მოქმედ არმიას შეეშვა და საქმეს მოჰკიდა ხელი.

— რა საქმეს? — შევეკითხე.

— რა საქმეს და... სავაჭრო გახსნა ჯარისკაცებისთვის. კი, სავაჭრო. ამ საქმეს დაადგა, შენს ბიძაშვილს როცა ახლდა ევროპაში. ისინი იმ ქალაქში იყვნენ გაჩერებული, შალონი რომ ჰქვია სახელად, შენი ბიძაშვილი სამსახურის საქმეებისთვის იმ ქალაქში უნდა ყოფილიყო, მონტპომერი უორდი კიდევ სხვებზე უფრო მოცლილი გახლდა, ხოდა შენმა ბიძაშვილმა დაავალა — ჯარისკაცებისთვის სავაჭრო გახსენიო, მეორე ქალაქის უთხრა, იმათგან ახლოს რომ იყო, სავაჭრო იქ გამართეო. სავაჭრო კიდევ ერთი პატარა სახლია, შიგ დახლი დგას მაღაზიასავით, ხოდა, როცა ჯარისკაცები გერმანელებთან არ მომბდნენ, შეეძლოთ შესულიყვნენ იმ სავაჭროში და კამფეტები, გაზიანი წყალი და ხელით ნაქსოვი წინდები ეყიდათ ხოლმე, — ასე გვითხრა იმ კვირას შენმა ბიძაშვილმა,

ხომ გახსოვს? ოღონდ სულ მალე მონტჰომერი უორდის სავაჭროს იმდენი ხალხი მისწყდომია თურმე, რამდენიც მთელ საფრანგეთში, და თუ გინდა სხვაგანაც, არც ერთ სხვა ჯარისკაცულ სავაჭროს და არც ახალგაზრდა ქრისტიანთა ასოციაციის სავაჭროებს არ ეხვეოდა, ისე რომ ბოლოს შენი ბიძაშვილი ამდგარა და იმ ქალაქში ჩასულა — ვნახო ერთი, რა ხდებოდა; ხოდა, ჩემო ბატონო, უნახავს, რომ მონტჰომერი უორდს იმ სავაჭროს უკანა კედელი გამოეტენა და ცალკე შესასვლელიანი გასართობი ოთახი მოეწყო, იმ ოთახში კიდევ ერთი თავისი ნაცნობი დაებინავებინა, ახალგაზრდა ფრანგი ქალი. ხოდა, როცა ჯარისკაცს წინდების ყიდვა ან შოკოლადის წუწნა მოსწყინდებოდა, შეეძლო მონტჰომერი უორდისგან ბილეთი ეყიდა, იმ უკანა ოთახში შესულიყო და ესამოვნებინა თავის ხარჯზე.

ეს ამბავი ნახა შენმა ბიძაშვილმა, ჩემო ბატონო. ოღონდ არმიის და ახალგაზრდა ქრისტიანთა ასოციაციის წესდებაში ერთი რაღაცა მუხლი ყოფილა, ამნაირ გართობას რომ კრძალავს თურმე; ჯარისკაცი წინდებს და გაზიან წყალს უნდა დასჯერდესო, — ასე ფიქრობდნენ თურმე ისინი. ანდა იქნება შენი ბიძაშვილიც ჩაერია ამ საქმეში; კი, ეტყობა, ის უნდა ჩარეულიყო ნამდვილად. იმიტომ რომ არმიას და ახალგაზრდა ქრისტიანთა ასოციაციას იმ უკანა ოთახის ამბავი რომ შეეტყობთ, მონტჰომერი უორდს იქიდან კინწს უკრავდნენ და ჯეფერსონში ხელბორკილიანი დაბრუნდებოდა, თუკი ლივენუორტში¹ არ ამოყოფდა თავს, კანზასის შტატში რომაა. მახსოვს, შენს მეორე ბიძაშვილს, გაუნს ვუთხარი ერთხელ, დიდი ხნის წინათ, შენი სახსენებელიც რომ არ იყო, მაშინ: ვისაც ტროელი ელენე დაუკარგავს, ერთ მშვენიერ დღეს შეიძლება ისიც იფიქროს — ნეტავი არასოდეს შემხვედრდოდაო.

— როგორ იყო? — შევეკითხე. — სად ვიყავი მე მაშინ, თუკი არ ვყოფილვარ?

— კი, რაღა თქმა უნდა, შენი ბიძაშვილის ამბავი იყო. მონტჰომერი უორდს იმ გასართობ ოთახში შესასვლელი ბილეთებით იმდენი ფული კი შეეძლო მოეგროვებინა, რომ თავი გამოეხსნა, ოღონდ აღარც დასჭირვებია, შენმა ბიძაშვილმა გამოიხსნა. მონტჰომერი უორდი, თვითონ იცოდა თუ არ იცოდა, სურდა თუ არ სურდა ეს ამბავი, ოღონდ გინდაც ძაძა ყოფილიყოს შენი ბიძაშვილისთვის, დაკარგული სიყვარულის და ერთგულების სამახსოვროდ მოსხმული. ანდა იქნება ჯეფერსონი იყო მთელი საქმე. იქნება შენი ბიძაშვილი იმ ამბავს ვერ მოინელებდა, რომ ლივენუორტის ციხეში ჯეფერსონელი მოქალაქე ჩამჯდარიყო, თუ გინდა ამის წყალობით თვითონ ჯეფერსონს ერთი სნოუპსი მაინც მოჰკლებოდა. ისე რომ, ეტყობა, ის საქმე მოაგვარა და მერე უთხრა — ოღონდ საფრანგეთში თვალით აღარ დაგინახო.

ეს იმას ნიშნავდა — მე აღარასოდეს დამენახოთ თვალით, იმიტომ რომ მონტჰომერი უორდი ძაძა გახლდათ, ჩემო ბატონო: ეტყობა, შენმა ბიძაშვილმაც ისეთივე ზვიადი, ბეჩავი, აზვევებული, თავმოდრეკილი ძრწოლა განიცადა თავისი სიმტკიცის წინაშე, როგორსაც ის უწინდელი განდევნილები განიცდიდნენ, უდაბნოში რომ განმარტოვდებოდნენ ხოლმე და უდრეკი სიმტკიცით ისხდნენ ქვებზე თავარა მზის გულზე და მზე სისხლს უშრობდა და ფეხებს უკრუნჩხავდა. ხოდა ამასობაში მონტჰომერი უორდს ახალ-ახალი გამართობი ქალები დაჰყავდა თავის ახალ სავაჭროში, პარიზში რომ გაეხსნა...

¹ ლივენუორტი — საკატორლო ციხე (რედ.).

— არმიის სავაჭროებში შოკოლადი და გაზიანი წყალი არისო, ასე თქვა გევინ ბიძიამ, — ვუთხარი მე. — ხო, კიდევ სალექი რეზინიო...

— კი, მაგრამ ეგ ამერიკის არმიაზე თქვა, — მითხრა რეტლიფმა. — ამერიკის არმიამ ისე ცოტახანს იომა, რომ, ეტყობა, ვერ შეეჩვია ამ ამბებს. ხოდა მონტპომერი უორდის ახალი სავაჭრო, კაცმა რომ თქვას, ფრანგული სავაჭრო იყო, ამერიკელ ჯარისკაცებთან მონტპომერი უორდს კერძო კავშირები თუ ჰქონდა. აბა ფრანგებმა კი იომეს საკმარისად, ვინ იცის, რამდენი ბრძოლა გადაუხდიათ, ხოდა იმასაც მიხვდნენ — რამე ამბისგან თავის დახსნის საუკეთესო საშუალება ის არის, რომ იმ ამბავს მაინცდამაინც დიდი ყურადღება არ მიაქციოთ. ფრანგებმა, ეტყობა, იფიქრეს — ისეთი სავაჭრო, მონტპომერი უორდმა ამჯერად რომ გახსნა, ყველაზე ნაღდი, ყაირათიანი და, ასე რომ ვთქვათ, შემომტანი არისო; იმიტომ რომ რამდენი ფულიც უნდა შემოვიდეს ნაყინის, შოკოლადის თუ გაზიანი წყლის გაყიდვით, ის ფული, რაღა თქმა უნდა, არსად გაიქცევა, ოღონდ ის შოკოლადი, ის ნაყინი და ის გაზიანი წყალი ხომ აღარ იქნება, ხომ შეიჭმევა და დაიღვევა, ხოდა იმ ფულის ნაწილი ხელახლა უნდა დაიხარჯოს მარაგის შესავსებად, მაშინ როცა წმინდა გართობა არ ცოტავდება, არ იღვევა, მისი მარაგის შესავსებად შრომის და ფულის ხარჯვა სულ არაა საჭირო: საერთო და აბსოლუტური გაცვეთის მეტი არაფერი ხდება, ოღონდ ამას უკვე ველარსად გაექცევი კაცი.

— იქნება ეხლა მონტპომერი უორდი ჯეფერსონში აღარ დაბრუნდეს? — ვკითხე მე.

— მის ადგილას მე არ დავბრუნდებოდი, — მომიგო რეტლიფმა.

— უცებ რომ ადგეს და თავისი სავაჭრო თან ჩამოიტანოს?

— მაგ შემთხვევაში ნამდვილად აღარ დავბრუნდებოდი, — თქვა რეტლიფმა.

— ამას სულ გევინ ბიძიასას ამბობთ? — შევეკითხე.

— აჰ, მაპატიე, — მითხრა რეტლიფმა.

— თქვენ — გევინ ბიძიამ — ასე რატომ არ უძახით?

— აჰ, მაპატიე, — მითხრა რეტლიფმა. — ხო, ბიძიაა შენი. იმან ამრია, იმ შენმა ბიძაშვილმა გაუნმა (ეხლა მგონი სწორად ვთქვი, ხომ?), ოღონდ მეტი აღარ დამავიწყდება, სიტყვას გაძღვე.

მონტპომერი უორდი კიდევ ორ წელიწადს არ ჩამოსულა. მაგრამ ცოტათი რომ წამოვიზარდე, მერეღა მივხვდი, რას გულისხმობდა რეტლიფი, როცა თქვა — მონტპომერი უორდი წელეებზე ფეხს დაიდგამს, ოღონდ კი ჩამობრუნებამდე მისისიპისთვის შესაწყნარებელი რაიმე ახსნა მოიგონოს იმის თაობაზე — რა სავაჭრო იყო ის სავაჭრო, პარიზში რომ ჰქონდაო. შინდაბრუნებულ იოკნაპატოფელ ჯარისკაცთაგან მონტპომერი უორდი უკანასკნელი იყო. კაპიტან მაკლენდონის ასეულიდან ერთი ამერიკელთა მიერ გადახდილ პირველსავე ბრძოლაში დაიჭრა და 1918 წელს ჩამობრუნდა სამხედრო ფორმაში გამოწყობილი. მერე, 1919 წლის დამდეგს, მთელი ასეული ჩამოვიდა, ოღონდ ორი ჯარისკაცი გრიპს ემსხვერპლა თურმე, რამდენიმე ჰოსპიტალში იწვა ისევ, დაბრუნებულნი კიდევ ერთხანს სამხედრო ფორმითვე დასეირნობდნენ ქალაქის მოედანზე. მაისში ერთი ტყუპისცალიც გამოჩნდა — სარტორისის შვილიშვილი (მეორე შარშან ივლისში მოეკლათ), ბრიტანეთის საჰაერო ძალებში ნამსახური. ოღონდ

იმას ფორმა კი არ სცმია, დაბალ-დაბალი, დიდი სამარულო ავტომობილი ჩამოჰყვა, ისეთი, რომ იმასთან შედარებით მერ დე სპეინის მომცრო წითელი მანქანა სათამაშო გეგონებოდათ, ხოდა იმ ავტომობილს ქალაქში დააქროლებდა იმ მოკლე-მოკლე შუალედებში, როცა მისტერ კონნორსს არ ჰყავდა დაპატიმრებული სირქარის გადამეტებისთვის. მაგრამ მეტწილად, დაახლოებით კვირაში ერთხელ, მემფისში გაიჭრებოდა და მერე უკანვე მოექანებოდა, სულ იმას ცდილობდა, გაშინაურებულიყო როგორმე. უფრო სწორად, დედაჩემი იტყოდა ხოლმე ასე — გაშინაურებას ცდილობსო.

ოღონდ, ეტყობა, იმანაც ველარ შეძლო ხეირიანად გაშინაურებულიყო, ეტყობა, ომიც წაახდინა. მონტპომერი უორდ სნოუპსის ამბავს მოგახსენებთ. როგორც ჩანს, ომიანობას ვერაფრით გადაეჩვია, შინ ველარ ბრუნდებოდა. ხოდა ბაიარდ სარტორისი დაბრუნებით კი დაბრუნდა, მაგრამ გაშინაურებით ველარ გაშინაურდა და ისეთი ხისწრაფით დაქრიალებდა სარტორისის კარმიდამოსა და ჯეფერსონს შუა, რომ პოლკოვნიკი სარტორისი, რომელსაც ავტომობილები ბაბუაჩემზე ნაკლებად არ ეჯავრებოდა და ავტომობილის ყიდვის მოსურნე კაცისთვის ბანკიდან სესხიც არ ემეტებოდა, თავის ეტლსა და სანაქებო ცხენებს შეეშვა და ბაიარდის მანქანით შეუდგა მგზავრობას იმის მოიმედე, რომ, ვიდრე ბაიარდს თვითონ არ გამოსვლია წირვა ან სხვა ვიღაცა არ გაუსტუმრებია საიქიოს, იქნება სისწრაფეს მოუკლოსო.

ბოლოს და ბოლოს ბაიარდმა ჩვენი (იოკნაპატოფას მოწიფული ხალხის) მოლოდინისამებრ მაინც გაისტუმრა საიქიოს ერთი კაცი და ის კაცი ბაბუამისი გახლდათ სწორედ. ჩვენ ის არ ვიცოდით, პოლკოვნიკ სარტორისს ცუდი გული თუ ჰქონდა; პიბოდის, ექიმს, სამი წლის წინ უთქვამს მისთვის ეს ამბავი და სასტიკად გაუფრთხილებია — ავტომობილს სიახლოვესაც არ გაეკაროთო. მაგრამ პოლკოვნიკმა სარტორისმა თავისი გასაჭირი არავის გაუმხილა, საკუთარ დასაც კი არ გაენდო თურმე, მისის დეჟუ პრეს, მის ოჯახს რომ უძღვებოდა: ადგა და შვილიშვილს ჩაუჯდა მანქანაში, ყოველდღე იმით მიდი-მოდიოდა სახლსა და ქალაქს შუა — იქნება ბაიარდმა ისე სწრაფად აღარ იქროლოსო (იხ კი არა, იმდენი მოახერხეს, მის ნარცისა ბენზოუ დაიყოლიეს როგორღაც, ცოლად შეერთეს ბაიარდს, იმის იმედი ჰქონდათ, ასე უფრო მალე გაშინაურდებოდა). მაგრამ ერთ დილას ბაბუა და შვილიშვილი გორაკიდან თავქვეზე რომ დაეშვენ საათში, ასე, ორმოცდაათი მილის სირქარით, გზაზე ზანგების ოჯახით დატვირთული ფურგონი შემოეჩეხათ, ხოდა ბაიარდმა — ბაბუა, მარჯვედ იყავიო, და პირდაპირ ხევში გადაუხვია; ავტომობილი არ გადაბრუნებულა, ზიანიც არაფერი მოსვლია, ისე შეჩერებულა ხევში, მაგრამ პოლკოვნიკი სარტორისი უძრავად იჯდა და თვალები ჯერაც ღია ჰქონდა თურმე.

ისე რომ ბანკი უპრეზიდენტოდ დარჩა და ჩვენ მაშინლა შევიტყუეთ, ვის ეკუთვნოდა ყველა აქცია: თურმე პოლკოვნიკი სარტორისი და მაიორი დე სპეინი, მერ დე სპეინის მამა, ორ ყველაზე დიდ პაკეტს ფლობდნენ სიცოცხლეში, ხოლო მესამე ფრანგისხვევლი ბილ უორნერის ყოფილა. ხოდა ჩვენ ვფიქრობდით — იქნება ბაიარდ სნოუპსმა მარტო იმის წყალობით კი არ მიიღო ბანკში ადგილი, რომ მის წინაპარს პოლკოვნიკ სარტორისის მამის ხელქვეითად ემსახურა კავალერიაში, იქნება ბებერი ბილ უორნერის უმისოდ არც მომხდარაო ეს ამბავი. ოღონდ ამაში გულდაჯერებულნი არასოდეს ვყოფილვართ, რადგან პოლკოვნიკ სარტორისს საკმაოდ კარგად ვიცნობდით და იხიჭ მოგვეხსენებოდა, რომ მისთვის საკმარისი იყო ერთხელ დაზვერვაში წასულიყო,

ანდა თუ გინდა ისე ჩამომჯდარიყო ლაშქრობისას ცეცხლის პირას ვინმესთან ერთად, რომ მაშინვე გამოეცნო, რა კაციც იყო ის კაცი.

რალა თქმა უნდა, მრავალი აქცია, იქნება უფრო მეტიც, ვიდრე იმ სამის ხელში იყო, წვრილ-წვრილად ბევრ ოჯახს ჰქონდა, ვთქვათ, კომპსონებს, ბენ-ბოუებს, პიბოდებს, მისის იუნის ჰებერშემს, ჩვენებს და კიდევ ჩვენი ოლქის ასობით ფერმერსაც. ოღონდ პოლკოვნიკ სარტორისის ადგილას მერი დე სპეინი რომ აირჩიეს პრეზიდენტად, ჩვენ მხოლოდ მას შემდეგ შევიტყეთ (კაცმა რომ თქვას, სწორედ ამის წყალობით შევიტყეთ), რომ ერთი და ორი წელიწადი არ ყოფილა გასული, რაც მისტერ ფლემ სნოუპსი, სადაც კი მოიხელთებდა, აქციებს ყიდულობდა თურმე — თითო-თითოს თუ ათ-ათს ერთად; ეს აქციები მისტერ უორნერისა და მერ დე სპეინის მიერ მამისგან მემკვიდრეობით მიღებულ აქციებთან ერთად საიმისოდ საკმარისი იქნებოდა, რომ ვიცე-პრეზიდენტიდან პრეზიდენტად ქცეულიყო (იმდენი ამბავი ხდებოდა, რომ, ვიდრე, ასე ვთქვათ, წყალი არ დაიწმინდა, ჩვენ ისიც ვერ შევნიშნეთ, რომ მისტერ ფლემ სნოუპსიც ვიცე-პრეზიდენტი გამხდარიყო ამასობაში), თუნდაც რომ მისის დეუ პრესა და ბაიარდის ქვრივს (თავად ბაიარდმა ბოლოს და ბოლოს წირვა გამოიყვანა, როცა ახალ თვითმფრინავს ცდიდა ოჰაიოში — ამბობდნენ, იმ თვითმფრინავით გაფრენა სხვამ არავინ ისურვა, ხოდა არც ბაიარდისთვის იყო მანცდამანც აუცილებელი იმაში ჩაჯდომა) ხმა არ მიეცათ მისთვის.

მერი დე სპეინი გადადგა, თავისი საავტომობილო სააგენტო გაყიდა და სწორედ დროზე შეიქნა ბანკის პრეზიდენტი. პოლკოვნიკ სარტორისის ბანკი სახელმწიფო ბანკი იყო, რადგან, რეტილიფის ნათქვამის არ იყოს, პოლკოვნიკმა სარტორისმა, ეტყობა, იცოდა, რომ სოფლელი ხალხი ამას უფრო საიმედო ამბად მიიჩნევდა და ერთი ათიოდე დოლარს უფრო გაიმეტებდა ბანკში შესატანად; ქვრივ-ობლებისას აღარაფერს ვამბობ, იმიტომ რომ ქალებს, ქვრივებიც რომ არ ყოფილიყვნენ, მამაკაცთაგან წამოწყებული არავითარი საქმე არ უწამებიათ არასოდეს, მით უფრო — ფულის საქმე. რეტილიფმა ისიც თქვა — პრეზიდენტის შეცვლასთან დაკავშირებით მთავრობას ვისიმე მოვლინება მოუხდება, რათა დავთრები შეამოწმონო, თუმცა კი წლიური რევიზიის დრო ჯერ არ დამდგარიყო; ხოდა იმ დილას, რვა საათზე, ორი რევიზორი უკვე ბანკის წინ იდგა და იცდიდა — კარს გაგვიღებენ და შეგვიშვებენო; ეს ამბავი ბაირონ სნოუპსს უნდა გაეკეთებინა, ოღონდ ბაირონ სნოუპსი არსად ჩანდა. ისე რომ იმათ მოუწიათ სხვა ვისმე დალოდებოდნენ, გასაღების მქონეს; და კარი მისტერ დე სპეინმა გააღო.

ხოდა ცხრის თხუთმეტ წუთზე, როცა დაახლოებით ცამეტი წუთი იყო გასული მას შემდეგ, რაც რევიზორებმა ბაირონის დავთრების გასინჯვა დააპირეს, მისტერ დე სპეინმა სნოუპსის სასტუმროში შეიტყო — წუხანდელ საღამოს აქეთ ბაირონი კაციშვილს არ უნახავს, მას შემდეგ, რაც ცხრასა და ოცდაორ წუთზე სამხრეთის მატარებელმა ჩაიარაო; ხოლო საშუადლოდ ყველამ იცოდა, რომ ბაირონი ალბათ ტენასში იყო უკვე, თუმცა მექსიკამდე, ასე, ერთი დღის გზა კიდევ ექნებოდა დარჩენილი. ოღონდ მთავარმა რევიზორმა ორი დღის შემდეგლა გამოთვალა დაახლოებით, რამდენი აკლდა ფული; მაშინ ბანკის გამგეობა შეყარეს, მისტერ უორნერიც კი ჩამოვიდა, ზოგჯერ წლობითაც

რომ არ ჩნდებოდა ჯეფერსონში, ხოდა თითქმის მთელ წუთს უსმენდა მთავარ რევიზორს და მერე თქვა:

— ჯანდაბას პოლიცია. ფრანგისხევში ააგზავნეთ ვინმე ჩემ რევიზორზე და მერე მომამხრობინეთ, რომელ მხარესაა გაქცეული.

მაგრამ ეს არაფერი იყო იმ ვაიუმველებელთან შედარებით, თავად მისტერ დე სპეინმა რომ ატეხა, და მთელი ჯეფერსონი უმზერდა და უსმენდა ამ ამბავს, ხოლო მესამე დღეს რეტლიფმა თქვა, თუმცა კი მე ვერ მივხვდი, რას გულისხმობდა: — აი, რამდენი ყოფილან თურმე. ეხლა ის მაინც ვიცით, მისის ფლემ სნოუპსი რა ღირებულა. ეხლა ბიძაშენი რომ დაბრუნდება, იმის ფიქრი აღარ მოუწევს — რამდენი დავკარგეო, ზუსტად, უკანასკნელ ცენტამდე ეცოდინება, რაც კი დაუზოგია. — იმიტომ რომ თვითონ ბანკმა არაფერი იზარალა. ბანკი ხომ სახელმწიფო იყო, ბაირონის მიერ მოპარული ფული, ბაირონს დაიჭერდნენ თუ ვერ დაიჭერდნენ, მაინც ანაზღაურდებოდა. ჩვენ მისტერ დე სპეინზე გვეჭირა თვალი. რაკი მამამისის ფული პოლკოვნიკ სარტორისს ბანკის დაარსებაში შეეწია და თავად მისტერ დე სპეინი მისი ვიცე-პრეზიდენტი იყო, პრეზიდენტადაც რომ არ აერჩიათ სწორედ იმ ამბის წინ, როცა რევიზორებმა ბაირონ სნოუპსის დავთართა შემოწმება განიზრახეს, სულერთია, როგორც ჩვენ ვფიქრობდით, იმას დაიჩემებდა, რომ მთელი ფული ანაზღაურებულიყო უკანასკნელ ცენტამდე. ჩვენ იმის შეტყობას ველოდებოდით — დე სპეინმა თავისი სახლი დააგირავაო, და, რაკი ამგვარი ხმა არ მოგვწვდენია, ისევ ის დავასკვნით — საავტომობილო სააგენტოთი გაკეთებულა, ჩვენ რომ არ ვიცოდით, ფულისთვის თავი ისე მოუყრიაო. იმიტომ რომ მისგან სხვას არაფერს მოველოდით; ხოდა როცა სახვალოდ გამგობის ხელახალი საგანგებო სხდომა მოიწვიეს, მეორე დღეს კიდევ გამოაცხადეს — პრეზიდენტმა მოპარული ფული თავისივე ნებით საკუთარი სახსრების ხარჯზე აანაზღაურაო, არც კი გაგვკვირვებია ეს ამბავი. რეტლიფის ნათქვამის არ იყოს, იმდენად არ გაგვკვირვებია, რომ ორი თუ სამი დღის შემდეგლა მოვედით აზრზე: კი მაგრამ მგონი ისიც მაშინ გამოაცხადეს — ფლემ სნოუპსი ბანკის ვიცე-პრეზიდენტი შეიქნაო.

ეხლა — წელიწადიც რომ გამოხდა — ორი უკანასკნელი ჯეფერსონელი ჯარისკაციც ჩამობრუნდა სამუდამოდ, ანდა ყოველ შემთხვევაში ჯერჯერობით მაინც სამუდამოდ: გევინ ბიძია ბოლოს და ბოლოს დაბრუნდა ომით გატანჯული ევროპიდან (რომლის აღსადგენადაც იღვწოდა ამდენ ხანს) და ოლქის პროკურორადაც აირჩიეს, რამდენიმე თვის შემდეგ კი მონტპომერი უორდ სნოუპსიც დაბრუნდა, ოღონდ, ბაიარდ სარტორისის არ იყოს, ისიც ჯერჯერობით სამუდამოდ ჩამოვიდა. სამხედრო ფორმით არც ის ყოფილა შემოსილი, შავი კოსტუმი ეცვა და რალაცნაირი საკვირველად შეკერილი უსახელო პალტო, თავზე შავი ველვეტის რალაცა მოეგდო გვერდულად, ხარის ბუმბიტისნაირი, ყელზე კი გრძელი, ბოლოებგაშვებული ჰალსტუხი ეკონწიალებოდა, გრძელი თმა-წვერიც მოეშვა; და მის ჩამოსვლასთან ერთად ჯეფერსონში ახალი სნოუპსური საქმე გამოჭახრაკდა. ვიტრინის მინაზე წარწერილი სახელწოდება ამ ახალი დაწესებულებისა რეტლიფმაც ვერ განმიმარტა, და მე რომ კიბეს ავუყევი, კაბინეტში შევედი (სადაც გევინ ბიძია ახალ წელიწადს ელოდებოდა, რათა მისი დადგომისთანავე ოლქის პროკურორად ქცეულიყო) და ეს ამბავი ვუთხარი, გევინ ბიძია მთელ ორ წამს არ შერხეულა, მერე კი წამოხტა და პირდაპირ კარისკენ გაემართა.

— მაჩვენე სადაა, — მითხრა გევინ ბიძიამ.

იქითკენ წავედით, სადაც რეტლიფი გველოდებოდა. ის დაწესებულება შესასხვევის კუთხეში იყო მოთავსებული, გვერდის კარიც შესახვევში გადიოდა. მღებავი ის იყო ამთავრებდა საკვირველება რალაცა ასოების გამოყვანას მინაზე:

მონტის ატელიე

შიგნით კიდევ, მინის მიღმა, მონტჰომერი უორდი დავინახეთ. თავზე ისევ ის ფრანგული რალაცა დაეკოსებინა (გვეინ ბიძიამ გვითხრა — ბასკური ბერეტი არისო), ოლონდ პიჯაკი არ ეცვა. მაშინ შიგნით არ შევსულვართ. გვეინ ბიძიამ თქვა: — წავიდეთ. დაამთავროს ჯერ. — მაგრამ რეტლიფი არ წამოგვყვა. ასე თქვა:

— გავიხედოთ და ჩემი მიხმარება დასჭირდეს? — მაგრამ გვეინ ბიძიამ ხელი ჩამკიდა.

— ატელიე ფოტოგრაფიას თუ ნიშნავს, ასე რატომ არ წააწერა? — ვიკითხე მე.

— ხო-ო, — თქვა გვეინ ბიძიამ. — მეც კი მინდა მაგ ამბის შეტყობა. — და თუმცა რეტლიფი კი შევიდა შიგ, ნახვით ვერაფერი ნახა. იქიდან გამოსული ჩემნაირი შესახედავი იყო.

— ფოტოგრაფიას, — თქვა რეტლიფმა. — საინტერესოა, პირდაპირ ასე რატომ არ წააწერა?

— გვეინ ბიძიამაც არ იცის, — მე მივუგე.

— მე კიდევ ვიცი, — თქვა რეტლიფმა. — არც მიკითხავს ვინმესთვის. ისე მოვიინახულე და მეტი არაფერი. — მე შემომხედა. მერე ორჯერ თუ სამჯერ თვალი დააფახულა. — ფოტოგრაფია, — თქვა. — რალა თქმა უნდა, შენ ჯერ პატარა ხარ საამისოდ. ფოტოგრაფიული ატელიე გახლავს. — ისევ დააფახულა თვალი. — კარგი, მაგრამ რაში სჭირდება? იმის მიხედვით თუ ვიმსჯელებთ, რასაც ომის დროს აკეთებდა, ისეთი კაცი არ უნდა ბრძანდებოდეს, რომ წვრილმან რალაცას დასჯერდეს, როგორც იოკნაპატოფელი შინაყუდები ვართ შეჩვეული ნებაუნებურად.

მაგრამ მაშინ ველარაფერი შევიტყვეთ. რადგან მეორე დღეს იმან ბრძანა ფანჯარაზე გაზეთები აეფარებინათ, ისე რომ შიგნით ველარავის შეეხედა, კარიც ჩაკეტილი ჰქონდა. ჩვენ ერთადერთს იმას ვხედავდით, რომ ფოსტაში სირსისა და როუბეკის მიერ ჩიკაგოდან გამოგზავნილ ამანათებს ღებულობდა და დაბრუნებული კარს ისევ შეიკეტავდა ხოლმე.

ხოდა ოთხშაბათს, საქალაქო გაზეთის მორიგი ნომერი რომ გამოვიდა, პირველი გვერდის ლამის ნახევარი ეჭირა ფერნისაჟის მაუწყებელ განცხადებას, რომელშიც ნათქვამი იყო: „განსაკუთრებით მანდილოსნებს ვიწვევთ“, ქვემოთ კიდევ ეწერა: „ჩაი“.

— რაო? — ვიკითხე. — მე მეგონა ფოტოგრაფია იქნება-მეთქი.

— არის კიდევ, — თქვა რეტლიფმა. — ოლონდ შეგიძლია ერთი ფინჯანი ჩაიც დალიო იქ შესულმა. ერთი კია, რომ ტყუილუბრალოდ დაიხარჯა. ყველა

ჯეფერსონელი ქალი და კაცების ნახევარი უამისოდაც მიაკითხავდნენ მარტონის გასაგებად — კარი ჩაკეტილი რატომ ჰქონდაო.

დედაჩემს ისედაც უკვე ნათქვამი ჰქონდა — წავალო.

— შენ არ წამოხვალ, რალა თქმა უნდა, — გევი ბიძიას უთხრა დედამ.

— კარგი, გნებდებით, — თქვა გევი ბიძიამ. — ესე იგი კაცების უმეტესობაც მოვა. — მართალიც გამოდგა. გახსნის ცერემონია მთელ დღეს გაგრძელდა, რათა ყველა მიმსვლელს შეძლებოდა მასში მონაწილეობა მიეღო. მონტპომერი უორდს მაინც ნაწილ-ნაწილ მოუხდებოდა ხალხის შეშვება, მისი სავაჭრო ეხლაც ისევე ცარიელი რომ ყოფილიყო, როგორც იჯარით აღების დროს. მაგრამ ეხლა იმ სავაჭროში ათი კაციც ვერ დაეტეოდა ერთად, იმდენად გამოეჭედათ ყოველგვარი ნივთებით, თანაც გრძელ-გრძელი, იატაკამდე ჩამოშვებული შავი ფარდები ეკიდა ყველგან, ხოლო როცა ფარდები სპეციალური ბლოკების შემწეობით გადაიწეოდა, კაცს გეგონებოდა ფანჯარაში ვიხედებო; ხოდა იმან ასე გვითხრა — ერთი ხედი პარიზის პანორამა არისო, მეორე — სენის ხიდები და სანაპიროები, მესამე — ეიფელის კოშკი, მეოთხე — პარიზის ღვთისმშობლის ტაძარიო; კიდევ ტახტები იდგა იქ, შავი ბალიშებით გაწყობილი, მაგიდეებზე კიდევ ვაზები ელაგა და პინაკები, რომლებშიც რალაც იწვოდა და სურნელს აკმევდა. თავდაპირველად ფოტოაპარატსაც ვერ შენიშნავდი კაცი. მაგრამ მერე იმასაც შეამჩნევდი და უკანა კედელში დატანებულ კარსაც. ამასობაში მონტპომერი უორდმა ნაჩქარევად აღმოთქვა, დაიბრა კიდევ კარისკენ, ვიდრე იმის მოსაზრებას მოასწრებდა, რომ მისთვის აჯობებდა ასე არ ექნა:

— აქ ლაბორატორიაა. ჯერჯერობით დაკეტილია.

— ბატონო? — გევი ბიძიამ უთხრა.

— აქ ლაბორატორიაა, — თქვა მონტპომერი უორდმა. — ჯერჯერობით დაკეტილია.

— თქვენ გგონიათ, ჩვენ იმას მოველით, რომ ლაბორატორია ხალხისთვის ღია იქნება? — უთხრა გევი ბიძიამ.

ოღონდ მონტპომერი უორდი უკვე მეორე ფინჯან ჩაის აწვდიდა მისის რაუნსველს. კი, რალა თქმა უნდა, ყვავილებიანი ვაზაც იდგა იქვე; გაზეთში ხომ სწორედ ასე იყო დაბეჭდილი: „რაუნსველის ყვავილები“; მაშინ იყო, გევი ბიძიას რომ ვკითხე: „კი მაგრამ მისის რაუნსველის მეტი სხვა ვინ ყიდის ყვავილებს ჯეფერსონში, ჰა?“ ხოდა გევი ბიძიამ — რაუნსველის ქალმა ალბათ განცხადების ფასის ნახევარი გადაიხადა და უკანასკნელი დასაფლავებთან შემონახული ექვსი ვარდის კოკორიც მიართვა, ოღონდ იმ ვარდებს ხვალ-ზეგ ალბათ ხელახლა გაასაღებსო. მე იმ ქალის ვაჭრობას ვგულისხმობდი და იმეღია არ შევმცდარვარო. გევი ბიძია წუთით კარს უმზერდა, მერე მონტპომერი უორდს შეხედა, ჩაის როგორ უსხამდა მისის რაუნსველს. — ჩაით იწყება, — თქვა ბოლოს.

მერე გამოვედით, ადგილი უნდა დაგვეცალა. — კი მაგრამ ფულს სად იშოვის, თუ ყველას უფასოდ ასვა ჩაი? — ვიკითხე მე.

— ხვალ აღარავის დააღვეინებს, — მითხრა გევი ბიძიამ. — ეს სატყუარი იყო, ქალებისთვის მოწყობილი. ხოდა ეხლა მე გეკითხები: ის რალად დასჭირდა, რომ ჯერჯერობით მანდილოსნები ყველანი ერთ დღეს შეყრილიყვნენ მაგის ბუნაგის სანახავად? — ეხლა გევი ბიძია სულ რეტლიფივით ლაპარაკობდა; რეტლიფი კიდევ სწორედ ჩვენი ჩავლისას ვითომ შემთხვევით გამოვიდა კავეულის დუქნიდან.

— უკვე მიირთვით ჩაი? — უთხრა გევინ ბიძიამ.

— ჩაი, — თქვა რეტლიფმა. კითხვით არ უკითხავს. ისე თქვა. თვალს აფახულებდა გევინ ბიძიას მაცქერალი.

— ხო, — უთხრა გევინ ბიძიამ. — ჩვენც გეახელით. ოღონდ ლაბორატორია ჯერჯერობით დაკეტილია.

— ვითომ უნდა გაილოს? — იკითხა რეტლიფმა.

— კი, — მიუგო გევინ ბიძიამ. — ვიყავით იქ.

— იქნება შევიტყო რამე, — თქვა რეტლიფმა.

— მაგის იმედიც გაქვთ? — უთხრა გევინ ბიძიამ.

— იქნება ყური მოვკრა რამეს, — თქვა რეტლიფმა.

— მაგის იმედიც გაქვთ? — უთხრა გევინ ბიძიამ.

— იქნება სხვამ შეიტყოს რამე, ხოდა იქნება მე იქვე ვიდგე და ყური მოვკრა, — თქვა რეტლიფმა.

ეს იყო და ეს. მონტჰომერი უორდი იმუქთი ჩაით აღარავის უმასპინძლდებოდა, ოღონდ მცირე ხნის შემდეგ მის ვიტრინაში თანდათანობით ფოტოსურათები გამოჩნდა — სულ ნაცნობ-ნაცნობი ხალხი: ქალები, ბავშვებითურთ იქნებოდა თუ უბავშვებოდ, უფროსკლასელი მოწაფეები და სკოლის დამთავრებისას შეკერილ კაბებში გამოწყობილი თვალადი ქალიშვილები, ანდა ზოგჯერ მივარდნილი სოფლიდან ჩამოსული ახალგვარდაწერილი წყვილი, შესახედად შებოჭილი, უხერხულ დღეში ჩავარდნილი, ოდნავ გამომწვევი იერის მქონე; ხოდა კაცს შუბლზე ვიწრო ზოლი გასდევს თეთრად — მზის განარუჯსა და შეკრეჭილ თმას შუა; ზოგჯერ კიდევ ორმოცდაათი წლის შეუღლებული ცოლ-ქმარი, დიდზე დიდი ხანია რომ ვიცნობდით, ოღონდ მანამდე ვერ ვხვდებოდით, რამდენად დამსგავსებოდნენ ერთმანეთს, იმისას თუ აღარაფერს ვიტყვით, რომ ორივეს თანაბრად გაცელებული გამოხედვა ჰქონდა, თუმცა ვერ გაიგებდი, რა აოცებდათ — ის ამბავი, რომ მათთვის სურათი გადაეღოთ, თუ ის, რომ ამდენი ხანი გაეტარებინათ ერთად.

ხოდა მაშინაც კი, როცა ვინიშნეთ, რომ ვიტრინაში აგერ უკვე ორი წელიწადი იქნებოდა, არამცთუ ერთიდაიგივე ხალხი, ამ ხალხის ერთიდაიგივე ფოტოსურათები იყო გამოფენილი შეუცვლელად, თითქოს მას მერე, რაც მონტჰომერი უორდმა თავისი ატელიე გახსნა, ჯეფერსონში უცებ სკოლის დამთავრებაც შეეწყვიტოთ და ჯვარისწრაც, და თითქოს ცოლ-ქმარნიც გადაშენებულიყვნენ, მონტჰომერი უორდი მაინც სულ დაკავებული იყო რალაციით — კაცმა არ იცის, ახალ ფოტოსურათებს იღებდა და ვიტრინაში არ აფენდა, თუ ძველებს ამრავლებდა და ასაღებდა, რათა ქირის გადასახდელი ფული ეშოვნა და უსახსრობის გამო ატელიე არ დაეხურა. დასაქმებული გახლდათ და, ეტყობა, უმთავრესად ლამამობით უხდებოდა მუშაობა ლაბორატორიაში, რადგან ეხლა ჩვენც ვიპოვეთ, რომ უმთავრეს საქმეებს ღამით აგვარებდა, თითქოს უსიბნელოდ ვერ მოგვარდებოდა ის საქმეები. ხოდა კლიენტებად ეხლა მეტწილად მამაკაცები ჰყავდნენ, — დიდ ოთახში, სადაც გახსნის ცერემონია მოეწყო, ეხლა სიბნელე იყო, კლიენტები შესახვევის მხარეს დატანებულ გვერდითს კარში შედი-გამოდოდნენ; თანაც იმნაირი იყო ის ხალხი, სურათის გადაღებას მაინცდამაინც ვერ აფიქრებინებდი. საქმე კიდევ ფრთებს შლიდა; მეორე ზაფხულს ისიც შევნიშნეთ, რომ კლიენტები — ჩვეულებრივ ისეთივე ჭაბუკები, როგორიც მისი

ჯეფერსონელი მუშტრები იყვნენ — მეზობელი ქალაქებიდანაც ჩამოდიოდნენ და ღამიღამობით გვერდითი კარიდან შედიოდნენ ატელიეში, რათა ჩაებარებინათ ან წამოეღოთ ფოტოსურათები თუ ნეგატივები, ან, ერთი სიტყვით, რაც იყო, დანამდვილებით ვერაფერს მოგახსენებთ, რა მოჰქონდათ ან რას აბლევდნენ იმ კაცს.

— არა, არა, — უთხრა გევინ ბიძიამ რეტლიფს, — შეუძლებელია, ჯეფერსონში ეგ წარმოუდგენელია.

— ზოგი იმასაც ამბობდა — ჯეფერსონში ბანკის გაძარცვა წარმოუდგენელიაო, — გაეპასუხა რეტლიფი.

— კი მაგრამ ხომ უნდა ასაზრდოოს, — თქვა გევინ ბიძიამ, — ხანდახან მაინც ხომ უნდა გაატარ-გამოატაროს და ჰაერი გადააყლაპინოს.

— სად გაატარ-გამოატაროს? — ვიკითხე მე. — ვინ გაატარ-გამოატაროს?

— ერთი კია, რომ სასმელის ამბავიც ვერაფრის დიდებით ვერ იქნება, — თქვა რეტლიფმა. — თქვენი პირველი ვარაუდი იმას მაინც გულისხმობდა — ყველაფერი უჩუმრად კეთდებაო, ხოდა ვისკით ვაჭრობაზე ვერ იტყვი ამას.

— რომელი პირველი ვარაუდი? — ვიკითხე მე. — ვინ უნდა გაატარ-გამოატაროს? — რადგან ვისკის ან აზარტული თამაშის სახსენებელიც არ შეიძლებოდა იქ ყოფილიყო; გროვერ კლივლენდ უინბუშიმა (იმან, რეტლიფს რომ ჰყავდა წილში შემდგარი პატარა რესტორნის მფლობელად, ვიდრე ფლემ სნოუპსმა იმასაც არ აუკრა გუდანაბადი. ეხლა ღამის პოლისმენად მსახურობდა) თვითონაც იფიქრა თურმე ამის თაობაზე. გევინ ბიძიას მანამდე ეახლა, ვიდრე გევინ ბიძიას აზრად მოუვიდოდა ან ის გამოეძახა, ან მისტერ ბაკ კონნორსი, ეახლა და ასე მოახსენა: ყოველ ღამეს ღამის იქ ვათენებდი, იმ ფოტოსტუდიაზე მეჭირა თვალი, ვაკვირდებოდი, ვზვერავდი, ხოდა ეხლა სავსებით გულდაჯერებული ვარ, რომ მონტჰომერი უორდთან არც არავინ თვრება, არც ვისკით ვაჭრობენ, არც ზარს და არც კარტს არ თამაშობენო; ჩვენ ყველანი ვუფრთხილდებით ჯეფერსონის სახელს და ის გვინდა, რომ დიდი ქალაქების ბინძური გარყვნილებისა და ავკაცობისგან დავიცვათ, ხოდა სხვებზე უფრო ეს ამბავი მე მაფიქრებსო. ეს ამდენი ხანია იმის მაგივრად, რომ პოლიციის უბანში ჩემს სავარძელში ვიყო მოკალათებული და მორიგი შემოვლის დროს ისე ვვლოდებოდე, სულ ფოტოგრაფიასთან ვარ დარტობილი, მაგრამ ერთხელაც ვერაფერი შევნიშნე ისეთი, ზარის თამაშის ან ლოთობის ეჭვი ამელო, არც ის შემიმჩნევია, რომ მონტჰომერი უორდიდან გამოსულ ვინმე კლიენტს სპირტიანის სუნი ჰქონოდა, ანდა ვინმე ნასვამს მაინც ჰგვანებოდაო; ეს კიდევ არაფერი, ერთხელ დღისით, როცა მარტო ჩემი კანონიერი უფლება კი არა, სამსახურებრივი მოვალეობაც იმას მოითხოვდა, რომ სახლში ვყოფილიყავი და მიძინებოდა ჩემთვის, ეხლანდელის არ იყოს, როცა დასვენების მაგივრად აგერ ქალაქში ჩამოვედი, რათა თქვენთვის, როგორც ოლქის პროკურორისთვის, თუმცა რწმუნებულება ჯერ არც მიგიღიათ, ყოველივე მომეხსენებინა, იმისას თუ აღარაფერს ვიტყვით, რომ, საცა სამართალია, ეს ყველაფერი თავად ბაკ კონნორსს უნდა გაეკეთებინა, ხო, ერთხელ დღისით მთავარი შესასვლელიდან შევედი იმ განზრახვით, რომ პირდაპირ ლაბორატორიაში მოვხვედრილიყავი, თუ გინდა კარის შემტვრევაც დამჭირებოდა, იმიტომ რომ ჯეფერსონელმა მოქალაქეებმა ნდობა გამომიცხადეს, ღამის პოლიციელად გამამწესეს, რათა დიდი ქალაქების უკეთურება და გარყვნილება, აზარტული თამაშები იქნება თუ ლოთობა არსად გავაჭაჭანო; ხოდა, ჩემდა გასაოცრად, მონტჰომერი უორდი წინ კი არ გადამდგომია, არც

დაუცდია ჩემი თხოვნისთვის, ლაბორატორიის კარი თვითონვე მოაფრიალა და იქაურობა დამათვალეირებინაო.

ისე რომ მეც გული შევიჯერე და თქვენც გარწმუნებთ — იმ უკანა ოთახში არც ლოთობაა, არც აზარტული თამაშები და არც სხვა რამე სიწამხდრე, ისეთი არაფერი ხდება, რომ ჯეფერსონელ სათნო ქრისტიანებს შეანანოს — რატომ ვენდეთ, რაზე გავაპოლისმენეთო; ხოდა ჩემი წმინდათა წმინდა მოვალეობა იყო ასე მოგქცეულიყავი, გინდაც რომ ჯეფერსონის სახელს რომელიმე რიგითს მოქალაქეზე მეტად არც ვუფრთხილდებოდე, ხოდა, თუ კიდევ რამეში შემძებლია გამოგადგეთ ჩემი წმინდა მოვალეობის აღსასრულებლად, მარტო ერთი სიტყვა მიბრძანეთო. მერე გროვერ კლივლენდ უინზუში გავიდა და უკვე კარს გაცილებული შეჩერდა და თქვა:

— გამარჯობათ, ვ. კ., — და კიბე ჩაიარა. მაშინ კაბინეტში რეტლიფი გამოჩნდა.

— მოედანი ისე გადმოიარა და კიბეს ისეთი ამბით შემოუყვავა, კაცი იტყოდი — რაღაცას მიაკვლიაო, — თქვა რეტლიფმა. — ოღონდ, მე მგონია, მიკვლევია ვერაფერს მიაკვლევდა. მე მგონია მონტჰომერი უორდ სწოუპსს იმ სტუდიიდან მაგის გამობუნძულება იმაზე მეტად არ გაუძნელდებოდა, ვიდრე ფლემ სწოუპსს — ჩვენი რესტორნიდან.

— ხო, — თქვა გევინ ბიძიამ. მეტეჟ ჰკითხა: — რით უფრო უყვარდა თავის შექცევა გროვერ უინზუს ახალგაზრდობაში?

— თავის შექცევა? — იკითხა რეტლიფმა. მერე თქვა: — ხო-ო, ალტყინება უყვარდა.

— როგორ ალტყინება? — შეეკითხა გევინ ბიძია.

— ენის ტარტალით ალტყინება, — მიუგო რეტლიფმა.

— რა ენის ტარტალით? — იკითხა გევინ ბიძიამ.

— აი, იმ ამბავზე, — თქვა რეტლიფმა. თან თითქოს მე გადმომხედა ამის თქმისას. არა: ვითომ ჩემთვის არც გადმოუხედაია. ანდა არა, არც ესაა სწორი, რადგან, თვალისა რომ არ მოგეშორებინათ მისთვის, იმას მაინც ვერ იტყოდი — გევინ ბიძიას წამით მაინც მზერა მოსწყვიტაო. ორჯერ დააფანულა თვალი. — სადიაცო ამბებზე უყვარდა ალტყინება, — თქვა ბოლოს.

— სწორია, — გევინ ბიძიამ თქვა, — ოღონდ როგორ?

— საქმეც ესაა, — თქვა რეტლიფმა, — როგორ?

იმიტომ რომ მე მეცხრე წელში ვიყავი გადამდგარი, ხოდა, თუკი გევინ ბიძიამ და რეტლიფმა, ერთი სამჯერ მაინც ჩემზე უფროსებმა (რომელთაგან ერთი ევროპაშიც იყო ნამყოფი, ხოლო მეორეს იოკნაპატოფას ოლქის ყოველ ორლობეში, ყოველ თემშარაზე, ყოველ გზაწვრილსა თუ გზაჯვარედინზე თითოჯერ მაინც ჰქონდა ფეხი დადგმული), არ იცოდნენ, რა ამბავი იყო ეს ამბავი, ვიდრე ვილაც არ ეახლა და არ მოახსენა, რაღა საკვირველია, რომ მეც არაფერი მცოდნოდა.

ხოდა ერთი საქმე კიდევ იყო იმასთან დაკავშირებული, რასაც რეტლიფი სწოუპსების საშოვარს უწოდებდა ეხლა, ოღონდ გევინ ბიძიას არ უნდოდა ასე მოეხსენებინა ის საქმე, რადგან ჯერაც არ სურდა დაეჯერებინა, რომ ეკი

სწოუპსი იყო. ეკის ვაჟიშვილის ამბავს მოგახსენებთ, უოლსტრიტი-პანიკა რომ ერქვა, იმისას. იმის მიხედვით თუ ვიტყვით, საქმეს რანაირად მოჰკიდა ხელი, როგორც კი ჯეფერსონში მოხვდა და მიიხედ-მოიხედა ცოტა, და მგონი თავის მოსწრებაში პირველად იაზრა — სულაც არაა აუცილებელი, სწოუპსურად ირჯე-ბოდე, რათა სუნთქვა შეიძლოს, ამის მიხედვით თუ ვიტყვით, იმისდა მიუხე-დავად — სწოუპსი იყო თუ არა მამამისი, თავად, რაღა თქმა უნდა, სწოუპსი არ ყოფილა.

ამბობდნენ (ის ბიჭი თორმეტის იქნებოდა, ფრანგისხევიდან ჯეფერსონს რომ გადმოსახლდნენ), ქალაქში ჩამოვიდა თუ არა და შეიტყო — აქ სკოლა არისო, ის კი არ აიჩემა მხოლოდ, რომ დედ-მამას სკოლაში გაეშვა, თავისი ექვსწლიანი ძმა — ადმირალი დიუიც წაიტანა სკოლაში. ორივენი ერთად დასხ-დნენ მოსამზადებელ კლასში, სადაც დედები დაატარებდნენ პატარებს, შუა-დღემდეც ძლივს რომ ძლებდნენ თავთავის ადგილზე, იმხელა ბალღებს, ხოდა საგუბარში იხვის ჭუჭყულებს შორის ცხენი რომ გაერიოს, იმას ჰგავდა იმ ბავ-შვთა გროვას გარეული უოლსტრიტი.

ოღონდ ის იყო, ამ საბავშვო ბაღში სიარულს არ თაკილობდა: იქ დახა-ნება ერცხვინებოდა მხოლოდ, ისე რომ ნაშუადღევს გაეცლებოდა ხოლმე; ერთი კვირა რომ გამოხდა, უკვე პირველ კლასში დასვეს, საშობაოდ მეორეშიც გა-დაიყვანეს, და მის ვეიდენ უაიოტმა, მეორე კლასის მასწავლებელმა, განუძარ-ტა უოლსტრიტი და პანიკა რასაც ერქვა, ასეთი სახელი არ შეგფერისო, უთხ-რა. მერე მომდევნო ზაფხულს ამეცადინა, მესამე კლასი გაასრულებინა და შემოდგომაზე მეოთხე კლასში რომ დაჯდა, უკვე უოლ სწოუპსს ეძახდნენ, რადგან მის ვეიდენ უაიოტმა ურჩია — უოლი კარგი სახელია, მისისიპის შტატში ბევრს ჰქვია, ერთ გენერალსაც კი ერქვა უოლი, ასე რომ, თუ გინდა, შენს სახელს „სტრიტი“ სულაც მოაშორეო; ხოდა უოლმა პირველსავე დღეს თქვა და შემდეგშიც, როცა კი შეეკითხებოდნენ — სკოლაში შესვლა ასე რამ მოგანდომებინაო, სულ იმას ამბობდა — ფულის ანგარიში მინდა ვისწავლოო.

ეს რომ გევიჩ ბიძიამ გაიგო, გვითხრა:

— ხომ ხედავთ! ეტყობა, სწორი მითქვამს: სულერთია, ყოველ სწოუპსს სურს ფულის თვლა ისწავლოს, თუმცა არაფრად კი არ ესაჭიროება, კაცმა რომ თქვას; ისედაც თქვენ უნდა დათვალათ მის მაგივრად, თორემ თქვენთვის-ვე იქნება უარესი.

იმას, უოლისას ვამბობ, ფულის თვლა უნდა ესწავლა. იმ პირველ ზამთარ-საც, პირველი და მეორე კლასის მოწაფე რომ იყო, კიდევ მუშაობდა. სწოუპ-სის რესტორნის გვერდით, სადაც მათ კარავში ჰქონდათ ბინა დადებული, იქვე მცირე დუქანი იყო, საბაყლო. უოლი ყოველ დილას გაკვეთილების დაწყებამდე დიდი ხნით ადრე დგებოდა, ამასობაში დღემ მოკლება დაიწყო, ისე რომ მა-ლე სიბნელეში უხდებოდა ადგომა, რკინის ლუმელს შეუკეთებდა და დუქანს გა-მოჰკვიდა ხოლმე, სკოლიდან დაბრუნებული კიდევ გაყიდულ საქონელს ჩამოა-რიგებდა ურიკათი, ვიდრე ბაყალმა ნახმარი ველოსიპედი არ უყიდა და მერე ყოველ კვირას ხელფასიდან უქვითავდა იმის საფასურს.

შაბათობით და უქმე დღეებში კიდევ ნოქარს ენაცვლებოდა დუქანში. ზამ-თარიც ასე გაატარა და მთელი ზაფხულიც, ვიდრე მის უაიოტი მესამე კლასის დამთავრებაში ეშველებოდა. ამითაც არ მოთავებულა ყველაფერი: ქალაქში საკმაოდ კარგად იცნობდნენ უკვე, ისე რომ ერთი მემფისური გაზეთის გასა-ღება ანდეს, ოღონდ ისე იყო დაკავებული თავისი საქმეებით, გაზეთის დაჭა-

რება ძმას დააკისრა. მომდევნო შემოდგომაზე, უკვე მეოთხე კლასში რომ სწავლობდა, ჯექსონის გაზეთიც მოიგდო ხელში და ეხლა ადმირალ დიუის გარდა კიდევ ორი ბიჭი ემსახურებოდა, ისე რომ საამდროოდ ყოველი მედუქნე, საქონლით მოვაჭრე, მქადაგებელი თუ კანდიდატი, ყველა, ვინც უნდა ყოფილიყო, ვისაც კი რაიმე პროსპექტის გავრცელება დასჭირდებოდა, უოლს მიაკითხავდა ხოლმე, რადგან ამას უკვე მთელი ორგანიზაცია ჰქონდა შექმნილი.

ფულის თვლაც იცოდა და დაუნჯებაც. ისე რომ თექვსმეტი წლისას იმ ცარიელი ბაკის აფეთქების დროს მამა რომ დაელუბა და ნავთობის კომპანიამ მისის სნოუპსს ათასი დოლარი გადაუხადა, ასე ერთი თვის მერე შევიტყუეთ, რომ მისის სნოუპსს საბაყლო დუქნის მენახვერის წილი ეყიდა, უოლს კიდევ სკოლა დაემთავრებინა და იმ მედუქნის კომპანიონად ქცეულიყო. ოღონდ ისევ ისე წამოხტებოდა ხოლმე უთენია ზამთარში, ღუმელს ანთებდა და იატაკს ჰგვიდა. ხოლო ცხრამეტის რომ შესრულდა, მისმა კომპანიონმა დუქნის თავისი ნახევარი მისის სნოუპსს მიჰყიდა და საქმეს შეეშვა, და, თუმცა უოლი ჯერაც უწლოვანი იყო და დუქანს თავის სახელზე ვერ დაიწერდა, ყველამ ვიცოდით, ვინც იყო იმ დუქნის ნამდვილი პატრონი. და უოლმა ეხლა თვითონვე აიყვანა ხელის ბიჭი, რათა ის წამომხტარიყო ზამთარში უთენია, ღუმელი დაენთო და იატაკი გამოეხვეტა.

ხოდა ერთი ამბავი იყო კიდევ, ოღონდ იმ ამბავს სნოუპსების საშოვარი არ ეთქმოდა, იმიტომ რომ მოგებას არ იძლეოდა არავითარს. თუმცა არა, სწორს არ ვამბობ; ამ ამბისთვის ერთობ დიდი ჯაფა გავწიეთ, გევინ ბიძიამ კიდევ თქვა — ყოველივე, რისთვისაც ხალხი ამდენ ჯაფას გაწევს, უეჭველად მოგებას იძლევა, მოგებისთვის კეთდება, იმის მიუხედავად, შეგიძლიათ ან თუნდაც გსურთ თუ არა ის მოგება დოლარებად და ცენტებად აქციოთ.

უკანასკნელი სნოუპსი, რომელიც იმათ ჯეფერსონს ჩამოიყვანეს, ქალაქში აღარ შემოჰყოლიათ. მე იმის თქმა მინდა, იმ ადგილამდე იმგზავრა-მეთქი, საიდანაც უკვე ჩანდა კოშკზე გამართული ქალაქის საათი, და ამის მერე უარზე დადგა; ამბობდნენ, იმუქრებოდა კიდევ — ფრანგისხევში ავბრუნდებიო, გინდაც ბებერი ხარი ან ჯორი ყოფილიყოს, ბაკის გაღებულ ჭიშკრამდის რომ მიდენით და მერე ძვრას ველარ აქნევიანებთ ადგილიდან.

ეს ის ბერიკაცი გახლდათ. ზოგიერთი ამბობდა — ფლემის მამა არისო, სხვები იმას ამტკიცებდნენ — მამა კი არა, ბიძამისიაო. სქელ-სქელი, ჯმუხი, ბინძური ბერიკაცი იყო, დაფანჩულ წარბებქვეშ პატარ-პატარა ბოროტი თვალეზი უსხდა, ხოდა, რეტლიფის თქმით, კისერი მანამდე დაებერებოდა და წამოუჭარხალდებოდა ხოლმე, ვიდრე შენ ერთი სიტყვის თქმას მაინც მოასწრებდი მისთვის. ქალაქიდან ერთ მილზე სახლი უყიდეს და იქ დაბინავდა თავის შინაბერა ქალიშვილთან და ტყუპ შვილიშვილებთან ერთად; ტყუპებს ვარდამანი და ბილბო ერქვათ, ა. ო. სნოუპსის მეორე ცოლის ბიჭები იყვნენ, იმ ქალის ვაჟი-შვილები, გევინ ბიძია რომ ნომერ მეორე ცოლს უწოდებდა ნომერი პირველი

ცოლისგან განსასხვავებლად, აი, იმისგან, სნოუპსის სასტუმროს გალერეაში სავარძელში რომ ირწეოდა დღენიადაგ.

სახლს მიწის მცირე ნაკვეთი ეკრა და ბერიკაცმა იმ ნაკვეთზე ბოსტანი და ბაღი გააშენა. სწორედ ის ბაღი გახლდათ საშოვარი. თუმცა არა, მარტადგან იმ ბერიკაცს, როგორც ეტყობა, საზამთრო გასაყიდად ანდა, თუ გნებავთ, საჭმელად კი არ მოჰყავდა, არამედ სატყუარად აშენებდა, რათა იმ სატყუარის წყალობით დამტკბარიყო, სპორტს მიჰყოლოდა, შეტოქებაში ჩაბმულიყო, ანდა გულს შემოსკდომოდა და საზამთროს მპარავი ბიჭუნები დაეწიოკებინა; იმიტომ რგავდა, იმიტომ უვლიდა და თავს დასტრიალებდა საზამთროებს, რათა მერე გატენილი საფანტის თოფით ხელში თავისი სახლის უკანა ვერანდასთან ჩასაფრებულებიყო ბაღიდან შლიგინ-შლიგინის მომლოდინე და მერე თოფი დაეხალა იმ ბიჭუნებისთვის.

მაგრამ ერთ მთვარიან ნათელ ღამეს იმ ბერიკაცმა მართლა დაჭრა ჯონ უესლი რობეცი, ხოდა მეორე დღეს ჰებ ჰემპტონი, ჩვენი შერიფი, სნოუპსს მიეჭრა და დაემუქრა — ერთხელაც თუ გაგისვრია მაგ თოფი, მოვბრუნდები და ჩამოგართმევ, შენ კიდევ თავს ციხეში გიკრავო, ისე რომ სნოუპსი სროლას ველარ ბედავდა, ისლა დარჩენოდა, ღობის გასწვრივ ალაგ-ალაგ ქვები დაეხვავებინა, ბარდებში მჯდარიყო კეტიტ ხელში და ფანარიც თან ჰქონოდა გამზადებული.

ასე დაიწყო ეს საშოვარი. მისტერ ჰემპტონი ქალაქში რომ დაბრუნდა, ყველა მშობელი გააფრთხილა — ბავშვებმა იმ დაწყევლილ ბაღასთან გაკარებაც აღარ გაბედონო, თუ მაინცდამაინც ძალიან მოუნდათ საზამთრო, ჩემი ფულით ვუყიდი, იმიტომ რომ ის ბერიკაცი სულ თუ ასე გადარიეს, ადრე იქნება თუ გვიან, დამბლა დაეცემა და სული გასძვრება, ხოდა ყველას ციხეში ჩაგვაჯენენო. თლონდ ეს ამბავი ბერიკაცმა არ იცოდა, რადგან ვარდამანს და ბილბოს არაფერი უთქვამთ მისთვის. ისინი იმას ელოდებოდნენ, სნოუპსი ნასადილევს თავს როდის მიდებდა, მერე კი შევარდებოდნენ და აღვიძებდნენ, გაჰყვიროდნენ, ღრიალებდნენ — ვილაც ბიჭები ბაღაში გადმოსულანო; ისიც ყვირილ-ყვირილით და გინებ-გინებით წამოვარდებოდა, კეტს ხელს წამოავლებდა და თავქუდმოგლეჯილი გარბოდა ბაღისკენ, ხოდა ბაღაში არავინ არ დაუხვდებოდა ხოლმე, ირგვლივ კაციშვილი არ ჭაჭანებდა, მხოლოდ სახლის კუთხეს მიფარებული ვარდამანი და ბილბო კვდებოდნენ სიცილით, მერე ბერიკაცს გაექცოდნენ და თავს უშველიდნენ, ის კიდევ მიწაზე ქვებს მოიფათურებდა და ესროდა.

ვერაფრის დიდებით ვერ მიხვდა, რა უბედურება ტრიალებდა მის თავს. თუმცა არა, სწორს არ ვამბობ: მიხვდომით მუდამ ხვდებოდა. მისი საცოდაობა ის იყო, რომ გული არ უზამდა საწოლიდან არ წამომხტარიყო, როცა ისინი ყვირილ-ყვირილით შემოცვივდებოდნენ — ბაბუა! ბაბუა! ბაღაში ბიჭები გადმოსულანო, — ვაითუ მართალი გამომდგარიყო მათი მოტანილი ამბავი. ისევ კეტისთვის უნდა წამოეგლო ხელი და გავარდნილიყო წინასწარ იმის მცოდნე, რომ ბაღაში ალბათ არავინ იქნებოდა, გარდა კუთხის უკან მიყუჟული ვარდამანისა და ბილბოსი, ხოდა დაჭერით ვერც იმათ დაიჭერდა, ქვები უნდა მიეყოლებინა იმათთვის და ელანძლა, ვიდრე ქვებიც არ შემოეღეოდა და სულისთქმაც, მერე კი შეჩერდებოდა აქლოშინებული, სუნთქვაშეკრული, კისერგაჭარხალებული და სალანძღავ სიტყვათა ჩურჩულითა აღმომთქმელი. ხოდა ჩვენ—

ექვსიდან თორმეტ წლამდე ასაკის ყველა ჯეფერსონელი ბიჭი, ხანდახან უფრო მოწიფულნიც — მივდიოდით და იმ ღობის უკან ვიმალებოდით სათვალთვალოდ. ჩვენ ხომ არასოდეს არ გვენახა, როგორ კვდება დამბლის დაცემისგან კაცი, ხოდა გვეშინოდა, ასეთი შემთხვევა ხელიდან არ გაგვეშვა და ამ ამბავს ვერ შევსწრებოდით.

ეს ამბავი მაშინ მოხდა, როცა გევინ ბიძია ბოლოს და ბოლოს ჩამობრუნდა ევროპის აღდგენის შემდეგ. მოედანზე გადავდიოდით და იმ გოგოს შევეყარეთ. ძნელი სათქმელია, გევინ ბიძიას შეხედა თუ არა, ოღონდ ის კი დანამდვილებით ვიცო, რომ ჩემთვის ზედაც არ შემოუხედავს და, რაღა თქმა უნდა, დალაპარაკებითაც არ დამლაპარაკებია, გვერდით როცა ჩავუარეთ. რას იზამ, არც ველოდი ამას: ზოგჯერ კი შემესიტყვებოდა ხოლმე, ზოგჯერ კიდევ ხმასაც არავის სცემდა, და შეჩვეულიც ვიყავით ამ ამბავს. ამჯერადაც ასე მოხდა: ისე ჩაგვიარა, პოინტერმა რომ იცის ჩარბენა ნაბულის გაკეთების წინ. ხოდა მერე დავინახე, რომ გევინ ბიძია შეჩერდა და თვალი გააყოლა იმას. მაშინ გამახსენდა, რომ გევინ ბიძია 1914 წლის მერე აღარ ყოფილა ჯეფერსონში, უკვე რვა წელიწადს გაეგლო მას აქეთ, ისე რომ ის გოგო ხუთი-ექვსი წლის თუ იქნებოდა, როცა გევინ ბიძიამ ნახა უკანასკნელად.

— ვინ არის ეგ გოგო? — იკითხა გევინ ბიძიამ.

— ლინდა სნოუპსია, — მივუგე, — იცნობ შენ, მისტერ ფლემ სნოუპსის ქალიშვილია. — მეც ვიდექი და თვალს მივაყოლებდი. — პოინტერივით კი დაადის, — ვთქვი მერე. — მე იმის თქმა მინდა — იმ პოინტერივით-მეთქი, რომელმაც ეს-ესაა...

— მესმის, რის თქმაც გინდა, — მითხრა გევინ ბიძიამ. — მშვენივრად მესმის, შენ რომ იცოდე.

გევინ სკიპსი

8

მშვენივრად მივხვდი, რის თქმაც უნდოდა. ის გოგო თანაბარი ნაბიჯით მოემართებოდა, აშკარად გვხედავდა, და მაინც ერთხელ არ შემოუხედავს; მის მზერას მკაცრი არ ეთქმოდა, არც ჯიუტი, უფრო დაუნჯებული იყო, ფიქრმიძალებული. ჩვენს გარეშე, ჩვენს უკან მისციებოდა რაღაცას ის მზერა. მოზარდ პოინტერს სჩვევია ასე — ზედ გადაგახტება, გზიდან თუ არ მოეცალე, როცა რამდენიმე ნაბიჯილა ამორებს მიზანს — ნაბულის გაკეთებას; ამ დროს უცდომელ გეშს კი აღარ მიჰყვება, მიზანში ამოღებული მსხვერპლისთვის მოუტანება უკვე თვალი. თანაბარი ნაბიჯით ჩაგვიარა, თითქოს მოზარდი მონადირე ძუკნა ყოფილიყოს, ცხადია, ჯერაც აუმიძუვნებელი, დაუნერბავი, ჯიშინი მო-

ნადირე ბუკნა, უბიწოებაშეუღალაველი, მიწის უგულუბელმყოფელი კი არა, მის-
გან ასხლეტის მოწადინე, რადგან მიუდგომელს უნდა ევლო დედამიწაზე: მი-
წისგან, ჩვენგან განდგომილს თავგაუყადრებლობის, ყოველივეს არადმიჩნევის
გამო კი არა, ისე — თავისი უცხოობით, უცოდინელობით, უბიწოებით მიუხე-
ბელს, ისევე როგორც მთვარეულია მიუხეებელი ქვეყნიურ ღელვათა და შფო-
თთავან.

ცამეტი-თოთხმეტი წლის იქნებოდა ალბათ უკვე. მე ვერ ვიცანი, ოღონდ
იმიტომ კი არა, რომ რვა წელიწადი იყო გასული, რაც აღარ მენახა, ხოლო
კაცთა ნაშვირნი, მით უფრო ქალები, ერთიანად შეიცვლებიან ხოლმე ათიდან
თხუთმეტი წლის ასაკამდე. დედამისის გამო ვერ ვიცანი. თითქოს, თქვენი არ
იყოს, მეც ისე მქონოდეს წარმოდგენილი, რომ მისნაირ ქალს თავისი პირწა-
ვარდნილი ასლი უნდა გაეჩინა შეჭველად, რომ სხვაგვარად არ ეგებოდა არაფ-
რის დიდებით. იულა უორნერისას მოგახსენებთ, გამიგეთ? — იულა უორნერი-
მეთქი და არა იულა სნოუპსი, თუმცა კი შემეძლო — მიმართებდა კიდეც — გვერ-
დიგვერდ წარმომედგინა ისინი ლოგინში. გარნა ის ქალი ჩემთვის იულა სნო-
უპსი ვერასდროს ვერ იქნებოდა თუნდაც იმიტომ, რომ არ ეგებოდა ეს ამბავი,
იმიტომ თუნდაც, რომ მე ვიუარე ამის აღიარება. ხოდა იულა უორნერი ვალ-
დებული იყო ეს მაინც მოემოქმედა, ამით მაინც შემველებოდა იმ ლიტონ მა-
მაკაცურ შიმშილს, რომელსაც ვარამად გადაგიქცევდათ მხოლოდ იმითაც, რომ
არსებობდა ამ ქვეყნად, ცოცხლობდა, სულს ითქვამდა; იმით, რომ დაბადებუ-
ლიყო, იზისქვეშეთს მოვლენოდა, ამ ორომტრიალის ნაწილად ქცეულიყო; თუმ-
ცა კი იმ შიმშილს თავად ვერასოდეს დააოკებდა, თვითონ ვერას გახდებოდა.
ოღონდ ისიც კი, ერთადერთი იულა უორნერიც დაჭკნობად იყო მაინც განწი-
რული; და, რაკი მოკვდავი იყო, საიმისოდაც გახლდათ განწირული, რომ მარად
დაუპურებელი დაშთომოდა ის შიმშილი, ვერც კი ეშეღავათებინა მისთვის; გან-
წირული გახლდათ საიმისოდ, რომ ვერასდროს ვერ გაექარვებინა ის ვარამი,
ის შიმშილი საგანთა მარადიული ორომტრიალისა; ხოლო როცა თავად გან-
შორდებოდა ამ ორომტრიალს, თავისი არყოფნით უნდა ნაცვალეგო ის მწვავე
სიცარიელე, სადაც მისი შუქმფინარე ხატება ბრწყინავდა ოდესლაც.

ხოდა, რალა თქმა უნდა, პირველად იმას იფიქრებდი კაცი — შეჭველად
უნდა განმეორდესო, იტყოდი, თავისი ორეული უნდა შვას, თუკი შთამომავ-
ლის დატოვებამ მოუწიაო. ოღონდ უმაღვე იმასაც მიხვდებოდი — არა, თავისი
ორეული არაფრის დიდებით არ უნდა გააჩინოსო. თავად ბუნება არ იქმნა
ამას, ორ იმნაირ არსებას ერთად არ გააჭაჭანებდა ისეთ მცირე სარბიელზე,
როგორიც იყო მისისიპის შტატში მდებარე ჩვენი ჯეფერსონი, მით უფრო —
ერთი საუკუნის, სამუდამოდ დამფრთხალი ერთი თაობის ფარგლებში. რადგან
თავად ბუნებას, ვნებათა და გულისთქმათა ქარტეხილების მოყვარულ ბუნება-
საც კი წესად აქვს დადებული, რომ ყოველ ამნაირ ქარტეხილს, ყოველგვარ
ვნებას ახალ-ახალი საზრდელი ასულდგმულებდეს. საამისოდ კი დროა საჭირო,
რათა ის ახალი საზრდელი იქნეს მოწეული, რადგან იმას, იულა უორნერს,
უკვე გაუჩანაგებია, შთაუნთქავს, გაუცამტვერებია, რაც რომ მის ირგვლივ
იყო. და ამ დროს სულ ის მახსენდებოდა ხოლმე, რაც მეგიმ უთხრა ერთხელ
გაუნს, მაშინ, დიდი ხნის წინათ, მე რომ მორჩილის, შეგირდის ხვედრს ვჯერ-
დებოდი ჯერაც, რათა მსხვერპლად მიმეტანა ჩემი თავი: ელენებს და სემირა-
მიდებს ცოლად არ ირთავენ, მათი გულისთვის თავს იღუპავენო მხოლოდ.

ხოდა ის გოგო სულ არ ჰგავდა დედამისს. და მაშინვე, იმწამსვე მივხვ-

დი, ვისაც ჰგავდა. მახსოვს, მაშინ, დიდი ხნის წინათ, ჩემს ნაგვიანვე, გიჟმაჟურ ყმაწვილკაცობაში ვერაფრით ვერ გადამეწყვიტა — რომელია-მეთქი უფრო გასაძლისი ორი გაუძლისი განცდიდან: ორიდან რომელი თითია (პოეტის ნათქვამის არ იყოს) ნაკლებ მტკივნეულად და მწარედ საკვნეტი? ესე იგი მანფრედ დე სპეინმა აცდუნა უბიწო მეუღლე, თუ თავად მანფრედი მოიგდომფრედი ბადეში მრუშმა ნიმფომანმა? აი, ეს საკითხავი მაწამებდა. თუ პირველია მართალი, რა ისეთი მამრული სიქველენი ჰქონდა მანფრედ დე სპეინს, მე რომ არ გამაჩნდა? ხოლო თუ მეორეა სწორი, მაშინ რატომ მოხდა, როგორ მოხდა, რომ ბედისწერის ბრმა, უკეთური, უმართებულო მეხისტეხა მაინცდამაინც მანფრედ დე სპეინს დაატყდა თავს და ვერ ხელიწიფა, არ მოიწადინა მასთან ერთად გევიან სტივენსიც განეგმირა? მაშინ მე იმ ჭკუაზე ვიყავი, იმასაც დავყაბულდებოდი (ო, დიახ, ყოველივე იმდენად ზარდამცემი, იმდენად სასაცილო გახლდათ!), რომ საზიაროდ გვყოლოდა ის ქალი, თუკი სხვარიგად არ მოხერხდებოდა მისი დაუფლება.

სწორედ მაშინ იყო (იმისას მოგახსენებთ, როგორ განვუმარტავდი ჩემსავე თავს — მანფრედის ადგილას მე რატომ არ აღმოვჩნდი, ჩემზე რატომ არ შეჩხრდა-მეთქი იმ დღეს, სწორედ იმ წამს ის ბედითი, მონიო მზერა), გული რომ მიხდოდა შემეჯერებინა — ის ქალი უბიწო, ერთგული, უმწიკვლო მეუღლე უნდა იყოს-მეთქი. ყველაფერი იმ წყევული ჩვილის, იმ დაწყევლილი ბავშვის ბრალია-მეთქი, — ვფიქრობდი, — იმ უზაკველი ციციქნა გოგოსი, რომელიც თავისი უმანკო სულისტქმით, თავისი ყოფნით, არსებობით მაწვალებდა, მტანჯავდა, სიმშვიდეს მიკარგავდა: ო, ის საკითხავი რომ არ ყოფილიყო — მაინც ვინ არისო ბავშვის მამა, ანდა კიდევ უკეთესი — თავად ბავშვი რომ არ არსებულებო! შევბაც კი ვიგრძენი იმის წყალობით, რომ ერთხანს შეიძლებოდა თითები აღარ გეკვნიტა კაცს, რადგან ის თითები საჭირო შეიქნა — დროს ვანგარიშობდი მათზე. რეტლიფმა მიაშობ — ნაქორწილევს მაშინვე ტეხასს გაემგზავრენ, ხოდა, თორმეტი თვის მერე რომ ჩამობრუნდნენ, ბავშვს ფეხი უკვე ადგმული ჰქონდაო. ოლონდ ეს ამბავი (ბავშვის ფეხის ადგმის ამბავი-მეთქი, იმის თქმა მინდა) არ მჯეროდა, ჩემი კაეშნის, ეჭვიანობის, სასოწარკვეთილების გამო კი არა, რეტლიფის გამო არ მჯეროდა. ოლონდ, კაცმა რომ თქვას, სწორედ რეტლიფმა მანუგეშა, — თუ გნებავთ, ვარამი შემიმსუბუქა-მეთქი, ასე ვიტყვი; დიახ, გულახდილად მოგახსენებთ — ცრემლი მალგრევინა, უჩუმარი ცრემლი, ოლონდ ეს ის ცრემლები იყო, ჯამბაზის, კომედიანტის ძვირფას ეფვნებად რომ დასწკრიალეებენ ცრემლად დადენილ ნაგვიანვე სიჭაბუკეს. რადგან ის ციციქნა გოგო ერთი დღისაც რომ ყოფილიყო, რეტლიფი მაინც მოჭორავდა — უკვე ფეხი აუდგამსო, — რეტლიფიც იმიტომაა სწორედ. ის კი არა და ბავშვი სულაც რომ არ არსებულებო, რეტლიფი მაინც შეთხზავდა ბავშვის ამბავს, იმასაც მოიგონებდა — უკვე დარბისო, იმიტომ მხოლოდ, რათა საკუთარი ვარაუდები და მიკიბულ-მოკიბული ეჭვები დაედასტურებინა, ფაქტების შემოწმება კიდევ ვერ ხერხდებოდა — ამ მხრივ თავი ქუდში ჰქონდა, შრავალი მილის მანძილით იყო გამომიჯნული და ორი წელიწადით კიდევ, რომლებიც ფრანგისხევში მომხდარ ამბებსა და ჯეფერსონს შორის გაწოლილიყო. მაგრამ მაშინ იმის დაჯერება უფრო მიხდოდა — ის ბავშვი ფლემისგან ჰყავხმფრედი; მანფრედ დე სპეინის მაცდურად დასახვა სჯობდა იულა უორნერის

გარყვნილ ქალად მიჩნევას, — ოღონდ ამის გამფიქრებელი ისევ თითებს ვიჭამ-
დი სიმწრით და ისიც ამკარა ხლებოდა: კაცმა არ იცის, რა უფრო გულის
მომწყვლელია — იმის ფიქრი, რომ ის ქალი მზადაა მთელი ქვეყნიერების მან-
ფრედებს გაულოს კარი, გევინ სტივენსი კი უკუაგდოს, თუ იმის ვარაუდი,
რომ მზადაა მარტოოდენ ფლემ სნოუპსს დასჯერდეს, ხოლო გევინ სტივენსი
მაინც განიშოროს-მეთქი.

ისე რომ თქვენც ხომ ხვდებით, რას არ მოიმოქმედებს კაცი, რამდენ სა-
ტანჯველს გამოიწყობს სათავისოდ, ოღონდ კი მშვიდი და უშფოთველი ცხოვ-
რებისგან დაიხსნას, გადაირჩინოს თავი. არა, ეს ამბავი, ეტყობა, იმ მანია-
კისას ჰგავს, მკბენარს რომ დაისევს განზრახ, მხოლოდ იმიტომ კი არა, მერე
მათი მოშორებით რომ ისიამოვნოს, რადგან თვით ჭაბუკური სიშლეგის დრო-
საც კი მოგვეხსენება ის ამბავი, რომ მარადიული არაფერია ამ ქვეყნად; უფ-
რო იმიტომ, რომ ჭაბუკური სიშლეგის დროსაც კი იმის შიში გვაძრწუნებს —
სამარადისოდ არაფერი გაგრძელდებაო, ხოლო არარას ყველაფერი სჯობს, რაც
უნდა იყოს, თუ გნებავთ მკბენარიც. მოკლედ, როგორც ერთი პოეტი იტყოდა:
„ოცნება ჩემი გაკრთა და წარხდა, ნაცვლად დამირჩა ოდენ არარა“¹; თუმცა,
მადლი ღმერთებს, ეს უტიფარი სიცრუეა, რადგან, — კვლავ მადლი ღმერთებს! —
არარა ვერსად იბოგინებს, რამეთუ არარა სიცარიელეა, ხოლო სიცარიელე პა-
რადოქსი გახლავთ, მოუთმენელი რამ არის, არად სანდომი, არსაწადი, და,
კიდევ რომ მოგვეწადინებინა, თავად არარა, იმ ღვთის პირიდან გადავარდნილი
პოეტის მიერ გამოგონებული, მარად და გარდუვალად აღივსებოდა მარად ახა-
ლი და მარად აღორძინებადი კაეშნით, რათა მისით ჩემივე თავის აწყვა შემძ-
ლებოდა, თუკი იმ აზრის გაბეჯითება მომიხდებოდა — მე თვითონაც მარადი
მოძრაობა ვყოფილვარ-მეთქი.

ოღონდ მეორე ვარაუდი მაინც უკეთესი იყო. თუკი მე არ შემხვდება ის
ქალი, ნურც ფლემ სნოუპსს დარჩება-მეთქი ნურასოდეს. ისე რომ ნაცვლად
პოეტური ოცნებისა, რომელიც გაკრთება და წარხდება შენთვის არარას დამ-
ნარჩუნებელი, საგულისხმო ისაა, რაც ხელთ გრჩება ხოლმე, ხოლო ხელთ მუდამ
ის შეგერჩება, რაიც ოდინდელი კაეშნით აღივსება მარად და მარად. და უკვე
ისიც აღარაფრად მიგაჩნია, ძარღვებში სისხლის ჩქეფა რომ შეგნელებია ცო-
ტათი, გული რომ ცოტათი მეტად გაქვს მოგონებებით გასენილი; სულერთია,
სისხლში სამუდამოდ რჩება იმის ხსოვნა, რომ ოდესღაც სისხლს იმის უნარი
მაინც შესწევდა, სევდით გათანგულიყო. ხოდა ისე გამოდიოდა, რომ ის ბავშ-
ვი, ის გოგო ფლემ სნოუპსის ქალიშვილი კი არ ყოფილა, ჩემი იყო; ჩემი ქა-
ლიშვილი და თან შვილიშვილიც ჩემი, რადგან ის ჭაბუკი, მაკკერონი, იმ შო-
რეულ დროს ნაყოფად მისი ჩამსახველი (დიახ, ბატონო, თუკი დამჭირდა, რეტ-
ლიფსაც შემიძლია ვერწმუნო), იმ შორეული დროის გევინ სტივენსი გახლდათ,
და, რაკი ხელთ შემორჩენილი უნდა შემოგრჩეს კიდევ, თუ არა და შემორჩე-
ნილი აღარც იქნება, — ესე იგი გევინ სტივენსი მისსავე შვილს სამუდამოდ
შეუჩერებია თავისი ცხოვრების იმ მიჯნაზე, იმ თავის ასაკში. ხოლო რაკი
„უწლოვან ბაღში მამრი არის ჩაბუდებული“², — ესე იგი ის მაკკერონი სამა-
რადისოდ, საუკუნოდ აღბეჭდილა იმ გარდაცვლილ ჭაბუკში, იმ გევინში, და
ეხლა ის გევინ სტივენსი აწინდელის, ასაკში შესულის ძედ ქცეულა თითქოს, —

¹ ციტატი ა. გ. ჰაუსმანის (1859-1936) პოემისა „შროპშირელი ბიჭი“ (რედ.).

² ინგლისელი პოეტის ვორდსვორთის ლექსის სტრიქონი (რედ.).

ხოდა ისე გამოდის, რომ მაკკერონის ბავშვი გვეინ სტივენსის შვილიშვილი ყოფილა.

რალა თქმა უნდა, ის კიდევ საკითხავია, თავად გვეინ სტივენსი აპირებს თუ არა იმ მამობას თუ პაპობას. ყოველ შემთხვევაში, იმას ვერ წარმოიდგენდა, რომ ერთი წამიერი შემთხვევა იწვევდა უორნერისა, რომელსაც გვერდით ჩავლისას გვეინ სტივენსი არც კი შეუმჩნევია, სწოუპსთა რომელიმე ნაშიერის მამობილობას დააკისრებდა, იმას მოანდომებდა, ეს ნაშიერი იმ დაწყევლილი ოჯახისთვის გამოეტაცებინა, რომელთანაც ქორწინებამ დააკავშირა ის ქალი. მე იმის თქმა მინდა, მამობილი იმ აზრით-მეთქი, რომ სულ უბრალო აღშფოთება, ნაწყენობა, ცდუნება per se, ისევე როგორც სიღარიბე per se და (როგორც ითქმის) სათნოება per se, თავისთავს თვითონვე შეეწვევიან ხოლმე. ოღონდ ვაჟი ნაშიერის მამობილობას და არა ქალისას. დიახ, სულ იმას ვფიქრობდი, — სწოუპსთა ყოველი ნაშიერი უეჭველად მამობითი სქესის არსებამეთქი, თითქოს თავად ღვთაებრივი რაობა დედაკაცის ბუნებისა წინასწარვე გამორიცხავდა, შეუძლებელს ხდიდა სწოუპსობას. არა: თითქოს სწოუპსობის ცნება თავისთავშივე შეიცავდა რალაც უძიროსა და გარდუვალ ჰერმაფროდიტიზმს, გვარის გაგრძელებაში, სახეობის გახანიერებაში, და ამ გვარის თავად არსება მუდამ მამობითს ინდივიდში განსხეულდება ხოლმე და ჩასახვის, შვილოსნობის ყველა ორგანო საიმისოდ არის მიმარჯვებული, რომ ოდენ მამრულ საწყისს წარმოშობდეს, რომ მდებარეობითი სქესის სწოუპსს თავისივე მსგავსის გაჩენა არ შეეძლოს, და თითქოს ამიტომაც, რომ ძუ სწოუპსები უვნებელნი არიან, ციების კოლოსი არ იყოს, — თუმცა კოლოს ამბავი კი სწორედ პირიქითაა: სწორედ დედა კოლოა სწიების აღმძვრელი ორგანოებით აღჭურვილი. ანდა იქნება იმდენად ბუნების კანონი არ ეთქმოდეს ამ ამბავს, რამდენადაც განგება, თავად უფალი ღმერთის ფხიზელი თვალი, უღმობელი და სასტიკი, რადგან, ასე რომ არა, სწოუპსები მთელ ქვეყნიერებას დაეპატრონებოდნენ, მისისიპის შტატში მდებარე ქალაქ ჯეფერსონის რომ აღარაფერი ვთქვათ.

ესლა ფლემ სწოუპსი იმ ბანკის ვიცე-პრეზიდენტი შეიქნა, ჩვენ კვლავინდებურად სარტორისის ბანკს რომ ვუწოდებდით ხოლმე. დიახ, ბატონო, ჩვენც კი გვყვანან ვიცე-პრეზიდენტები ბანკებში. ოღონდ წინათ ჯეფერსონელნი ბანკის ვიცე-პრეზიდენტს ყურადღებას არ აქცევდნენ; ბანკის ვიცე-პრეზიდენტი, რომ იტყოდნი, გინდაც ისეთი კაცი გეხსენებინოს, ვისაც მარტოოდენ იმით მოეპოვებინა უფლება მაიორად ან პოლკოვნიკად წოდებულიყო, რომ თავისი ფული ან დრო, ან კიდევ გავლენა გამოეყენებინა გუბერნატორის არჩევნებისას — იმათგან განსხვავებით, ვისაც ის ტიტული მამამისისგან თუ პაპამისისგან ჰქონდა მემკვიდრეობით მიღებული და ვისაც მართლა ეგვლვებინა ცხენი იანკის ჯარისკაცების პირისპირ, მანფრედ დე სპეინის ან ჩვენი პოლკოვნიკი სარტორისის არ იყოს.

ისე რომ ფლემი პირველი იყო ბანკის ცოცხალ ვიცე-პრეზიდენტთაგან, ვინც ჩვენი ყურადღება მიიპყრო. მანფრედ დე სპეინმა ერთი საფეხურით რომ აიმაღლაურა, ფლემმა ის პოსტი მემკვიდრეობით მიიღო, — ასე მოგვარით ყური და მიზეზიც მოგვეხსენებოდა: საქმე გადაწყვიტა ბილ უორნერის აქციებმა იმ წვრილ-წვრილ თავმონაყართან ერთად, რაც ფლემს შეესყიდა ნელ-ნელა, თანაც, ცხადია, უმანფრედოდ არ მოხდებოდა ეს ამბავი. ერთი სიტყვით, ყოველივე

თავის რიგზეა, გამოჭახრაკებულა ყველაფერი, ეხლა რალას უშველი კაცი. ჩვენ შეჩვეული ვიყავით ბანკის ვიცე-პრეზიდენტთა საკუთრივ ჩვენეულ ჯეფერსონულ ნიშნულს თუ ჯილაგს, ხოდა ვიცე-პრეზიდენტის როლში გამოსული სნოუპსისგანაც კი იმას მოველოდით მხოლოდ, რომ იმ ნიშნულს მიხედვით გაირჯებოდა.

მაგრამ ჩვენდა გასაოცრად აღმოვაჩინეთ, რომ ის კაცი ცდილობდა იმგვარი ყოფილიყო, როგორც მართებდა ყოფნა ბანკის ვიცე-პრეზიდენტს მისი სნოუპსური, ან, უკეთ. რომ ვთქვათ, ფლემური თვალსაზრისით. დღის მეტ ნაწილს ბანკში ატარებდა ის კაცი. თანაც იმ კაბინეტში კი არა, სადაც წინათ პოლკოვნიკი სარტორისი გახლდათ დაბრძანებული, ეხლა კი მანფრედ დე სპეინი იჯდა; არა, სწორედ დარბაზში დაერჭობოდა ხოლმე, სარკმლის შორიანლოს, და იმას აშტერდებოდა, როგორ შეედი-გამოდიოდნენ კლიენტები ფულის შესატანად თუ გამოსატანად; ხოდა ისევ ის მაუდის კეპი ეხურა და ისევ ის ბანტად განასკვული პატარა ჰალსტუხი ეკეთა, რომლებითაც ამ ცამეტი წლის წინათ ჩამოსულიყო ქალაქში, ყბებსაც ისევე თანაბრად სძრავდა, თითქოს რალაცას იღებოდა, თუმცა ამ ცამეტი წლის განმავლობაში, სხვისი არ ვიცი და, მე ერთხელაც არ დამინახავს, რომ გადაეფურთხებინოს მაინც იმ კაცს.

ოღონდ ერთხელ დარბაზში რომ გამოჩნდა, ერთბაშად ველარც შევიცანით. დგომით ისევ იქ იდგა, ნაჩვევ ადგილას, სარკმლის შორიანლოს, საიდანაც ყოველივეს ხედავდა (თუმცა ის არ ვიცოდით, იმას თუ მიაღვენებდა თვალს — ფული რამდენი შემოდიოდა ან რამდენი გაედინებოდა; იქნებ ის იყო მხოლოდ, რომ მიმდინარე ოპერაციების მაცქერალი შეშდებოდა ერთ ადგილას, რაკი ეს სანახაობა იმ ბანკში ხდებოდა, რომელიც რამდენადმე მასაც ეკუთვნოდა, — ვითარცა მოადგილეს, რწმუნებით აღჭურვილ პირს, — მისი ბანკიც იყო, მისი სიქადული; ხოდა რა ბედენაა, რამდენს გაიტანენ ბანკიდან ფულს, სულერთია, ისეთი კაციც გამოჩნდება, ვინც აქვე შემოიტანს იმ ნოლპლიუს-პირველ დოლარს; ანდა შესაძლოა ისიც მართლა სჯეროდა, რომ ისეთი წუთიც უნდა დამდგარიყო, როცა დე სპეინი იქნებოდა თუ სხვა ვინმე, ვისაც კი დაევალებოდა ეს ამბავი, სარკმელს შიგნიდან მოადგებოდა და ხალხს გამოუცხადებდა: ბოდიში, მეგობრებო, ფულს ველარ გავცემთ, იმიტომ რომ აღარ გვაქვსო. — ხოდა იქნება იმის გამოც იყო ფლემი იქ დარჭობილი, რათა გული შეეჯერებინა — ასე არ არისო საქმე).

ოღონდ ამჯერად ველარც შევიცანით-მეთქი. კი, ბანტად განასკვული ჰალსტუხიც ისევ ეკეთა და ყბაც თანაბრად უმოძრაობდა, მაგრამ ეხლა შლაპა ეხურა, ახალთახალი ფართოფარფლიანი ფეტრის შლაპა, სოფლელი მქადაგებლები და პოლიტიკანები რომ ატარებენ ხოლმე, ისეთი. მეორე დღეს კიდევ, როგორც რიგი და წესია, სარკმლის გისოსებს მიღმა იყო უკვე, იქ, სადაც ნაღდი ფული ეწყო და საიდანაც ფოლადის კარი გადიოდა იმ ფულის ღამლამობით შესანახ სეიფში. და მაშინ იმასაც მივხვდით — ფულს აღარ უთვალთვალესო; უკვე ყოველივე შეეტყო, რის შეტყობაც სჭირდებოდა. ეხლა აღრიცხვას ადევნებდა თვალს, საბუღალტრო საქმეს ზვერავდა.

ხოდა ეხლა ჩვენ — ზოგიერთმა ჩვენგანმა, უმცირესობამ, — ასე დავასკვენით: საიმიხოდ ემზადება, რათა ძმისწულს თუ ქვისლს თავისას — ბაირონ სნოუპსს დაანახოს, ბანკის გამარცვა როგორ სჯობსო. მაგრამ რეტლიფმა (რალა თქმა უნდა, რეტლიფმა) მაშინვე შეგვაცვლევინა აზრი. — არა, არა, — გვითხრა, — მაგას იმის გამოძიება უნდა — შეიძლება თუ არა ფულის ისე ყურწავ-

დებულად შენახვა, რომ ბაირონ სნოუპსისთანა ყეყეჩმაც კი მოახერხოს ამ ფულის თუ გინდა ნაწილის მოპარვაო. თქვენ ფლემ სნოუპსის ამბავი არ იცით, ბიჭებო. მარტო ფულსკი არა, ყალთაბანდობასაც იმდენად სცემს პატივს, რომ ფულის უბრალო გაცოცებით არ დაამცირებს და არ გააუფასურებს ყალთაბანდის ხელობას.

მომდევნო დღეებში იმან, სნოუპსმა პიჯაკი გაიძრო, აჭიმებიანი იდგა გისოსებს გადაღმა და ამისთვის ფულს უხდიდნენ ყოველ შაბათს; ახალ შლაპას არ იშორებდა, მოანგარიშეების უკან იდგა და ბანკის საქმეთა წარმოებას სწავლობდა. მერე შევიტყეთ, რომ თამასუქის გასანადღებლად თუ პროცენტების გადასახდელად კლიენტის ყოველი მოსვლისას, ზოგჯერ სესხის გაცემის დროსაც (თუკი იმ ურჯუკ ბერიკაცებს, პოლკოვნიკ სარტორისისდროინდელ ძველ კლიენტებს არ გადაეყრებოდა, — ისინი უბოდიშოდ გამოაბრძანებდნენ ხოლმე იმ უკანა ოთახიდან, იმასაც არ დაელოდებოდნენ, დე სპეინი როდის იზამდა ამას, ხანდახან კიდევ ნებართვასაც არ სთხოვდნენ დე სპეინს საამისოდ) ფლემი შეჭველად ესწრებოდა ამ ამბავს, ყბებს ნელიად, თანაბრად სძრავდა, იდგა, უთვალთვალეზდა და სწავლობდა თურმე; მაშინ იყო, რეტლიფმა რომ თქვა: მაგას მარტო იმის შესწავლა სჭირდება, თამასუქი ისე როგორ დაიწეროს, რომ ფულის მსესხებელმა კაცმა ვერაფრით ამოიკითხოს — ან რა ვადითაა გაცემული, ან პროცენტი რამდენი უნდა იხადოსო. ერთ დროს პოლკოვნიკმა სარტორისმა იცოდა ამნაირად წერაო (ამბობდნენ, ლეგენდასავით ჰყვებოდნენ, რომ ერთხელ პოლკოვნიკს თამასუქი დაუწერია სოფლელი კლიენტის, ფერმერის სახელზე, იმას კიდევ ის ქალაღი აუღია, დაუხეღია, მერე უკუღმა შეუბრუნებია, ისევ დაუხეღია და პოლკოვნიკისთვის გაუწვღია ხელახლა — კი მაგრამ, პოლკოვნიკო, რა წერია, ვერ გავარჩიეო; მერე პოლკოვნიკიც დაშტერებია იმ ქალაღს, იმასაც უტრიალებია წაღმა-უკუღმა, ბოლოს გადაუფხრეწია, ნაგვის კალათში გადაუსვრია და უთქვამს — მეც ვერაფერი გავარჩიე, ტომ, მოღით, ახალი დავწეროთო). მაშინ ყოველივეს შეიტყობს, რაც უნდა იცოდეს კაცმა ჯეფერსონში ბანკის საქმეების საწარმოებლად, და სწავლის დასრულებასაც შეძლებსო.

როგორც ეტყობა, ეს ამბავიც ისწავლა ბოლოს და ბოლოს. ერთ მშვენიერ დღეს ბანკში აღარ მისულა, არც სახვალთოდ გამოცხადებულა, აღარც მომდევნო დღეს. ოცი წლის წინათ კიდევ, როცა ის-ის იყო გახსნილა ბანკი, მისის ჯენი დღე პრეს, პოლკოვნიკ სარტორისის დას, დარბაზის კუთხეში გიგანტური ფიკუსი დაედგმევინებინა. კაცის სიმაღლეს აჭარბებდა ის ხე, იმხელა ადგილს იკავებდა, რაც ეზოში დადგმულ საპირფარეოს დასჭირდებოდა, ყველას ხელს უშლიდა, ზაფხულობით კიდევ იმ ფიკუსის გამო შესასვლელი კარის მოფრიალება აღარ ხერხდებოდა. მაგრამ მისის დღე პრე არც პოლკოვნიკს და არც ბანკის გამგეობის წევრებს ფიკუსზე ხელს არ აკარებინებდა, რამეთუ იმ ძველი სკოლის მიმდევარი გახლდათ, რომლის შეხედულებითაც ყოველ შენობაში შეჭველად რაიმე მცენარე უნდა იდგეს შხამიან ანაორთქლთა შთასანთქმელად. რაღა თქმა უნდა, არავის ესმოდა, მაინცდამაინც ის გიგანტური ხეშეშფოთლიანი მცენარე რატომ უნდა მდგარიყო იმ ადგილას, მაგრამ, ეტყობა, მისის დღე პრე გულდაჯერებული იყო — ფიკუსის ამ სქელ-სქელ, რეზინივით გამძლე ფოთოლთა გარდა ვერანაირი ფოთლები ვერ უშველის მომშხამველ ანაორთქლს,

რომელიც ჰაერს წამლავს იქ, სადაც ამდენი ღელვა და გულისხმეთქვაა იმ აუარე-
ბა ფულის გამო, ჩემი ძმის ბანკში რომ ინახებაო.

ისე რომ, ხანი რა გამოხდა და აღარავის დაუნახავს დარბაზში მდგარი
და იმის მოდარაჯე სნოუპსი — სესხი ვის მიაქვს, ვინ აბრუნებს, ანდა ანაბრები
ვის შემოაქვსო (უფრო სწორად, იმის მოთვალთვალე — ვის როდის რამდენი
გააქვს ან რამდენი მოაქვსო ფული; რეტლიფის შეხედულებით, სწორედ ამის
გამო ყურყუტებდა იმ დარბაზში), ჩვენ მოგვეჩვენა, რომ მისის დეჟ პრეს
ფიკუსი დარბაზიდან გამქრალიყო, იქაურობა მიეტოვებინა. ხოდა რამდენიმე
დღე რომ გავიდა კიდევ და დავრწმუნდით — ფლემი დარბაზში აღარ გამოჩნ-
დებაო, ისიც მოგვეჩვენა, რომ ფიკუსი წაეღოთ, დაეწვათ, მოესპოთ ერთიანად.
გეგონებოდათ ნაირ-ნაირი ამბების უგრძესი ჯაჭვი გაბმულაო: ბანკიც, ისეთი
ძველი სენტიმენტალისტის მიერ დაარსებული, როგორც პოლკოვნიკი სარტო-
რისი იყო, საიმისოდ დაარსებული, რათა, რეტლიფის ნათქვამის არ იყოს,
ბაირონ სნოუპსისთანა ჩერჩეტსაც მოეხერხებინა მისი გაქურდვა; სამარულო
მანქანაც, ბაიარდ სარტორისი რომ ერთობ გამეტებით დააქროლებდა ჩვენე-
ბურ თემშარებზე (ჯეფერსონელი მანდილოსნები ამბობდნენ — ტყუპისცალი
ძმის ომში დაღუპვამ ისე დაამგლოვიარა, თავისთავიც სასიკვდილოდ გაუწი-
რავსო, თუმცა, ჩემის აზრით, ცოტათი სხვაგვარად იყო საქმე: ბაიარდს ბრძო-
ლა უყვარდა, ხოდა ომი რომ დამთავრდა, თავზარდამცემი პერსპექტივის წინაშე
აღმოჩნდა — სურდა თუ არა, უნდა ემუშავა), მერე კი ბაიარდს ბაბუამისი ჩა-
უჯდა მანქანაში იმის მოიმედე — იქნება ისე აღარ იქროლოსო; ყოველივე
ამის შედეგად ბანკის რეორგანიზაციის წინ ჩვეულებრივმა რევიზიამ აღმოაჩი-
ნა, რომ ბაირონ სნოუპსი თურმე ქურდავდა ბანკს; ამის შედეგად მანფრედ
დე სპეინი, მამამისის მონაწილეობით დაარსებული ბანკის რეპუტაციის გადა-
სარჩენად, იძულებული შეიქნა ფლემ სნოუპსი ბანკის ვიცე-პრეზიდენტის თა-
ნამდებობაზე მიეღო — ხოდა ამის ერთადერთი შედეგი ის გახლდათ, რომ ფლე-
მის თავზე კუბოკრული კები უცებ გაქრა და ის შავი სამარიფათო პოლიტიკა-
ნურ-მქადაგებლური შლაპა დაეკოსა.

იმიტომ რომ ის შლაპა სულ ზედ ეხურა. ყოველდღე ვნახულობდით მოე-
დანზე. ოღონდ ბანკში ვერასოდეს ვხედავდით, მისსავე ბანკში, იქ, სადაც გამ-
გეობის წევრი კი არ გახლდათ მხოლოდ, მის იერარქიაში გარკვეული ადგილი
ეჭირა — უფროსობის მისხედვით მეორე. იმ ბანკში თავის ფულსაც კი არ ინა-
ხავდა. კი, ბატონო, ვიცოდით ეს ამბავი, რეტლიფი გვყავდა ამის თავდები.
რეტლიფს კი უნდა სცოდნოდა დანამდვილებით — რამდენი წელიწადი შეეწირა
უკვე იმ ამბისთვის, რომ დაენერგა და შეენარჩუნებინა იმგვარი რეპუტაცია,
ყველა ჯეფერსონელისგან გამორჩეულ კაცად რომ აქცევდა, ხოდა ეხლა იმ
ზომას იყო მისული, ქუჩაში გავლასაც ითაკილებდა, თუკი ყოველგვარი კითხვის
პასუხი მზად არ ექნებოდა, თუკი ყოველგვარ სიტუაციას ახსნას ვერ მოუძებ-
ნიდა — ყოველივეს, რაც, კაცმა რომ თქვას, არც იყო მისი საქმე. ხოდა რეტ-
ლიფმა იცოდა-მეთქი: ფლემ სნოუპსი თურმე აღარ იყო კლიენტი იმ ბანკისა,
რომელშიც ვიცე-პრეზიდენტობდა თავად, ის კი არა და მეორე წელს თავისი
მიმდინარე ანგარიშიც მეორე ბანკში, მათს მოქიშპე ჯეფერსონის ძველ ბანკში
გადაერიცხა.

ამის მიზეზიც ყველამ ვიცოდით. მართალი გამოვდექით-მეთქი, იმის თქმა
მინდა. ყველანი, ცხადია, გარდა რეტლიფისა, რომელიც იმას ცდილობდა, ჩვენ-
თვის აზრი შეეცვლევინებინა. ჩვენ თვალს ვადევნებდით, როგორ ცდილობდა

ფლემი თავისი ბანკის გისოსებს მიღმა საბანკო საქმის ყველა ნიუანსს ჩასწვდომოდა, რათა შემდეგ გულდასმით დაეგმანა ის საძრომები, რომლებითაც მისი ქვისლი თუ ბიძაშვილი, ბაირონი, დიდი ხელოვნება რომ არ დასჭირვებია, ისე აცოცებდა ნაშალ-ნაშალ ნადავლს; ვხედავდით, როგორ შედი-გამოდოდა სარდაფში ნაღდი ფონდის მიმოქცევის, მატებისა თუ შემცირების მოთვალთვალე, საიმწუთოდ დადარაჯებული, როცა ყველაზე ხელსაყრელი იქნებოდა ბანკის გაძარცვა; ხოდა ის წუთი რომ დაუდგაო, ვვარაუდობდით, ფლემს ისე ჰქონდა უკვე საქმე აწყობილი, რომ მისი წმინდა მოგება ას პროცენტს აღწევდა, ამიტომ თვითონვე წინასწარ იზრუნა საიმისოდ, რათა საკუთარი ფულიდან არც ერთი ცუდად გდებული ცენტის მოპარვაც არ დასჭირვებოდაო.

— არა, — თქვა რეტლიფმა. — არა, არა.

— კი მაგრამ მაშინ თავისთავს თვითონვე გაყვლეფდა, — ვუთხარი. — რა მოხდება, მისი აზრით, სხვა მეანაბრეები, განსაკუთრებით ის უბირი ხალხი, ბანკის საქმეების რომ არაფერი იციან, და ის გონებაგახსნილი ხალხი, ყველაფერი რომ იციან სნოუპსების ამბები, — უცებ რომ შეიტყობენ — ბანკის ვიცე-პრეზიდენტს თავის ბანკში ჯიბის ფულიც არ გაუჩერებიაო?

— არა-მეთქი, — მომიგო რეტლიფმა. — თქვენ არავის...

— ესე იგი იმის იმედი აქვს, ის სურს, ის ენატრება — თავის საკუთარ ბანკს დაესხას, გაძარცვით არ გაძარცვოს, ოღონდ გააჩანაგოს, დაკეტოს, ხომ? კი მაგრამ ვითომ რისი გულისთვის? მანფრედ დე სპეინზე რომ შური იძიოს ცოლის გამო?

— არა-მეთქი, გითხარით, — თქვა რეტლიფმა. — არავის ფლემის არ გესმით-მეთქი, გეუბნებით, სულ არ გესმით. მოგახსენეთ უკვე — მარტო პატივის კი არ სცემს ფულს ის კაცი, აღმერთებს ნამდვილად. ბანკს არაფრის დიდებით ზიანს არ დაატეხს. ყოველი ბანკი, თავისი იქნება თუ სხვისი, მისთვის ფულს ნიშნავს, ხოდა ფულს არასოდეს დაამცირებს, არ შეურაცხყოფს ცუდი მოქცევით. ეტყობა, მის ცხოვრებაში ერთადერთი საქციელი იყო ისეთი, არასოდეს რომ აღარ გაიმეორებს. გაიხსენეთ სპილენძის ნაწილების ამბავი ამ წყალსატუმბზე. ეტყობა, ეხლაც ეღვიძება ხოლმე ღამღამობით და ისევ აზრიალებს ტანში. იმიტომ კი არა, იმ საქმეში რომ იზარალა, იმიტომ, რომ აქამდე არავინ იცის, როგორ იზარალა და რამდენი იზარალა სინამდვილეში, რადგან ვერავის დაესიზმრება, რამდენი გაასალა ის ძველ-ძველი სპილენძი, ვიდრე გადაცდებოდა — ბითუმად ვაჭრობას ჩაიდებდა გუნებაში და ტომ-ტომ ბერდს და ტომი ბაუჩემს ჩაიყოლიებდა. ხოდა ეხლა ერცხვინება — რაკი ამნაირი გზით დავიწყე ფულის კეთება, მე თვითონვე ამომისვრია ლაფში ჩემი თავი ისეთ ხალხთან ერთად, ვისაც ფული იმიტომ ეკარგება, რომ მოპარვით კი მოიპარავენ, ოღონდ მერე აღარ იციან, სად დასკვამონ, იმ ფულის დარაჯობა რომ არ მოუწიოთო.

— კარგი, მაგრამ ეხლა რალა ამბავი წამოიწყო? — შევეკითხე. — რის გაკეთებას ცდილობდა?

— არ ვიცი, — მომიგო რეტლიფმა. უცნაური მარტო ის კი არ იყო, რეტლიფი შეკითხვის პასუხად რომ ამბობდა — არ ვიციო, თვითონაც გაუცნაურდა უცებ, რეტლიფი რეტლიფს აღარ ჰგავდა: მუდამ აუმიღვრეველ, მშვიდ, შეუცნობელსა და ცბიერ სახეზე დაბნეული არა, მაგრამ რალაცნაირად გაოცებული.

რონს; იმ დუქანში ნასკოლევესაც და შაბათობითაც ნოქრად მუშაობდა, ფულს თავს უყრიდა, მერე კი, ძველი პატრონი რომ მიიცვალა, ის, უოლსტრიტი, დუქნის მფლობელი შეიქნა. ხოდა მერე ცოლიც შეირთო იმან, იმ ბიჭმა, სნოუპსი რომ არასოდეს ყოფილა, სნოუპსობის რომ არაფერი ეცხო მის დღე და მოსწრებაში: განწირულმა, შერისხულმა, გადამცდარმა, მარტო დიდსულოვნების გამო კი არა, საკუთარი არჩევანის გამოც თავისივე თავის გამწირველმა; უბრალო ბრიყვული ვალაუვალი დიდსულოვნება (არჩევანის რომ აღარაფერი ითქვას) ამჯობინა საკუთარ რეპუტაციას, რომელიც მაშინ შეექმნა, როცა მთელ ქალაქს ხმა მოეფინა — თავისზე ათი წლით უფროს ქალს ცოლად გამოყოლა შესთავაზაო.

თანაც სკოლის დამთავრებამდე მოიმოქმედა ეს საქმე, იმ დღეს, იმ წამს აღარ დალოდებია, როცა მაუდის ახალთახალი, ცხელი კოსტუმით მოსილსა და ოფლის მღვრელს ჭკნობად გამზადებულ ყვავილთა უტყვი სატანჯველის წიაღ სკოლის დარბაზის სცენაზე ასვლა და დირექტორის ხელიდან ატესტატის მიღება მოუწევდა, — არა, იმ დღემდე მოითმინა, როცა იმის მცოდნემ — სკოლის ამბავი მორჩენილია, მის ჭირსაც და ლხინსაც სამუდამოდ უნდა გამოგეთხოვო (საამდროოდ ცხრამეტის იყო უკვე. შვიდი წლის წინ თავის ექვსწლიან ძმასთან ერთად მოსამზადებელ კლასში შესულიყო, უკანასკნელ წელიწადს კიდევ ისეთი ნიშნები ჰქონდა, გამოცდებიდანაც კი გაათავისუფლეს), გამოვლო კარი დუქნისა, რომლის იურიდიული თუ არა, ფაქტიური მფლობელი თვითონ იყო უკვე, სწორედ დროულად გამოვიდა, რათა ზარის დარეკვისთვის მიესწრო, კუთხეში მიდგა და შეიცადა, ვიდრე ჯერ მოსამზადებელ, მერე პირველ და მეორეკლასელები გამოეფინებოდნენ. ასე იდგა, სანამ ლილიპუტების ნაკადი ორივეს ჩაურბენდა აქეთ-იქიდან, როგორც წყარო ჩაურბის ხოლმე შიგ ჩამდგარ ორ ყანჩას, და მერე არც კი ცდილა მის ხელს მიჰკარებოდა, იქვე, ჯეფერსონის ნორჩ ბინადართა მთელი საზოგადოების თვალწინ მეორე საფეხურის მასწავლებელ ქალს ცოლად წამოყოლა სთხოვა და ანაზღად დაინახა, — ამისთვის მეორე მასწავლებელ ქალსაც შეუსწრია თვალი შორიდან, — როგორ გაუფართოვდა იმ ქალს თვალები, ხელი როგორ შემართა, თითქოს ამის განშორება უნდაო, და მერე იქვე, უამრავი ბავშვის თვალწინ ცრემლები წასკდა, — იმ ბაღლების თანდასწრებით, ბოლო სამ-ოთხ წელიწადს მისი შეგირდები რომ იყვნენ, ვისთვისაც ის ქალი მასწავლებელი იყო, დამრიგებელი და შეუვალი ავტორიტეტი.

როგორღაც მოახერხა, მოცარიელებული სათამაშო მოედნისკენ წაეყვანა ქალი, თან თავისი სხეულით დაეფარა კიდევც, ვიდრე ქალი ამის ცხვირსახოციტ სახეს იწმენდდა და დცილობდა გონი მოეცა; მერე, სკოლისა და რესპექტაბელობის ყველა წესის საწინააღმდეგოდ, ცარიელ კლასში შეიყვანა, სადაც ცარცის, მტანჯველი გონებრივი დაძაბულობისა და მშრალი უჯრითი ფაქტების სული ტრიალებდა. ხოდა ნიშნობის ამბორისთვის კი არ მიჰყვებოდა უკან, არც მისი ხელის შესახებად მიდიოდა, — ქალს ყველაზე ნაკლებად იმის შეხსენება სურდა ბიჭისთვის, რომ მაშინ, შვიდი წლის წინათ, თვითონ ოცდაორი შესრულებოდა უკვე და რომ დღევანდლიდან ერთი წლის მერე ბიჭი იმასაც მიხვდებოდა — აგერ თორმეტი თვე იქნება, მთელი ჯეფერსონი საცინრად მიგდებსო. ხოლო ის ქალი, შვიდი წლის წინათვე რომ მიხვდა, უოლსტრიტ-პანიკა

რასაც ნიშნავდა, გულისხმიერი კი არ ყოფილა მხოლოდ, ბევრად, ბევრად მეტი გახლდათ: როგორც ნამდვილ ლედის შეჭფეროდა, ცრემლი მოიწმინდა და ისევ მის უაიოტად იქცა, ანდა „მის ვაიდენად“, როგორც ბავშვები უწოდებდნენ თავიანთ მასწავლებელს სამხრეთული ჩვეულებისამებრ, ხოდა განუმარტა ბიჭს, ეს დასალონარი მიზეზები კი არ გაუმხელია, ისე უთხრა — უკვე დანიშნული ვარ და გულით მიინდა ოდესმე ჩემს საქმროს გაგაცნო, რადგან დარწმუნებული ვარ, ძალიან დამეგობრდებითო.

ისე რომ იმ ბიჭმა ცერაფერი შეიტყო, ვიდრე ხანი არ მოემატა და უკეთ არ ჩასწავდა ყოველსავე. ოღონდ მაშინ კი არ შეუტყვია ყველაფერი, როცა გვიან იყო უკვე, რადგან გვიან არ ყოფილა: უკვე მოგახსენეთ მგონი — ის ქალი ჭკვიანი, მეტიც — გულისხმიერი გახლდათ-მეთქი. არც ის უნდა დავივიწყოთ, რომ სოფლური ოჯახიდან იყო გამოსული (მისი უახლოესი ნათესავები ჯერაც იქ სახლობდნენ, სადაც ოდესღაც, მანამდე, ვიდრე ჯეფერსონი ჯეფერსონად იქცეოდა, მდინარის მთელ ტოტს, სანაოსა და ბორანს ფლობდნენ), ისე რომ, ეჭვი არაა, იმთავითვე ჰყავდა შეგულებული ერთი გოგო, ის გოგო, რადგან კვირასაც არ გაევილო, იმ გოგოს აწვია ბიჭი, თითქოს ამით ეთქვას — ეს შეირთეო ცოლად. ხოდა ერთი თვის მერე ბიჭს აღარც შეუმჩნევია, რომ მის ვაიდენ უაიოტი მისდა დაუკითხავად წასულიყო ჯეფერსონის სკოლიდან, სადაც ათ წელიწადს უძღვებოდა უფროს კლასებს, და ბრისტოლში, ვირჯინიის შტატში შესდგომოდა მასწავლებლობას; რადგან შემოდგომის იმ დღემ რომ მოატანა, ამას უკვე ორი თვის შერთული ჰყავდა შეუპოვარი, თავისნათქვამა და არც ისე ულამაზო გოგო, რომელიც პატივმოყვარეობით ამას არ ჩამოუვარდებოდა და რომელსაც მთელი თავისი ნებისყოფა, გულისთქმა მასზე მეტად ჰქონდა დაუნჯებული იმ ჭაობის, იმ ჯურღმულის, იმ სიდამპლის საშინელ სიძულვილზე, საიდანაც მისმა ქმარმა (ეს ბეჯითად სჯეროდა) ყურებში ხელწავლებულმა თუ საკუთარ აჭიმებს ჩაფრენილმა ამოათრია თავისივე თავი. ხოდა ეხლა ის გოგო თვითონ ვაჭრობდა დუქანში, მის დედამთილს კიდევ შეეძლო სახლში მჯდარიყო და ოჯახისთვის მიეხედა; და, თუმცა ას გირვანქაზე მეტს არ იწონიდა, ხელის ბიჭის საქმეებიც თავადვე ჰქონდა ნაკისრი — იატაკს ჰგვიდა ხოლმე, ფქვილიან თუ ბადაგიან კასრებს დააგორებდა, ველოსიპედზე გადამჯდარი ქალაქში მიმოვიდოდა და ტელეფონით შეკვეთილ პროდუქტებს დაატარებდა, ვიდრე ნახმარი ფორდი არ შეიძინეს; ამასობაში კიდევ უმცროს ძმას, ადმირალ დიუისს, სურდა ეს ამბავი თუ არ სურდა, სკოლაში უნდა ევლო — რძალი აიძულებდა ამას.

დიახ, ბატონო, ყველამ ვიცოდით ეს ამბავი; ეს ჩვენი ფოლკლორის ან, თუ გნებავთ, ჩვენი სნოუპსლორის ნაწილი გახლდათ: ისიც, ფლემი როგორ მიხვდა იმ გოგოს შემდეგ — ყოფილა ისეთი ჭაბუკი, პირდაპირი და პატიოსანი გზით, შრომით რომ განუზრახავსო ფულის შოვნა; ისიც, როგორ შეეცადა ფლემი წილში შესდგომოდა ან თუნდაც ფული ესესხებინა უოლსტრიტისთვის საქმის გასაფართოებლად; ისიც ყველას მოგვეხსენებოდა, ვინ იუარა ეს წინადადება. უკეთ რომ ვთქვათ, ჩვენ გვინდოდა გვერწმუნებინა — უოლსტრიტს ცოტათი ხომ ვიცნობთ, ასე თუ ისე იუარებსო. ოღონდ მას შემდეგ, რაც მის ცოლსაც გავეცანით, უკვე დაბეჯითებით ვიცოდით, რომ იუარებდა. ეხლა, როცა ამოდენა გარჯის ფასად გადაელახა ნოქრიდან დუქნის მფლობელის მოწილემდე მიმავალი გზა, ნაკლებ სიძნელეთა დაძლევა კი არ მოუხდებოდა, რათა დუქნის სრულ ბატონ-პატრონად ქცეულიყო; რაღა თქმა უნდა, ის დღევ გაუ-

თენდა, როცა ვალი დაედო ნანეტი საქონლისთვის; ხოდა შემწეობის სათხოვ-
ნელად პოლკოვნიკ სარტორისის ბანკისთვის უნდა მიეკითხა.

ეს იმ დროს მოხდა, როცა ის-ის იყო შევიტყეთ — ფლემ სნოუპსი მართლა
შექნილად ბანკის გამგეობის წევრი. უფრო სწორად, ის რომ შევიტყეთ, —
ფლემ სნოუპსისთანა კაციც შეიძლება შეიქნესო გამგეობის წევრი. კი, რაღა
თქმა უნდა, წლიურ ანგარიშზე სხვებთან ერთად მისი ხელმოწერაც გვქონდა
ნანახი, ბანკის პრეზიდენტის, პოლკოვნიკ სარტორისის გაურკვევლად მოწერი-
ლი ფაქსიმილეს გვერდით; ოღონდ ის იყო, რომ ჩვენ ლოგიკურ დასკვნას
გვერდობდით — ბიბია ბილ უორნერის რწმუნებულია ფლემი და მეტი არა-
ფერი, მის მაგივრად აწერს ხელს, რათა ბერიკაცს ქალაქში ზედმეტად სია-
რულმა არ მოუწიოსო; იმას ვფიქრობდით მხოლოდ — ესე იგი მანფრედ დე
სპეინს, თუკი დასჭირდა, უორნერისეული აქციების ხელში ჩაგდებაც შეეძლე-
ბათ.

ხოდა, რასაც ვირველია, ვიცოდით ის ამბავი, გვჯეროდა, რომ ფლემი ცდი-
ლობდა უოლსტრიტისგან მისი საქმის ნაწილი შეესყიდა, კერძო სესხით გადა-
ერჩინა, ვიდრე უარს ეტყოდა სესხზე, ვითარცა ერთ-ერთი წევრი ბანკის გამ-
გეობისა. ეხლა ყველაფერს მივხვდით, გვეგონა; ოღონდ ერთი რამ არ გაგვით-
ვალისწინებია თითქოს: რანაირად დააჭირა ფლემმა ფენი კომივოიაჟერს, რათა
იმას უოლსტრიტი დაეყაბულებინა ნისიად წაეღო საქონელი, ან სენტლუისელი
ბითუმად მოვაჭრენი როგორ აიძულა ეს გარიგება გაეიმასქნებინათ; ეტყობა,
ამ ამბავშიც იგივე მაგიური თილისა თუ ჯადო მოქმედებდა, რომლითაც
აპირებდა ფლემი ზეგავლენა მოეხდინა მეორე ბანკზე, ჯეფერსონის ძველ ბან-
კზე, რათა იმათ არაფერი ესესხებინათ უოლსტრიტისთვის მას შემდეგ, რაც
პოლკოვნიკ სარტორისის ბანკი სესხზე უარს ეტყოდა.

ოღონდ ის კითხვა არავის აღძვრია — ვინ უარყოფს ფლემის წინადადება
უოლსტრიტ სნოუპსის ოჯახში. ყველას შეეძლო დაენახა, როგორ გადაირბინა
მოედანი იმ ქალმა, უოლსტრიტის ცოლმა, გაწრიბულმა, მხოლოდ დაძა-
ბულმა კი არა, გაალმასებულმაც, თან ას გირვანქაზე მეტს არც მაშინ აიწონი-
და ალბათ. მოედნის კიდე-კიდე კი არ გარბოდა, ქვეითთა სავალ გზაზე, — პირ-
დაპირ ჰქონდა გეზი აღებული, ავტომობილებს, ოთხთვალეებს, ეტლებს შორის,
ბანკისკენ, ბანკში მიეშურებოდა (ჩვენ იმას ვერ ვხვდებოდით ვერაფრით —
როგორ შეიტყო, რანაირად გამოიცნო ასე უცებ, მის ქმარს სესხზე უარი რომ
უთხრესო, თუმცა, რომ დავუფიქრდით, ესეც მოვისაზრეთ: სნოუპსებისადმი მი-
სი ლიტონი, მექანიკური, მძვინვარე სიძულვილი ამოქმედდა ხელად, როგორც
კი გულისხმას მოვიდა — თანხმობის სათქმელად ბანკს სულ მცირეოდენი დრო
დასჭირდებოდაო და თანაც ფლემ სნოუპსი ბანკის დირექტორთაგანი არისო), —
ხოდა დარბაზში შეფრინდა ყვირილ-ყვირილით — სადაა, უოლი სად არისო, —
და მაშინვე გამოვარდა — წავიდაო, როგორც კი უთხრეს; ოღონდ სასოწარ-
კვეთილი კი არ ყოფილა, უბრალოდ გააფთრებული იყო, ჩქარობდა, იმ ქუჩაზე
გაიჭრა, მისი ქმარი რომ დასდგომოდა ვილაცის ნათქვამისამებრ; ის ქუჩა
შესახვევისკენ მიუყვებოდა, ფლემის სახლისკენ, ფლემს კიდევ მეტი არც სახ-
ლი ჰქონდა და არც კანტორა, ხოდა მირბოდა და მირბოდა ქალი, ვიდრე
ქმარს არ დაეწია, მოასწრო დაწევა. მერე ვინც კი იქ იყო, თავისი თვალით
ნახა: შემოეჭდო ქმარს დღისით, მზისით, როცა შეყვარებულნიც კი ვერ გაბე-

დავდნენ სხვათა დასანახად ერთიმეორეს გადაჭხვეოდნენ, და არც ერთ ნამდვილ ლედის წყევლის სიტყვა არსად წამოსცდებოდა, შემოეჭდო და აყვირდა (ტიროდა კიდევ, ოღონდ უცრემლოდ, გეგონებოდათ, ამ დაძაბულ, ალმურადენილ სახეზე ცრემლები გადმოდენისთანავე ორთქლდებაო): „არ გაბედო! არ გაბედო! შეჩვენებული სნოუპსები! ჯანდაბას იმათი თავი! ჭირი და არგადარჩენა!“

ჩვენ, რალა თქმა უნდა, ის ვიფიქრეთ — იმ ქალის მამამ, ჯიბეთხელმა, თუმცაღა გამრჯე ფერმერმა, საიდანღაც ფული მოიგდოო ხელში. იმიტომ რომ უოლსტრიტმა თავისი სავაჭრო მაინც გადაარჩინა. და ამ შემთხვევის შემდეგ იმას კი არ ჩახვდა მხოლოდ, გადახდისუნარიანობა რაც არის, იმის შეცნობაც ისწავლა, რასაც ნიშნავს წარმატება. წელიწადი რომ გავიდა, იქვე მეზობლად დუქანი იქირავა (მერე შეისყიდა კიდევ) და საქონლის საწყობად აქცია, რათა მეტი საქონელი შეეძინა ხოლმე ბითუმად, თანაც ნაკლებ ფასში; რამდენიმე წელიც რომ გამოხდა, სხვა შენობაც იქირავა — ჯეფერსონში არსებული უკანასკნელი თავლა, იქაც საწყობი გამართა, მერე ორ დუქანს შუა ტიხარი გაანგრია, და ჯეფერსონში გაჩნდა პირველი საბაყლო თვითმომსახურების მაღაზია, მანამდე რომ არასოდეს გვენახა, ისეთი, ისევე მოწყობილი, როგორც მერე და მერე დიდ-დიდი ფირმების თაოსნობით გამართული და გავრცელებული სასურსათო მაღაზიები; მისი მაღაზიის ქურა იმ შესახვევისკენ მიუყვებოდა კუთხით, სადაც სნოუპსის რესტორანი იყო ოდესღაც, ასე რომ ის კარავი, რომელშიც ჯეფერსონს ჩამოსულმა უოლსტრიტმა პირველი ღამე გაათია, მისი დუქნის უკანა ეზოში გამოდიოდა. ამან ის ადგილი იყიდა თუ იქირავა (ეხლა ჯეფერსონში გაცილებით მეტი ავტომობილი მიმოდიოდა) და იქ მანქანების სადგომი მოაწყო, რითაც ჯეფერსონელი მანდილოსნები იმას შეაჩვია, რომ ქალაქის ცენტრისკენ გამომგზავრებულიყვნენ, მის დუქანში სარფიანად ევაჭრათ და შეძენილი სურსათი შინისკენ თვითონვე წაეძღვანათ ხოლმე.

ხოდა ყველას ისე გვეგონა, უკეთ რომ ვთქვათ, მე მეგონა — თავის გადასარჩენი ფული მაშინ სიმამრმა ასესხაო. — დასწყევლის ღმერთი, — ვთქვი, — აბა თქვენ იყავით?

— რალა თქმა უნდა, — მომიგო რეტლიფმა. — მე იმის მეტს არაფერს ვაპირებდი — ხელწერილს გამოვართმევ-მეთქი. ოღონდ იმან დაირემა, — წილში შემომიდექითო. იმასაც მოგიყვებით, ჩემო ბატონო, რას ვაპირებთ კიდევ. საბითუმო ვაჭრობა გვინდა გამოვაწყოთ.

— რაო, რაო? — ვიკითხე.

— საბითუმო კომპანიას გავხსნით, სენტ-ლუისში რომ დიდ-დიდი ფირმებია, იმნაირს; აქვე გავხსნით, ჯეფერსონში, ისე რომ მთელ ოლქში რომელი მოვაჭრის ამბავიც უნდა ბრძანოთ, ყველას შეეძლება, იმის მაგივრად, რომ აუარება ფული ფლანგოს ერთი ციცქნა საქონლის მოსატანინებლად, კალთაში რომ გამოიხვევა, იმდენის, ანდა რამე ადრე წასახდენი სურსათის გადმოზიდვისას იხეთქოს გული, ამის მაგივრად შეეძლება, რაც კი რამე დაჭირდება, აქვე იყიდოს ხელმისაწვდომ ფასად, ხოდა გადატან-გადმოტანაში აღარ დაინარჯოს.

— დასწყევლის! — ვთქვი მე. — თქვენ თვითონ რატომ არ მოგაფიქრდათ ეგ ამბავი ადრე, დიდი ხნის წინათ?

— სწორი ბრძანებაა, — მითხრა რეტლიფმა. — ხოდა თქვენ რატომ აღარ მოგაფიქრდათ?

— დასწყევლის!—ვთქვი ხელახლა. მერე ვუთხარი:—აქციებს არ მომყიდით? მე თუ შემოდლია წილში შემოგიდგეთ?

— რატომაც არა? — მომიგო. — ოღონდ სნოუპსის გვარის არ იყოთ და. თუკი ფლემ სნოუპსი არ გქვიათ, წილში შედგომა კი შეიძლება იმ კაცთან, ოღონდ ჯერ იმ გოგოსთვის თავის დავლა მოგიწევთ. მისი ცოლისას მოგახსენებთ. იქნება შეგევლოთ ერთი და მიგეგდოთ ყური, რანაირად უკურთხებს იმ ხალხს, შეჩვენებული სნოუპსებით, თუ არ თქვა, ვერ გაძლებს ისე. კი, ჩემო ბატონო, ჩვენ-ჩვენთვის ყველანი ვაგინებთ გუნებაში იმ ხალხს, ზოგიერთი ხმა-მაღლაც ასწორებს მიწასთან. ოღონდ იმ გოგოს ამბავი სხვაა მაინც. გულით წყევლის ნამდვილად. ხოდა თავის კაცს იმგენის სიახლოვეს არაფრის დიდებით არ გააკარებს.

— კი, — დავუდასტურე, — მაგ ამბისთვის ყური მეც მომიკრავს. გვარს რატომ არ იცვლიან ნეტავი?

— არა, არა, — თქვა რეტლიფმა. — ეგ ვერ გაგიტვალისწინებიათ. გვარის გამოცვლა სულ არ უნდა იმ გოგოს, დაძალვა უნდა მისი. იმას კი არ აპირებს, ქმარს თმაში სტაცოს ხელი და სნოუპსებიდან ამოათრიოს ანდა გაექცეს სნოუპსებს. იმათი სახელის გაწმენდა სურს, სნოუპსიზმის შიგნიდანვე ამოძირკვა. შეგევლოთ ერთი და თქვენი ყურით მოგესმინათ.

— აბა საბითუმო ფირმაო, — ვთქვი მე. — თურმე რა ჰქონია გულში ფლემს...

ოღონდ სისულელის თქმას ვაპირებდი და რეტლიფი ამას უმაღ მიხვდა, ვიდრე ბოლომდე ვიტყოდი სათქმელს:

— ...როცა თავისი ბანკიდან სხვა ბანკში გადაანაცვლა ფული? არა, არა! აქაური ბანკები არაფრად გვჭირდება. არ ვაკითხავთ იმ ბანკებს. როგორც ეტყობა, ჯეფერსონში ამ ამბავს ფლემი მიხვდა პირველი. უოლს ძალიან ენდობიან დიდ-დიდი ვაჭრები და შუაკაცები, ვისთანაც კი საქმის დაჭერა გვიხდება. მათი ანგარიშით უოლი გზაზე არავის ელობება, ის კი არა და იქით უწყობს ხელს სხვების საქმეს. არა, ბანკი არაფრად გვჭირდება. ოღონდ ერთი კია, გუნებაში ის გვაქვს, რომ ჩვენი საქმე მარტო ადგილობრივი, აქაური საქმე იყოს. ისე რომ ინახულეთ ის ბიჭი, თუკი გუნებავთ, მოელაპარაკეთ, როგორ შეუდგეთ წილში.

— უეჭველად, — ვუთხარი. — ოღონდ მაინც რას აპირებს ფლემი? რატომ გამოიტანა ფული დე სპეინის ბანკიდან, როგორც კი ვიცე-პრეზიდენტი შეიქნა? თანაც ჯერ ხომ არ გადამდგარა, — ესე იგი პაი ხომ აქვს კიდევ. ხოდა თავისი ფული მაინც არ გააჩერა იმ ბანკში. რაშია ვითომ საქმე?

— ხო-ო, — თქვა რეტლიფმა. — თურმე რას შეუწუხებიხართ. ხეირიანად არც ჩვენ ვიცით არაფერი. ეხლა იმის მეტი არაფერი შეგვიძლია, ჩირგვები როგორ ინძრევა, ვუყუროთ. — რეტლიფის ხმა და მისი სახე ორ სხვადასხვა რეტლიფს ეკუთვნოდა თითქოს: მეორე მათგანი თითქოს გთავაზობდათ — კი, ბატონო, თუკი გამჭრიახობა არ გიმტყუნებთ, მობრძანდით და გამოიცანით, პირველს რის თქმა უნდაო. ოღონდ ამჯერად მეორე რეტლიფი ისეთი რალაცის ახსნას ცდილობდა ჩემთვის, რაიც პირველს სიტყვით ვერ გამოეთქვა. — სანამ ის გოგო ცოცხალი ჰყავს, ფლემი თითქოსაც ვერ დააკარებს უოლს. ეგ სნოუპსი თამაშს უკვე გამოეთიშა, ხომ? ის ა. ო. სნოუპსი კიდევ, კაცმა რომ თქვას, გა-

რევით ვერაფერში გაურია, რადგან, სხვების რომ აღარაფერი ვთქვათ, საკუთარი თავისთვისაც არ ყოფილა არაფრის საღირალი, რაც უნდა გამეცადინებულიყო, ხეირს ვერ ნახავდა. ხოდა ისე გამოვიდა, რომ აღარც ერთი სწოუპსი აღარ დარჩენილა ისეთი, რომელსაც ჭკუადამჯდარი და მეცადინი ყმაწვილი რამეს გამოორჩებოდა.

— კი მაგრამ ერთი ხომ არის კიდევ... — ვთქვი მე.

— სწორი ბრძანებაა, — თქვა რეტლიფმა. — მე ვიტყვი თქვენს სათქმელს. მონტპომერი უორდი არის კიდევ და მისი ფოტოატელიე. ოღონდ, რაკი ამ საქმეში ფლემი თავიდანვე არ გარეულა, ეტყობა, აღარც აწი აპირებს. ისიც ხომ ნამდვილია, რომ იმ ვიტრინაში, წელიწადი იქნება აგერ, რაც სურათები არ შეცვლილა, ხოდა ჯეისონ კომპსონი მონტპომერი უორდისგან თვიდან თვემდე ზუსტად ღებულობს სახლის ქირას, ეს ყველაფერი კიდევ იმას ნიშნავს, ჩემო ბატონო, რომ ფლემი თავიდანვე მიმხვდარა — ამ საქმეში დროის დაკარგვა არ ღირსო. ხოდა ერთადერთი ობიექტი დარჩენილა სწოუპსებისგან, ხელის ჩასაჭიდებლად რომ ღირდეს, ისეთი.

— კეთილი, — ვთქვი მე, — დამიყოლიეთ მგონი.

— ის ოქროს ფული, ოცდოლარიანი.

— რომელი ოცდოლარიანი?

— არ გახსოვთ, იმ დღეს გეუბნებოდით სოფლელი ბიჭის ამბავს, პირველად რომ გაემგზავრება-მეთქი მემფისს შაბათ დღეს, ხოდა ხალათის შიგნით ოცდოლარიანს მიიბნევს, აქეთობის ფული მაინც რომ ეყოს-მეთქი?

— ხო, ხო, — ვუთხარი, — განაგრძეთ, ბოლომდე თქვით სათქმელი!

— რა დარჩა ჯეფერსონში ისეთი, ფლემს ჯერაც რომ არ ჩაუგდია ხელში? ერთადერთი რაღაცა, მას რომ სჭირდება, რისკენაც იმ დღიდანვე გაიქაჩა, როცა პოლკოვნიკი სარტორისი დამტვრეული მანქანიდან გადმოასვენეს, ხოდა ფლემმა ბიძია ბილის მაგივრად მისცა ხმა ყველა მისი აქციის ძალით, რათა მანფრედ დე სპეინი ბანკის პრეზიდენტი შექნილიყო?

— თვითონ უნდა პრეზიდენტი გახდეს თუ რა? — ვთქვი მე. — არა! — ვუთხარი. — შეუძლებელია! არ იქნება მაგ ამბავი! — ოღონდ რეტლიფი თვალს არ მაშორებდა. — სისულელეა! — ვთქვი ბოლოს.

— რატომაა სისულელე? — იკითხა იმან.

— იმიტომ რომ იმის გამოსაყენებლად, რასაც თქვენ ოცდოლარიანს უწოდებთ, თავისი ცოლის დახმარებაც დასჭირდება. როგორ გგონიათ, მისი ცოლი მხარში ამოუდგება მანფრედ დე სპეინის წინააღმდეგ? — ოღონდ რეტლიფი თვალს არ მაშორებდა. — ასე გგონიათ? — ვუთხარი. — იმედიც არ უნდა ჰქონდეს ამისი.

დიახ, თვალს არც ეხლა მაშორებდა. — ეს უკვე მაშინ უნდა მოხდეს, ჩირგვებიდან რომ გამოხტება, — მითხრა. — იქით გავარდება, სადაც დანახვა შეგვეძლება უკვე მისი, მინდორში. ხოდა რა მინდორია ის მინდორი?

— მინდორიო? — ვიკითხე.

— დიახ, ის მინდორი, იმან რომ შეიგულა? კარგი, ბატონო, — თქვა მერე. — ის მინდორი, რომლის გულისთვისაც ჩირგვებში დაძვრებოდა, ოღონდ კი იქიდან გამოვარდნილიყო?

— სიხარბე, — ვთქვი მე, — გაუმაძღრობა, ფული. აბა მეტი რაღა უნდა, რას ესწრაფვის? სხვა რა ამოქმედებს?

ოღონდ რეტლიფი ისევ შემომყურებდა და ეხლა ჩემი თვალით ვხედავდი,

როგორ ჩამოეცალა დაძაბული გამომეტყველება და კვლავინდებურად ალერსიანი, აუმიღვრეველი, შეუცნობელი და თავაზის გამომხატველი შეექნა სახე. უბის ჯიბიდან ფეხსაცმლის ზონარზე ჩამოკონწიალებული იაფფასიანი საათი ამოაძვრინა. — ჯანდაბას ჩემი თავი, სადილობის დრო მოსულა, — თქვა. — სულზე თუ მივუსწარი, დიდია.

პ. კ. ჩეკლივი

იმიტომ რომ ვერაფერს მიხვდა ეს კაცი. სულ ვერაფერს.

ჩაკლზ მალისონი

მონტპომერი უორდ სნოუპსი ბოლოს და ბოლოს ჩავარდა. უფრო სწორად, ჩავარდა გროვერ კლივლენდ უინბუში. რეტლიფის ნათქვამის არ იყოს, ვინც აკრძალული საქონლით ვაჭრობს და თან იმდენად ყეყეჩია, რომ გროვერ უინბუშთან ასაღებს იმ საქონელს, უეჭველად ჩავარდება და ახიცაა იმაზე.

ოღონდ გვეინ ბიძიამ თქვა — მონტპომერი უორდი ადრე თუ გვიან გროვერ კლივლენდის უმისოდაც უნდა ჩავარდნილიყო, რადგან მისი სიბიძის შტატის ქალაქ ჯეფერსონში იმ საქმის, იმ გასართობის ნიადაგი არ მოიპოვება, რომლის დანერგვასაც მონტპომერი უორდი ჩვენს შორის ცდილობსო. ევროპა სხვა საქმეა, შესაძლოა დედაქალაქის ჯიბესქელ მკვიდრთა და იქაური ბოჭემის ამბავიცო. მაგრამ სულ სხვა რამ არის ჩვენი ოლქი, უმთავრესად სოფლელი ბაბტისტებით დასახლებულიო.

ერთი სიტყვით, გროვერ კლივლენდი ჩავარდა. სალამოს მოხდა ეს ამბავი, ძალიან გვიანი დრო იყო. ესე იგი ყველა დუქანი უკვე დაეკეტათ, თუმცა კინოს მეორე სეანსიდან გამოსული ხალხი ჯერაც მიდი-მოდიოდა ქუჩებში; ხოდა ზოგიერთმა მათგანმა, ის კი არა და, მე მგონია, ყველამ, ვინც კი იქ ჩაიარა და შემთხვევით ფანჯარაში შეიხედა, ბიძია ბილი კრისტიანის აფთიაქში დაინახა ორი კაცი, იმ კარადასთან მოფათურე, რომელშიც ბიძია ბილის წამლები ჰქონდა შენახული; და, თუმცა უცხონი იყვნენ, ესე იგი გამვლელთაგან ვერაგინ შეიცნო ისინი, ვინც კი ფანჯარას ჩაუარა და ის კაცები დაინახა, მეორე დღეს ამბობდა: ისეთი არაფერი მოგვსვლია აზრად, რას წარმოვიდგენდით, ასე ადრინად რამე მოხდებოდა, თან სინათლევ ენთოო, და, გარდა ამისა, ისიც ვიფიქრეთ—გროვერ კლივლენდი, ღამის პოლისმენი, რომელსაც იმის მეტი არაფერი აქვს საქმე, მოედანზე იყიალოს და ფანჯრებში შეიხედოს ხოლმე, ადრე იქნება თუ გვიან დაინახავს იმ კაცებს, თუკი იქ ყოფნა არ მართებთო.

ასე იყო ეს ამბავი მეორე დილამდე, როცა ბიძია ბილიმ აფთიაქი გააღო

და აღმოაჩინა, რომ შიგ ვილაც შესულიყო და მარტო სეიფი კი არ გაეხსნა და მთელი ფული კი არ წაეღო, წამლების კარადაც გაეტენა და მორფიუმი და ძილის ტაბლეტებიც გაეჭრო ერთიანად. უსიამოვნებებიც ამით დაიწყო. ფულიც შეეძლოთ წაეღოთ და, საქმე თუ ამაზე მიდგებოდა, მთელი აფთიაქიც გაეყოლებინათ, გარდა იმ კარადისა, სპირტის ჩათვლითო, — თქვა რეტლიფმა; რადგან უოლტერ კრისტიანი, ზანგი მეეზოვე, სპირტს ჩუმჩუმად წრუპავდა იმ დროიდანვე, რაც ბიძია ბილის და მას ყმაწვილკაცობისას აფთიაქში დაეწყოთ მუშაობა, ხოდა ბიძია ბილი კი აგინებდა, ფეხებს უბრაახუნებდა, ბოლოს სასამართლოშიც კი უჩივლა, მაგრამ ამით საქმეს არაფერი შევლებია. ოღონდ ვინც იმ მორფიუმიან კარადას შეეხო, ცინდაც თავად სატანა გაეხელებინოს. ბიძია ბილი სამოცს მიტანებული მარტოხელა კაცი გახლდათ, ხოდა უდროო დროს თუ მიადგებოდა ვინმე, ბავშვიც რომ ყოფილიყო, ერთს მაგრად შეუღრენდა. მაგრამ შესაფერის დროს თუ მივაკითხავდით, ბეისბოლის ბურთებს და ტაფელებს გვიბოძებდა, თამაშის მერე კიდევ ნაყინით გვიმასპინძლდებოდა ხოლმე, სულერთია — მოგებულები ვიყავით თუ წაგებულები. ანდა, უფრო სწორად, ასე იყო ეს ამბავი იმ ზაფხულამდე, როცა ზოგიერთი ღვთისმოსავი მანდილოსანი მის მორჯულებას შეეცადა. მას მერე ძნელი გამოსაცნობი შეიქნა, შეიძლებოდა თუ არა მასთან დალაპარაკება. ოღონდ შემდეგ მანდილოსნები დროებით ჩამოეხსნენ და ყოველივე მოგვარდა ხელახლა.

ამასობაში კიდევ აფთიაქის ფედერალური ინსპექტორები წლების განმავლობაში გულს უწვირილებდნენ, ტვინს უჭამდნენ იმის გამო, რომ მორფიუმი იმ მომცრო უმტკიცო ხის კარადაში ჰქონდა შენახული, რომლის გაღებაც ყოველ კაცს შეეძლო, დანით იქნებოდეს, კორპსადრობით თუ უბრალო სარჭითაც, თუმცა ბიძია ბილი იმ კარადას გასაღებით კეტავდა, გასაღებს კიდევ ბნელ თაროზე სასაქმებელიანი ბოთლის ქვეშ მალავდა, ხოდა მის მეტი არც არავინ იყო იმ თაროსთან მიმსვლელი, რადგან იქ ისეთი წყვდიადი იდგა, უოლტერიც კი არ ეკარებოდა სიახლოვეს — ბიძია ბილი ხომ ვერ დაინახავდა, გადაეწმინდა თუ არ გადაეწმინდა უოლტერს იქ მტვერი. ხოდა ბიძია ბილი ინსპექტორებს სულ იმას ეფიცებოდა — მორფიუმს სეიფში ჩავკეტავო.

ხოდა ეხლა იცოდა — უსიამოვნებას ვერ გადავურჩებო ვერაფრით, — ინსპექტორებისთვის იმის განმარტება მოუწევდა, დაპირებისამებრ სეიფში რატომ არ ჰქონდა ჩაკეტილი მორფიუმი; ხოდა იმათთვის იმის ჩიჩინს — ასეც რომ მექნა, ქურდები სულერთია მაინც მოიპარავდნენო, ეხლა აზრი აღარ ჰქონდა, რადგან, რეტლიფის ნათქვამის არ იყოს, იმ ფედერალურ ინსპექტორებს ის კი არ აინტერესებდათ, ამ ამბავს ხეირი მოჰყვებოდა თუ არა, ერთადერთი საზრუნავი ის ჰქონდათ — ყველაფერი ინსტრუქციის მიხედვით ყოფილიყო ზუსტად აღსრულებული.

ისე რომ, კაცმა რომ თქვას, ბიძია ბილი გახლდათ დამნაშავე მონტჰომერი უორდის ჩავარდნის საქმეში. თავდაპირველად ისე გადაირია, ვერც იმას მიხვდებოდი კაცი, რა და რა საქონელი იყო მოპარული, და ვერც იმას — თქმით რას ამბობდა ბიძია ბილი, ქუჩიდან კიდევ ხალხი აწყდებოდა და აწყდებოდა აფთიაქს იმდენად განაქურდი ადგილის სანახავად არა, რამდენადაც ბიძია ბილისთვის თვალის შესავლებად; და ბოლოს ვილაცამ — რეტლიფი გახლდათ, რაღა თქმა უნდა — თქვა:

— ბიძია ბილის შერიფი კი არ სჭირდება ეხლა, ჯერ ექიმი პიბოღია საჭირო.

— რასაკვირველია, — გეგინ ბიძიამ უთხრა რეტლიფს. — მაინც რანაირა-დაა, უთქვენოდ რომ ნაბიჯს ვერ გადადგამს კაცი? — გეგინ ბიძია სკიტს მაკ-ჰაუნს მიეახლა, ბიძია ბილის ნოქარს და გაზიანი წყლის გამყიდველს, რომელსაც ორ სხვა ბიჭთან ერთად მოღებულ სეიფში შეერგო თავი, სკიტსი იქიდან გამოაქიჩავა და უბრძანა — ეხლავე ექიმ პიბოდისთან აირბინე, უთხარი მალე მოვიდესო. მერე გეგინ ბიძიამ და სხვებმა, როგორც იქნა, დააწყნარეს ბიძია ბილი, თუმცა მაინცდამაინც ახლოს არ მიკარებიან, მერე კი ექიმი პიბოდიც მოვიდა შპრიცით ხელში, თითქმის ყველა მოაშორა იქაურობას, ბიძია ბილის სახელო აუკაპიწა, მერე ისევ ჩამოუშვა, ხოდა მაშინ ბიძია ბილი იმდენად დაშოშმინდა, რომ ჩვეულებრივი გიჟისგან თითქმის ველარც გამოარჩევდით.

ისე რომ მონტკომერი უორდი მხოლოდ მის გამო ჩავარდა. უფრო სწორად, იმ ორის გამო, მორფიუმი რომ მოიპარეს. საამდროოდ ის ვიცოდით უკვე — ზოგიერთმა კინოდან მომავალმა ის ორი კაცი დაინახაო, ხოდა ეხლა ბიძია ბილის იმის შეტყობა სურდა — გროვერ კლივლენდ უინბუში სად ბრძანდებოდა მთელი იმ ხნის განმავლობაშიო. დიახ, ეხლა ისერიგად აღარ მძვინვარებდა. ეხლა უბრალოდ გულმოსული იყო, აბეზარი, დაგესლილი და უწყალო. ცხრა საათი გახლდათ, და ამ დროს გროვერ უინბუშს თავის სახლში უნდა სძინებოდა უკვე. ვილაცამ თქვა — ტელეფონით დავურეკოთ, გავაღვიძოთ და ვუთხრათ — მოედნისკენ გამოიჩქაროსო.

— მაგ როდის იქნება, ჯანდაბას მისი თავი, — თქვა ბიძია ბილიმ. — მე წავალ თვითონ, გავაღვიძებ და მოვათრევ აქ. ფეხის აჩქარება არ მოუხდება, მე წამოვიყვან. მანქანა რომელს გყავთ?

ოღონდ საამდროოდ მისტერ ბაკ კონნორსიც იქ იყო უკვე, პოლიციის უფროსი.

— მოითმინეთ, ბიძია ბილი, — უთხრა იმან. — ყოველივე, რაც კეთდება, ყოველთვის შეიძლება სწორადაც გაკეთდეს და უსწორადაც. ჩვენ სწორად გაკეთება გვმართებს. ამ ხალხმა ნაფეხურების მეტი ნაწილი ალბათ უკვე გადაქელა, მაგრამ ჩვენ ის მაინც შეგვიძლია, მიება ისე დავიწყოთ, როგორც პოლიციის წესდებით არის დადგენილი. გარდა ამისა, გროვერ კლივლენდი მთელ წუხანდელ ღამეს მორიგეობდა, ამაღამაც არ მოუწევს თვალის მოხუჭვა, ხოდა ეხლა გამოძინება უნდა ვაცალოთ.

— ნამდვილად, — ბიძია ბილიმ თქვა. — ნამ-დვი-ლად! მთელ ღამეს არ სძინებია, ხოდა, კაცმა არ იცის, სად ბრძანდებოდა, იმ ორი ავაზაკისთვის რომ წაესწრო, ჩემს აფთიაქს რომ ძარცვავდნენ მთელი ამ წყეული ქალაქის თვალწინ. სამასი დოლარის წამლები მომპარეს, ხოდა გროვერ უინბუში...

— ნაღდი ფული რამდენი წაიღეს? — იკითხა მისტერ კონნორსმა.

— რაო? — თქვა ბიძია ბილიმ.

— ფული რამდენი იყო სეიფში?

— არ ვიცი, — თქვა ბიძია ბილიმ. — დათვლილი არ მქონია... მაგრამ სულ ერთია, გროვერ უინბუშმა, რომელსაც თვეში ასოცდახუთს ვუხდით იმიტომ მხოლოდ, რომ მთელი ღამის განმავლობაში სულ ერთ საათს არ მოხუჭოს თვალი და მოედანი შემოიაროს ხოლმე, ეხლა თურმე უნდა გამოიძინოს, არა? მანქანა თუ არავის გყავთ, ტაქსი გამოიძახეთ. იმ მამაბაღლის წყალობით

სამასი დოლარი დაგვარგე უკვე, ხოდა რაღაცა ოცდახუთი ცენტისთვის უკან აღარ დავიხვე.

მაგრამ ბიძია ბილის გარს შემოეხვიენ და აღარ გაუშვეს, ვიდრე ვილაცა გროვერ კლივლენდს ურეკავდა. ჯერ ის გვეგონა — გროვერ კლივლენდი გვარია-ნად დაფრთხა, როცა დაურეკეს და ლოგინიდან წამოაგდესო, მაგრამ მერე ყოველივე შევიტყეთ და იმასაც მივხვდით, რომ ყველაზე მეტად მაშინ დაფეთებულყო, როცა გაეგო, რომ წუხელის ჯეფერსონში ისეთი ამბავი მომხდარიყო, რომელსაც თვითონაც უნდა წასწრებოდა, თუკი იმ დროს იქ იქნებოდა, სადაც მართებდა ყოფნა, ან სადაც იყო იმ დროს ყველა ჯეფერსონელის ვარაუდით. რადგან რეტლიფმა მაშინვე თქვა:

— ეგერ! ამ წუთას მოგვარი თვალი.

— სად? — იკითხა ვილაცამ.

— ეგერ, იმ შესახვევში გაიღანდა, — თქვა რეტლიფმა.

ყველანი შესახვევს მივაჩერდით. ის შესახვევი ქალაქის განაპირა ქუჩიდან მოედნისკენ მოუყვებოდა და გროვერ კლივლენდს შეეძლო თავისი სახლიდან ეზო-ეზო პირდაპირ იმ შესახვევში გამოსულიყო. ოღონდ ამასობაში თვითონაც გამოგვეცხადა ფენაჩქარებული. მისტერ კონნორსისნაირად ფორმას არ ატარებდა, სამოქალაქო სამოსს იცვამდა ხოლმე და პიჯაკი რევოლვერის ტარს ზემოთ გადმოჩაჩვოდა, უბის ჯიბიდან კიდევ ხელკეტი ჰქონდა ამოჩრილი, გამალებული მოეშურებოდა, ფეხებს მალლა-მალლა მოიქნევდა, თითქოს ცხელ ქურაზე მორბენალი კატა ყოფილიყოს. ხოდა ის თუ გგონიათ, რომ ძიებას მისტერ კონნორსი ან თავად ჩვენი შერიფი მისტერ ჰემპტონი აწარმოებდა, შემცდარი ბრძანებულხართ. ბიძია ბილი თვითონვე უძღვებოდა ამ საქმეს. გროვერ კლივლენდი ჯერ თავის დაძვრენას ლამობდა. მერე ტყუილებს მოჰყვა. ბოლოს შეწყვიტა წინააღმდეგობა.

— გამარჯობა შენი, შვილო, — უთხრა ბიძია ბილიმ. — ვწუხვარ, რომ ასეთ დროს, ღამიანად მოგვიხდა შენი გაღვიძება სულ რამდენიმე შეკითხვის მოსაცემად. პირველი კითხვა: სად იყავი, მიახლოებით რომ ვთქვათ, წუხელ, ზუსტად თერთმეტის ნახევარზე, მიახლოებით რომ ვთქვათ?

— ვინ, მე-ე? — იკითხა გროვერ კლივლენდმა. — იქ გახლდით, სადაც ვარ ხოლმე მაგ დროს ყოველთვის: ეგერ რომ კუთხეში ვიდექი, საპოლიციო უბნის კართან, იქნება ვინმეს დასჭირვებოდა ჩემი თავი, ვინც კინოს ბოლო სეანსიდან გამოვიდოდა, მაგალითად რომ ვთქვათ, იქნება მანქანა მოსტაცეს ვინმეს, ჩემო ბატონო, ან კიდევ სალტემ დაუშვა იქნება...

— ასე და ამრიგად, — თქვა ბიძია ბილიმ. — ხოდა ჩემს აფთიაქში სინათლე რომ ენთო და ის ორი ავაზაკი რომ ბრძანდებოდა, მაინც ვერ დაინახე, ხომ?..

— ბოდიში, ბატონო, — თქვა გროვერ კლივლენდმა. — სულ არ დამავიწყდა? ხალხმა ბოლო სეანსიდან გამოსვლა რომ დაიწყო, საათს დავხედე, — თერთმეტის ნახევარი გახლდათ, ან იქნება ოცდახუთი აკლდა თერთმეტს, — ხოდა ვიფიქრე — წავალ და „ცისფერ ბატს“ დავაკეტიწებ, სანამ საქმე არაფერი მაქვს, იმის ამბავს მოვილევ-მეთქი. — „ცისფერი ბატი“ ზანგების სამიკიტნო იყო ბამბის საწმენდ მანქანასთან. — წელან დამვიწყებია, — თქვა გროვერ უინბუშმა. — იქ გახლდით სწორედ.

ამის პასუხად ბიძია ბილის არაფერი უთქვამს. მხოლოდ თავი შეაბრუნა და გასძახა: — უოლტერ! — შემოვიდა უოლტერი. ბაბუამისი სამხრეთელთა და-

მარცხებამდე ბიძია ბილის ბაბუას ეკუთვნოდა, ხოდა ისა და ბიძია ბილი თითქმის ტოლები იყვნენ და ძალიანაც ჰგავდნენ ერთმეორეს, ოღონდ უოლტერი მორფიუმის მაგივრად სამედიცინო სპირტს გეახლებოდათ ყოველთვის, როცა კი ბიძია ბილის გასაღები დარჩებოდა და პირს იქით იზამდა, ხოდა, კაცმა რომ თქვას, უოლტერი უფრო ფიცხი იყო და ხუმტურიანი. უკანა ოთახიდან გამოვიდა უოლტერი და — ვინ მეძახოდაო, იკითხა.

— მე დაგიძახე, — უთხრა ბიძია ბილიმ. — სად იყავი წუხელ თერთმეტის ნახევარზე?

— ვინ, მე-ე? — სულ გროვერ კლივლენდით იკითხა უოლტერმა, ოღონდ ისე იკითხა, თითქოს ბიძია ბილის იმის შეტყობა სდომებოდა, სად იყო უოლტერი მაშინ, როცა დოქტორი აინშტაინი თავის ფარდობითობის თეორიას ქმნიდა. — წუხელისო, ბრძანებთ? — იკითხა უოლტერმა. — სად ვიქნებოდი ვითომ? სახლში ვიყავი, ლოგინში..

— სად იქნებოდი და იმ დასაქცევ სამიკიტნოში იყავი, „ცისფერ ბატში“, ყოველ საღამოს რომ ყურყუტებ, სანამ გროვერ უინბუში ყველა ზინზლიანს არ გამორეკავს იქიდან და არ დააკეტიანებს ხოლმე, — უთხრა ბიძია ბილიმ.

— თუკი თქვენც მოგეხსენებათ ყველაფერი, რაღას მეკითხებით? — თქვა უოლტერმა.

— კარგი, — თქვა ბიძია ბილიმ. — რომელ საათზე დააკეტიანა მისტერ უინბუშმა წუხელ თქვენი სამიკიტნო? — უოლტერი იდგა და თვალს აფახულებდა. სულმუდამ ამოწითლებული ჰქონდა თვალები. დაძველებულ ხელის სანაყინეში ნაყინს აკეთებდა ხოლმე, იჯდა ჩაბნელებულსა და ცივ სარდაფში, რომლის ერთადერთი კარი აფთიაქის უკან შესახვევში გადიოდა, სანაყინეს ატრიალებდა და გამვლელი მის დაწითლებულ თვალებს ხედავდნენ მხოლოდ, თანაც ბოროტი კი არ ჰქონია თვალები, არც ველური, — საშიშარი ჰქონდა, გინდაც დრაკონის ან ნიანგის თვალები ყოფილიყოს, — ღმერთმა ნუ ქნას, წაგებორძიკა და მის საუფლოში მოხვედრილიყავი. იდგა უოლტერი და თვალს აფახულებდა. — რომელ საათზე დააკეტიანა გროვერ უინბუშმა „ცისფერი ბატი“? — იკითხა ბიძია ბილიმ.

— მე ვერ მომიხწრო მისტერ უინბუშმა, მის მოსვლამდე წამოვედი, — თქვა უოლტერმა. და უცბად — მანამდე არც შეგვინიშნავს — მისტერ ჰემპტონი გაჩნდა საიდანღაც, დადგა და უოლტერს მიაჩერდა. ოღონდ უოლტერივით თვალს არ აფახულებდა. დიდი იყო, დიდმუცლიანი, წვრილ-წვრილი უფერული მსუსხავი თვალები უსხდა, თითქოს დაფახულებაც რომ არ სჭირდებოდა, ისეთი. ეხლა გროვერ კლივლენდს ჩამტერებოდა უკვე.

— ვერ მომიხწრო? — შეეკითხა უოლტერს.

— ჭირი და არგადარჩენა, — ბიძია ბილიმ თქვა. — როდის იყო, იმ დაწყვეტილი სამიკიტნოდან თავისით რომ გამოუდგამს ფეხი, გაალებენ თუ არა, სინათლის ჩაქრობამდე იქ არ აგდია?

— ვიცი, — თქვა მისტერ ჰემპტონმა. ჯერაც გროვერ კლივლენდს მისციებოდა თავისი უფერული მსუსხავი დაუფახულებელი თვალებით. — ძალიან დიდი ხნის ნამყოფი ვარ აქ შერიფადაც და პოლიციის უფროსადაც. — და გროვერ კლივლენდს მიმართა: — სად იყავით წუხელ საღამოს, როცა სწორედ საჭირო შექნილხართ? — ოღონდ გროვერ კლივლენდი თავის დაძვრენას ლამობდა ჯერაც: ეს

არ უნდა დაუკარგო კაცმა, თუმცა წარმატების იმედი თვითონაც აღარ ჰქონდა.

— ხო, თქვენ იმ ორის ამბავს ბრძანებთ, ბიძია ბილის აფთიაქში რომ იყვნენ წუხელის თერთმეტის ნახევარზე. კი მოგვარი თვალი, რასაკვირველია. ოღონდ იმას ვიფიქრებდი, აბა რას ვიზამდი, ბიძია ბილი და სკიტსი არიან-მეთქი. ხოდა მაშინ...

— მაშინ რა?.. — უთხრა მისტერ ჰემპტონმა.

— მაშინ... საპოლიციო უბანში წავედი, ჩემო ბატონო... ხოდა სალამოს გაზეთის კითხვა დავიწყე, — თქვა გროვერ კლივლენდმა. — იქ გახლდით სწორედ: ვიჯექი პოლიციაში და მემფისურ სალამოს გაზეთს ვკითხულობდი...

— უიტ რაუნსველმა ის ორი კაცი რომ დაინახა აქ, თქვენ მოგაკითხათ პოლიციაში, — უთხრა მისტერ ჰემპტონმა. — მთელ საათს გიცდიდათ თურმე. ამსობაში აქ სინათლე ჩამქრალა, ოღონდ წინა კარში გამოსული არავინ დაუნახავს. ხოდა თქვენ მაინც არ გამოჩენილხართ. აგერ უოლტერიც ამბობს — არც „ცისფერ ბატონი“ ყოფილაო. სად იყავით წუხელ სალამოს, გროვერ?

ხოდა ეხლა სადღა უნდა წასულიყო ის კაცი? მდუმარედ იდგა, პიჯაკი რევოლვერის ტარს ზემოთ გადმოჩაჩვოდა, ჯიბიდან კიდევ ხელკეტი ჰქონდა ამოჩრილი, როგორც ხალათი ამოეჩრება ხოლმე შარვლიდან ყმაწვილს. საქმეც ეს არის სწორედ: გროვერ კლივლენდი ერთობ ხანდაზმული გახლდათ საიმისოდ, ყმაწვილს რომ გვანებოდა. ბიძია ბილიც, მისტერ ჰემპტონიც, სხვანიც ვას მისჩერებოდნენ, მერე კი ანაზღად შეგვრცხვა მისი ყურება, იმის შეტყობის შეგვრცხვა, რის შეტყობაც მოგვიწევდა უეჭველად. მხოლოდ მისტერ ჰემპტონს არ ერცხვინებოდა. ამდენ ხანს შერიფად რომ იყო ნამყოფი, იქნება იმიტომაც შექნილიყო ამგვარი, იმიტომ მიხვდა, რომ გროვერ კლივლენდის კი არ უნდა შერცხვენოდა, არამედ ჩვენი, ყველასი.

— ერთხელ ექიმი პიბოდი ავადმყოფიდან ბრუნდებოდა თურმე ღამის პირველი საათისთვის და დაუნახიხართ, როგორ გამოხვედით აგერ შესახვევში იმ დაწესებულების გვერდითი კარიდან, მონტჰომერი უორდ სნოუპსი თავის სტუდიას რომ უწოდებს. მეორედ კიდევ მე ვბრუნდებოდი სახლში შუალამის ხანს და შიგ შემავალი დაგინახეთ. რა ხდება. იქ, გროვერ?

გროვერ კლივლენდი ეხლა აღარც კეტირებოდა. თითქმის ჩურჩულით აღმო-
თქვა:

— კლუბია იქ.

ეხლა უკვე მისტერ ჰემპტონმა და გევინ ბიძიამ გადახედეს ერთიმეორეს.

— მე რას მომაჩერდით, — გევინ ბიძიამ უთხრა. — თქვენ ბრძანდებით კანონის წარმომადგენელი.

ნამდვილად თავშესაქცევი იყო ეს ამბავი: არც ერთი და არც მეორე არავითარ ყურადღებას არ აქცევდა მისტერ კონნორსს, რომელიც პოლიციის უფროსი გახლდათ და კარგა ხანი გადიოდა უკვე, ამ საქმისთვის ხელის მოკიდება მართებდა. იქნება სწორედ ამიტომაც არ უმზერდნენ ესენი იმას.

— ოლქის პროკურორი თქვენ ბრძანდებით, — თქვა მისტერ ჰემპტონმა. — თქვენ უნდა ბრძანოთ, რის გაკეთება გვმართებს კანონის მიხედვით, ხოდა მაშინ აღსრულებით მე აღვასრულებ.

— ხოდა. რაღას ველოდებით? — თქვა გევინ ბიძიამ.

— იქნება გროვერმა იმის თქმა ინებოს, რა ხდება იქ, რომ დრო არ დაგვკარგოთ ტყუილუბრალოდ, — თქვა მისტერ ჰემპტონმა.

— არა, დასწყევლოს ღმერთმა, — თქვა გევინ ბიძიამ. — დაეხსენით ჯერ-

ჯერობით. — და გროვერ კლივლენდს მიმართა: — პოლიციაში მიბრძანდით, ჩვენ გამოგიძახებთ.

— შეგიძლიათ მემფისური გაზეთი ჩაიკითხოთ ბოლომდე, — უთხრა მისტერ ჰემპტონმა. — თქვენც ალარ გვჭირდებათ, — მიუბრუნდა მისტერ კონნორსს.

— ჯანდაბას ბარემ ჩემი თავი, შერიფო, — თქვა მისტერ კონნორსმა. — თქვენს გამგებლობაში ოლქია მხოლოდ. ჯეფერსონში რაც რამე ხდება, ჩემი გასაძლოლია. ისეთივე უფლება მაქვს... — ამის თქმაზე შეჩერდა, ოღონდ გვიან იყო უკვე; მისტერ ჰემპტონმა თავისი მსუსხავი უფერული დაუფახულებელი თვალებით შემოხედა.

— განაგრძეთ, — უთხრა მისტერ ჰემპტონმა. — ისეთივე უფლება გაქვთ, ნახოთ, რას ინახავს იქ მონტპომერი უორდ სნოუპსი, როგორიც მე და გევინს, ხომ? მაშინ გროვერი რაღაზე არ დაიყოლიეთ, რომ იმ კლუბში შეეყვანეთ? — მაგრამ მისტერ კონნორსი თვალს აფახულებდა მხოლოდ. — წავიდეთ, — მიუბრუნდა მისტერ ჰემპტონი გევინ ბიძიას.

და გევინ ბიძიაც მიჰყვა.

— შენი წასვლის დროცაა, — მითხრა მე.

— ყველას წასვლის დროა, — თქვა მისტერ ჰემპტონმა. — აცალეთ ახლა ბიძია ბილის, ქურდებისგან წაღებული საქონლის აღწერა აქვს გასაკეთებელი ნარკოტიკების ინსპექტორებისთვის და დაზღვევის კომპანიისთვის.

ქურაში გამოვედით და მონტპომერი უორდის სტუდიისკენ მიმავალ მისტერ ჰემპტონსა და გევინ ბიძიას გაგაყოლეთ თვალი.

— რა იქნება? — ვკითხე რეტლიფს.

— არ ვიცი, — მითხრა, — თუცმა არა, მგონი ვიცი. ოღონდ მოცდა მოგვიხდება, ვიდრე ჰები და ბიძაშენი არ დაამტკიცებენ ამას.

— რა გგონიათ, რა უნდა იყოს? — შევეკითხე.

ამის თქმაზე შემომხედა.

— ვნახავთ აგერ, — მითხრა. — მეათეში კი ხარ გადამდგარი, მაგრამ იმხელა კაცი ჯერ არ შექნილხარ, ნაყინზე რომ უარი თქვა, ხომ? წამოდი. ბიძია ბილის და სკიტსს ნუ შევაწუხებთ. კაფე „დიქსიში“ წავიდეთ. — შევედით იმ კაფეში, ორი ნაყინი გამოვართვით და ხელახლა გამოვბრუნდით ქურაში.

— მაინც რა იქნება? — ვკითხე მე.

— მე ასე მგონია, ფრანგული ფოტოსურათები უნდა იყოს, ბარათებზე დაბეჭდილი. მონტპომერი უორდი ომის მერე წამოიღებდა პარიზიდან. შენ ალბათ ვერ ხვდები რაცაა, ხომ?

ვერ ვხვდები-მეთქი, — მივუგე.

— „კოდაკით“ გადაღებული სურათებია, იმ სურათებზე კიდევ კაცები და ქალები ათას მამაძაღლობას აკეთებენ. ხოდა ტანზე სულ გახდილები არიან, ჩემო ბატონო. — ძნელი სათქმელია, მიყურებდა თუ არა. — ეხლა მიხვდი?

— ვერა, ვერ მიხვდი, — ვთქვი მე.

— იქნება მაინც მიხვდი? — მითხრა რეტლიფმა.

რა ყოფილა თურმე! გევინ ბიძია მერე მოგვიყვა — მონტპომერი უორდს იმნაირი სურათების დიდი ალბომი ჰქონდა, ფოტოგრაფიაში იმდენად გაწაფულა, იმ სურათებიდან დიაპოზიტივები დაუმზადებია და უკანა ოთახში იმ

დიაპოზიტივებს ჯადოსნური ფანრით ზეწარზე უჩვენებდაო. ისიც გვიამბო, როგორ იდგა მონტჰომერი უორდი და მას და მისტერ ჰემპტონს მასხრად იგდებდა. ოღონდ მეტწილად გევინ ბიძიას მიმართავდა თურმე.

— რასაკვირველია, — უთქვამს მონტჰომერი უორდს. — ის არც მიფიქრია, რომ ჰებს...

— მისტერ ჰემპტონს-თქო, ასე თქვი, — უთხრა მისტერ ჰემპტონმა.

— ...საიმისო ჭკუა ეყოფოდა...

— მისტერ ჰემპტონს-თქო, ასე თქვი, ლაწირაკო, — უთხრა მისტერ ჰემპტონმა.

— მისტერ ჰემპტონს... — თქვა მონტჰომერი უორდმა. — ... ოღონდ თქვენ ხომ იურისტი ბრძანდებით; ის ხომ არ გგონიათ, ამ საქმეს ისე მოგვიდებდი ხელს, ჯერ კანონები არ წამეკითხა, როგორ გგონიათ? კი, ბატონო, შეგიძლიათ ყველას კონფისკაცია გაუკეთოთ, რასაც აქ იპოვით; დარწმუნებული ვარ, მისტერ ჰემპტონი იმას არ იზამს, რაღაცა კანონის გულისთვის ხელი შეიშალოს ამ ამბავში...

მაშინ იყო, მისტერ ჰემპტონმა სილა რომ გააწნა.

— ნუ შვრებით, ჰებ! — გევინ ბიძიამ უთხრა. — ნუ სულელობთ!

— მირტყას, — თქვა მონტჰომერი უორდმა. — ჯადოსნური ფანრის ჯახირს ის სჯობია, მწყალობელ კაცს სასამართლოში უჩივლო. უფრო უხიფათო ამბავიცაა. ხო, რას ვამბობდი? ხო, ფოსტითაც რომ დამეგზავნა, რაც, მართალი გითხრათ, არ მიქნია, სულერთია, ეს საქმე ფედერალურ ხელისუფლებას უნდა გამოეძია მაინც; ოღონდ ფედერალურ მეთვალყურეს ერთსაც ვერ ვხედავ აქ რაღაცა. ხოდა ბრალდებაც რომ შემიკოწიწოთ — იმგენით ფულს აკეთებდაო, მოწმეებს სად იშოვით? გროვერ უინბუშის მეტი კაციშვილი არ გყავთ, ხოდა გროვერ უინბუში ვერ გაბედავს მაგის დამოწმებას; იმიტომ კი არა — სამუშაოს დაკვარგავო, სამუშაოს ისედაც დაკარგავს, იმიტომ რომ ქალაქ ჯეფერსონის წმინდა ქრისტიანები არ იზამენ ამას, — რანაირად შეიძლება ქვეყანამ შეიტყოს, რას აკეთებს მათი პოლიცია მაშინ, როცა ყველას ასე ჰგონია — მუშაობსო. ჩემი დანარჩენი კლიენტებისას აღარაფერს ვამბობ, ხსენებით არ ვახსენებ, ოღონდ ყველგანაა ის ხალხი — ბანკებშიც, დუქნებშიც, ბამბის საწმენდ მანქანებზეც, ბენზინის ჩამოსასხმელებზეც, ფერმებშიც — ორივე ოლქში ჯეფერსონს გაღმა-გამოღმა; ხოდა, ღმერთმანი, ისიც ვიფიქრე: მომდექით და დამაჯარიმეთ, ნახავთ აგერ, რა ხელად გასწორდება ანგარიში... — შეჩერდა და რაღაცნაირი ყრუ გაოცებით თქვა: — დაგწყევლის! — მერე სხაპასხუბით მოაყოლა: — მომკიდეთ ხელი და ჩამაჯინეთ, ათასი ცალი შტამპიანი კონვერტი მომეცით და სამ დღეში იმაზე მეტ ფულს ვიშოვი, რასაც იმ დაღუპული ფანრით ორ წელიწადში მოვუყარე თავი. — ეხლა უკვე მისტერ ჰემპტონს მიმართავდა: — იქნება მეტი არც გჭირდებოდათ არაფერი — სურათები კი არა, კლიენტების სია გჭირდებოდათ იქნება; გადადექით სამსახურიდან და, რამდენიც გაგეხარდებათ, იმდენს დააყაჭინებთ იმ ხალხს. თუმცა არა: ის სჯობია, მაგ თქვენ საშერიფო ვარსკვლავს არ შეელიოთ, მასე უფრო მარჯვედ მოხვეტავთ ფულს.

ოღონდ ამჯერად გევინ ბიძიას აღარაფრის თქმა აღარ დასჭირვებია, ამჯერად მისტერ ჰემპტონს აღარც კი გაურტყამს იმ ბიჭისთვის. ისე იდგა თვალდაწკურული, ვიდრე მონტჰომერი უორდი ჩაჩუმდებოდა. მერე გევინ ბიძიას მიმართა:

— მართალია ეს? მართლა ფედერალური მოხელე უნდა გვესწრებოდეს?

ისეთი არაფერი კანონი გვაქვს, ეს რომ გამოვიჭიროთ? მოიფიქრეთ რამე! ვითომ ქალაქის კანონებშიც არაფერია? — ხოდა ეხლა უკვე გევიჩ ბიძიამ თქვა: — დაგწყევლის!

— საავტომობილო კანონი, — თქვა მერე. — სარტორისის კანონი. — მისტერ ჰემპტონი კიდევ იდგა და შეჰყურებდა. — ჩარჩოში არაა კედელზე გამოკრული თქვენი კაბინეტის წინ? ერთხელ მაინც შეგიხედავთ? ჯეფერსონის ქუჩებში ავტომობილით მგზავრობა აკრძალულიაო...

— რაო? — მონტჰომერი უორდმა თქვა.

— ხმამალა თქვით, — უთხრა გევიჩ ბიძიამ. — მისტერ ჰემპტონს არ ესმის თქვენი.

— კი მაგრამ მაგ ამბავი ქალაქის ამბავია! — თქვა მონტჰომერი უორდმა. — ხოდა ჰემპტონი ოლქის შერიფია მხოლოდ; ქალაქის კანონის დამრღვევს მაგ ვერ ჩააჯენს.

— შენ გგონია მასე, — მისტერ ჰემპტონმა უთხრა. მონტჰომერი უორდს მხარზე ხელი დაადო; ხოდა გევიჩ ბიძიამ თქვა მერე — მონტჰომერი უორდის ადგილას იმას ვამჯობინებდი, ისევ სილა გაეწნაო. — მაგას ჩვენ კი არა, შენს ვეჭილს მოახსენებ.

— მომითმინეთ, — უთხრა მონტჰომერი უორდმა გევიჩ ბიძიას. — თქვენც ხომ გყავთ ავტომობილი. ჰემპტონსაც ყავს!

— ჩვენ ანბანის რიგის მიხედვით ვმუშაობთ, — მიუგო გევიჩ ბიძიამ, — 3-მდე ჯერ არ მიგვიღწევია, ს-ზე ვართ მისული, ხოდა სნ სტ-ზე წინაა. დააკავეთ, ჰებ!

ხოდა მონტჰომერი უორდს გასაქცევი აღარსაით ჰქონდა, სულ დაიბნა და გაშეშებული იდგა. გევიჩ ბიძია კიდევ უმზერდა, როგორ შეუშვა ხელი მისტერ ჰემპტონმა მონტჰომერი უორდს, სურათებიან ალბომს დასწვდა და კონვერტებს, აგრეთვე სურათებით გამოვსებულს, იმ ბაკს მიადგა, რომელშიც მონტჰომერი უორდი ზოგჯერ ფირს მართლა ამჟღავნებდა ხოლმე, და სურათებს იმ ბაკში გადაუძახა, მერე კი თაროზე დაიწყო ხელის ფათური, ბოთლებსა და გამამჟღავნებლიან ქილებს შორის.

— რას ეძებთ მანდ? — შეეკითხა გევიჩ ბიძია.

— ვისკის... ნავთს... საწვავს რამეს, — უპასუხა მისტერ ჰემპტონმა.

— საწვავსო? — თქვა მონტჰომერი უორდმა. — მომისმინეთ, მაგ სურათები ფული ღირს. რას გეტყვით, იცით? მოდი მოვრიგდეთ: მომეცით ჩემი სურათები და ჯანდაბაში წავალ ამ თქვენი დამპალი ქალაქიდან, ფეხი აღარ იქნება ჩემი აქ. კარგი, ბატონო, — თქვა მერე, — ჯიბეში ას დოლარამდე შექნება. აგერ დავდებ მაგიდაზე, ხოდა თქვენ და სტივენსი შებრუნდით და ათი წუთი მადროვეთ...

— აღარ გინდათ გაართყათ? — თქვა გევიჩ ბიძიამ. — მე ნუ მომაქცევთ ყურადღებას. თანაც თვითონ მთხოვს — შებრუნდითო, ისე რომ ხელის შემართვის მეტი არაფერი დაგჭირდებათ. — მაგრამ მისტერ ჰემპტონმა ისლა ქნა, ერთ ბოთლს წაავლო კიდევ ხელი, საცობი ამოაძრო და დაყნოსა. — არ გაქვთ მაგის უფლება, — უთხრა გევიჩ ბიძიამ. — ეგ ნივთიერი საბუთებია.

— ერთიც გვეყოფა, — თქვა მისტერ ჰემპტონმა.

— ეგ ჯერ კაცმა არ იცის, — უთხრა გევიჩ ბიძიამ. — როგორ გირჩევნიათ —

უბრალოდ სასჯელი დაადოთ თუ სულ ამოძირკვოთ? — ხოდა შეჩერდა მისტერ ჰემპტონი, ცალ ხელში ბოთლი ეჭირა, მეორეში — საცობი. — ხომ იცით, რასაც დამართებს მოსამართლე ლონგი იმ კაცს, ვისაც ერთი ამნაირი სურათი აღმოაჩნდება. — ლონგი ჩვენი ოლქის ფედერალური მოსამართლე გახლდათ. — ხოდა წარმოიდგინეთ ერთი, იმ კაცს რაღას უზამს, ვისაც ვაგონი ექნება მთელი.

და მისტერ ჰემპტონმა ბოთლი თავის ადგილას დადგა, მერე კი მისი თანაშემწე მოვიდა ჩემოდნითურთ და იმ ჩემოდანში ალბომი და კონვერტები ჩააწყეს და ჩაკეტეს. მისტერ ჰემპტონმა ჩემოდანი თავის სეიფში შეინახა, რათა შემდეგ ქალაქს ჩამობრუნებულ მისტერ ჰომბოლტისთვის მიეცა, ფედერალური სასამართლოს აღმასრულებელისთვის. მონტპომერი უორდი საოლქო ციხეში ჩასვეს ავტომობილის ტარებისთვის, რითაც ქალქ ჯეფერსონის კანონები ირღვეოდა, და მონტპომერი უორდი ჯერ გინებას მოჰყვა, მერე მუქარას, მერე კი ისევ შეეცადა ვინმე მოექრთამა საპატიმროს თუ ქალაქის უფროსთაგან, ყოველ კაცს ფულს აჩეჩებდა. ჩვენ კიდევ იმას ვმკითხაობდით — მისტერ დე სპეინთან შეხვედრის ნებართვას რამდენ ხანში მოითხოვსო. იმიტომ რომ ვიცოდით, ამ ქვეყნად ყველაზე ნაკლებ ბიძამისის თუ ბიძაშვილის — ფლემის ეიმედებოდა, იმ კაცის, ვისაც მკვლელობაში დადანაშაულების წყალობით ერთი სნოუპსი უკვე მოეშორებინა თავიდან, ხოდა ვითომ მეორისგან რატომ არ უნდა დაეხსნა თავი იმ საჯაყი სურათების მეოხებით?

ხოდა გვეინ ბიძიაც კი, რომელსაც, რეტლიფის ნათქვამის არ იყოს, თავის წმიდათა წმიდა მოვალეობად მიაჩნდა ჯეფერსონელთათვის არასოდეს შეემჩნევინებინა — რომელიმე სნოუპსმა გამაკვირვაო, გვეინ ბიძიაც კი არ ელოდა იმ დღეს ფლემს, რომელიც მის კაბინეტში შემოვიდა, თავისი ახალი შავი შლაპა მაგიდის კიდებზე ჩამოდო და დაჯდა, ყბები ნელა უმოძრაობდა გაუწყნარებლად, თითქოს კბილების დაუხსნელად რაღაცის გაღეჭვას ცდილობსო. მისტერ ჰემპტონის თვალეში კაცი ვერაფერს ამოიკითხავდი, იმიტომ რომ ერთობ ჯიქურ მოგციებოდნენ ის თვალეები; ვერსად წაუხვიდოდი მის მზერას, ისევე როგორც წინ შემოფეთებულ ცხენს ვერ წაუხვალ ვერსად ვიწრო ბილიკზე, სადაც მისთვის გვერდის აქცევა არ ეხერხება. ხოლო მისტერ სნოუპსის თვალეში კაცი იმიტომ ვერ ამოიკითხავდი ვერაფერს, რომ სულაც არ გიმზერდნენ ის თვალეები — გინდაც დამდგარი გუბე ყოფილიყოს. ერთი თუ ორი წუთის მერეღა მივხვდი, ერთსა და იმავეს რომ ვუმზერდითო მისტერ სნოუპსი და მე, — თქვა გვეინ ბიძიამ; ოღონდ სხვადასხვანაირად ვუმზერდითო.

— მე ჯეფერსონის ამბავი მაფიქრებს, — აძრახდა მისტერ სნოუპსი.

— მეც, — თქვა გვეინ ბიძიამ. — იმ შეჩვენებული გროვერ უინბუშის ამბავი და ჩრდილო მისისიპელი ყველა დანარჩენი გამოტვინებული ყმაწვილკაცისაც თოთხმეტიდან ორმოცდათვრამეტი წლის ასაკამდე, ოცდახუთ-ოცდახუთ ცენტს რომ იხდიდნენ, ოღონდ კი იმ ალბომში ჩაეჭყიტათ.

— გროვერ უინბუში აღარც გამხსენებია, — თქვა მისტერ სნოუპსმა, — გამოავლებენ სამსახურიდან, ხოდა ყველას მოუნდება შეტყობა — რატომ გამოავდესო, და გასკდება საქმე. — ეს იყო მისტერ სნოუპსის უბედურება. მე იმის თქმა მინდა, ეს იყო-მეთქი ჩვენი უბედურება, როცა მისტერ სნოუპსთან გვიხდებოდა საქმის დაჭერა: გაგებით ვერაფერს გაუგებდი, გინდაც მოგჩვენებოდა — ესლა ნამდვილად მიმზერსო. — არ ვიცი, მოგეხსენებათ თუ არა — დედამისი უაიტლიფში სახლობს. ყოველ შაბათს თითო დოლარის საჭმელს უგზავნიდა დედამისს ფოსტის ეტლით.

— მაშასადამე, ერთს თუ დავიხსნით, ორივე გადაგვირჩენია და ისაა, — თქვა გევინ ბიძიამ. — ის თუ გვინდა, გროვერ უინბუშის დედას შაბათობით ისევ მისდიოდეს დოლარის საჭმელ-სასმელი, ვილაცამ უნდა დაიხსნას თქვენი ძმა, ძმისწული — რად მოგიდით ის ბიჭი?

რეტლიფის ნათქვამის არ იყოს, იქნება მისტერ სნოუპსი მის ზურგს უკან ნალაპარაკებს კიდევ წაუყრუებდა ხოლმე, ოღონდ არანაირ გადაკრულ სიტყვას არ წაუყრუებდა არასოდეს. ყოველ შემთხვევაში, გაკენწვლას და დაცინვას არ მიაყურისძირებდა. ანდა, ყოველ შემთხვევაში, ამჯერად არ იზამდა ამას. — მე ასე მესმის ამ ამბის თაობაზე, — თქვა სნოუპსმა. — ოღონდ თქვენ იურისტი ხართ. სხვაგვარად რანაირად უნდა გვესმოდეს, ამის ცოდნა თქვენი საქმეა.

გადაკრულ სიტყვას არც გევინ ბიძია მიაყურისძირებდა ხოლმე. — თქვენ სხვა იურისტთან მოხვდით, — უთხრა. — მაგ საქმე ფედერალურ სასამართლოს ეხება. და, გარდა მაგისა, მე ხელს მაინც ვერ მოვკიდებდი; ფულს იმაში ვღებულობ, რომ მეორე მხარის ინტერესები დავიცვა. და, გარდა მაგისა, — უთხრა (ქალაქის პროკურორი სანამ იყო და მეტი არაფერი, გევინ ბიძიაც ისევე მეტყველებდა, როგორც ჰარვარდსა თუ ჰაიდელბერგში იციან ლაპარაკი. მაგრამ მას მეორე, რაც ჩემთან ერთად მთელი ოლქი შემოიარა ოლქის პროკურორის პოსტზე თავისი კანდიდატურის წაყენების შემდეგ, იმნაირადვე მოჰყვა ლაპარაკს, როგორც იმ ხალხს სჩვეოდა, ვისაც ესაუბრებოდა ხოლმე მესერთან შეჩერებული თუ დუქანთან ჩაცუცქულ, ასე მესმის ამ ამბის თაობაზე, — ამდაგვარი რაიმეც კი დასცდებოდა, მისტერ სნოუპსის წელანდელი ნათქვამის არ იყოს), — მოდი, გავერკვეთ ერთი. მე ხომ ციხეში მინდა ჩავაჯინო ის ბიჭი.

ხოდა ამის თქმისას იყო, გევინ ბიძია რომ მიხვდა — მისტერ სნოუპსი და მე ერთსა და იმავეს ვუმზერთ, ოღონდ სხვადასხვა ადგილას ვდგავართო, ამიტომ მისტერ სნოუპსმა სწრაფად, ოღონდ გევინ ბიძიასავით მშვიდად თქვა: — მეც მაგ მინდა. — რადგან მონტჰომერი უორდი მისი კონკურენტი იყო, ისევე როგორც უოლსტრიტი, ერთიმეორეს იმ მხრივ ჰგავდნენ, რომ ჯეფერსონში ყოფნა ორივეს ევიწროებოდა. ხოლო გევინ ბიძიას, რეტლიფის აზრით, არ ესმოდა ეს ამბავი. — მეც მაგ მინდა, — თქვა მისტერ სნოუპსმა. — ოღონდ მე სხვა საქვს მიზეზი. მე ჯეფერსონის ამბავი მაფიქრებს.

— რას იზამ, მით უარესი ჯეფერსონისთვის, — თქვა გევინ ბიძიამ. — მონტჰომერი უორდს ლონგი გაასამართლებს, ხოდა ერთ ისეთ სურათსაც რომ დაინახავს ლონგი, მთელი ჩემოდანისას აღარაფერს ვამბობ, მონტჰომერი უორდი რომ მონტჰომერი უორდია, ისიც შემეცოდება ნამდვილად. გახსოვთ, რაც შარშან უილბერ პროვანს დაემართა?

უილბერ პროვანსიც ფრანგისხევში სახლობდა. რეტლიფის სიტყვით, სინამდვილეში სნოუპსის გვარის უნდა ყოფილიყო; ხოდა როცა განგებისთვის ცხადი შეიქნა, რომ ეკ სნოუპსი თავისი საგვარეულოს იმედებსა და ოჯახურ ტრადიციებს ვერ გაამართლებდა, განგებამ სიცარიელის შესავსებად საიდანღაც უილბერ პროვანსი გამოჩხრიკაო. პროვანსს არყის სახდელი მოწყობილობა ედგა ხევში, წყაროს პირას, სახლიდან, ასე, ერთნახევარ მილზე, და მისი სახლის უკანა კარიდან წყარომდე ბარე ექვსი დუიმის სიღრმე საცალფეხო ბილიკი იყო გაკვალული და იმ ბილიკით პროვანსი ორ წელიწადს დღეში ორ-ორჯერ მიდი-მოდიოდა, სანამ არ გამოიჭირეს და ფედერალურ სასამართლო-

ში არ მიაბრძანეს; ხოდა ვეჭილი შეკითხვებს რომ აძლვდა, ამას ისეთი გაკვირ-
ვებული და მიაბიტი სახე ჰქონდა, თითქოს არყის ხდის ამბავი არასოდეს
სმენოდეს მის დღეში. თქვა კიდევ ასე: ჩემ მოსწრებაში არ გამიგონია, ამ ათი
მილის არემარეზე ვინმეს არყის სახდელი მოწყობილობა ჰქონდესო; ბილიკი-
სას აღარაფერს ვამბობ, ათი წელია იმ წყაროსკენ ფეხი არ გამიდგამს, სანადი-
როდ, ან, თუ გინდა, სათევზაოდაც არ წავსულვარ, რადგან ქრისტიანი კაცი
ვარ და ასე მაქვს გაბეჯითებული — ღვთის გაჩენილ სულიერს არც ერთი
ქრისტიანი არ უნდა კლავდეს, თევზმა კიდევ, რვა წლის რომ ვიყავი, მაშინ
მაწყინა და მას აქეთია პირში აღარ ჩამიკარებიაო.

მერე მოსამართლე ლონგი შეეკითხა — როგორ გგონიათ, ის ბილიკი საი-
დან გაჩნდაო? უილბერი მოსამართლე ლონგს შეაშტერდა, თვალი ორ-სამჯერ
დააფახულა და მოახსენა: ვერაფრით მივმხვდარვარ, იქნება ჩემმა ქალმა გაკვა-
ლა, წყაროდან წყალს რომ თრაქავდაო. ხოლო მოსამართლე ლონგი (ასეთი
მოკლე გვარი კი ჰქონდა, ოღონდ ექვსნახევარი ფუტის სიმაღლე კაცი გახლ-
დათ და მისი შემხედვარე იტყოდნ — ცხვირი ამ სიმაღლის მეექვსედს მაინც
შეადგენსო) მაგიდაზე წაიხარა, ერთხანს აშტერდებოდა უილბერს ცხვირის
წვეტზე სათვალეაკრული და ბოლოს უთხრა: მე თქვენ კატორლაში გაგის-
ტუმრებთ, ოღონდ ვისკის ხდისთვის კი არა, ერთნახევარი მილის სიშორეზე
წყლის ზიდვით თქვენს ცოლს წელს რომ აწყვეტინებდით, იმიტომო. აი, რანა-
ირ კაცთან მოუწევდა მონტჰომერი უორდს საქმის დაჭერა. ხოდა. ქალაქ
ჯეფერსონის რომ აღარაფერი ვთქვათ, იოკნაპატოფას ოლქში ყოველ კაცს თი-
თქოს გაგონილი უნდა ჰქონოდა იმ არყის მხდელის გასამართლების ამბავი.
მაგრამ მისტერ სნოუპსს ის ამბავი თითქოს არ ჰქონოდეს გაგონილი. იმიტომ
რომ ყბებიც კი შეუჩერდა.

— ამბობენ, მოსამართლე ლონგმა იმას სხუთი წელი მიუსაჯაო, — თქვა
მან. — იქნება ზედმეტი ოთხი წელი სწორედ ბილიკისთვის იყო?

— შესაძლოა, — უთხრა გევინ ბიძიამ.

— სხუთი წელი ნამდვილად, ხომ? — თქვა მისტერ სნოუპსმა.

— ნამდვილად, — უთხრა გევინ ბიძიამ.

— ბიჭი გავიდეს, — თქვა მისტერ სნოუპსმა.

— არა, — უთხრა გევინ ბიძიამ.

მისტერ სნოუპსს სელახლა აუშუშავდა ყბები. — გავიდეს, — თქვა მან.

— ჯეფერსონის ამბავი მეც მაფიქრებს, — უთხრა გევინ ბიძიამ. — თქვენ
პოლკოვნიკ სარტორისის ბანკის ვიცე-პრეზიდენტი ბრძანდებით. მე თქვენზეც
კი მიხდება ფიქრი.

— დიდი მადლობელი გახლავართ, — თქვა მისტერ სნოუპსმა. ეხლა აღარა-
ფერს უმზერდა. დროს უჭმად არ კარგავდა, მაგრამ არც ჩქარობდა; ისე წამო-
დგა, მაგიდიდან თავისი ახალი შავი შლაპა აიღო, დაიხურა, კარისკენ გაემარ-
თა, გამოალო და მაშინაც კი არ შეჩერებულა, თითქოს ფეხი მოინაცვლა მხო-
ლოდ და ისე თქვა, რომ არავისთვის მიუმართავს, როგორც არავის უმზერდა
ხოლმე: — ნახვამდის. — მერე გავიდა და კარი გაიხურა.

მაშინ მე დავიწყე: — რა... — და სიტყვა გამიწყდა, მე და გევინ ბიძიამ
ორივემ კარს შევხედეთ, ხოდა კარი ისევ გაიღო, დაახლოებით ერთი ფუტის
სიგანეზე მოლიავდა, ოღონდ ჩქამიც არ ისმოდა იქიდან, მერე კი რეტლიფის
ლოყა და ცალი თვალი დავინახეთ, მერე რეტლიფიც შემოვიდა, კაბინეტში შე-
მოაბიჯა და მაგიდას მოადგა გვერდულად.

— დავაგვიანე თუ ნამეტანი ადრე მოვედი? — იკითხა.

— არც ერთი და არც მეორე, — უთხრა გევინ ბიძიამ. — გადაიფიქრა, ეტყობა. რალაც მოხდა. ყველაფერი აირღაირია. თავიდან ვითომ არაფერი უჭირდა საქმეს. ხომ ხვდებით, როგორც იქნებოდა — ჩემი ამბავი არაა ეს, ყოველ შემთხვევაში, ჩემი სახლიკაცის ამბავი სულ არააო. იცით, რა თქვა?

— საიდან მეცოდინება? — მიუგო რეტლიფმა. — აი, ეხლა შევიტყობ.

— მოდი გავერკვეთ-მეთქი, მე ვუთხარი, მე ის ბიჭი ციხეში მინდა ჩავსვა-მეთქი. ხოდა, იმან — მეც მაგ მინდაო...

— ასე, — თქვა რეტლიფმა. — მერე?

— ვითომ — ჩემი ამბავი არ არისო, ჩემი სახლიკაცის ამბავი არ არისო, — თქვა გევინ ბიძიამ. — ჯეფერსონის ამბავი არისო. ისე რომ ამის მერე მუქარას უნდა მოჰყოლოდა, მაგრამ არ მოჰყოლია...

— მუქარას რატომ? — რეტლიფმა იკითხა.

— ასეა წესი, — მიუგო გევინ ბიძიამ. — ჯერ ლიქნა, მერე მუქარა, შემდეგ ქრთამი. მონტკომერი უორდმაც ასე სცადა.

— ეგ მონტკომერი უორდი არ გახლავთ, — თქვა რეტლიფმა. — მონტკომერი უორდი ფლემი რომ ყოფილიყო, ის სურათები ჯეფერსონს ვერ იხილავდნენ, ხოდა ჯეფერსონი ხომ თვალთ ვერ ნახავდა იმ სურათებს. ოღონდ თქვენ იმას ნუ იდარდებთ — ფლემს მონტკომერი უორდზე მეტი ტვინი აქვსო; ჩვენს ქალაქში თითქმის ყველას აქვს იმაზე მეტი ტვინი. სადარდებელი ისაა, უფრო უტვინო ვინ გამოდგება. ხო, მერე?

— მერე ადგა და წავიდა, — უთხრა გევინ ბიძიამ. — არადა ის იყო დაწყებას ეპირებოდა. ისიც კი მთხოვა — ჩიკი გავიდესო. ხოდა არა-მეთქი, რომ ვუთხარი, ქუდი აიღო, დიდი მადლობელიო, მითხრა და გავიდა, ვითომ პაპი-როსის მოსაკიდებლად შემოევლოს.

გევინ ბიძიას მიჩერებული რეტლიფი თვალებს აფახულებდა. — ესე იგი იმას ის უნდა, რომ მონტკომერი უორდი ციხეში ჩავარდეს. ოღონდ ეხლანდელ გარემოებაში არ სურს მოხდეს ეს ამბავი. ხოდა მერე გადაუფიქრია.

— ჩიკის გამო გადაიფიქრა, — უთხრა გევინ ბიძიამ.

— მერე გადაუფიქრია, — თქვა რეტლიფმა.

— მართალს ამბობთ, — თქვა გევინ ბიძიამ. — იმიტომ რომ იცოდა — ჩიკის გარეთ გაშვება რაკი იუარა, ქრთამზეც უარს ამბობსო.

— არა, — თქვა რეტლიფმა. — ფლემ სნოუპსისთვის ქვეყნიერებაზე ისეთი კაცი არ არსებობს, რომელსაც ასე თუ ისე ვერ მოისყიდდა; ერთია მხოლოდ საჭირო — მიგნება უნდა, რანაირად იყიდი იმ კაცს. ოღონდ რატომ გადაიფიქრა მერე?

— საქმეც ეგაა, — თქვა გევინ ბიძიამ. — რატომ?

— რას საუბრობდით, ჩიკი გავიდესო, როცა გთხოვათ?

— ციხის ამბავს, — მიუგო გევინ ბიძიამ. — ამ წუთში არ ვითხარით?

— უილბერ პროვანის ამბავს, — მე ვთქვი.

რეტლიფმა შემომხედა. — უილბერ პროვანისო?

— მისი არყის სახდელი ახსენეს, — ვუთხარი მე, — ის ბილიკი და მოსამართლე ლონგი.

— ხო, ასე-ე? — თქვა რეტლიფმა. — მერე, მერე?

— მერე არაფერი, — უპასუხა გევინ ბიძიამ. — ის თქვა მხოლოდ — ბიჭი გავიდესო, მე კიდევ ვუთხარი...

— არა, მაგ მერე იყო, — მე ვთქვი. — მანამდე კიდევ მისტერ სნოუპსმა — ხუთი წელი მიუსაჯაო, იქნება ზედმეტი ოთხი წელი ბილიკისთვის იყოო, ხოდა შენ უთხარი — შესაძლოაო; მერე მისტერ სნოუპსმა ხელახლა იკითხა — ნამდვილად ხუთი წელი მიუსაჯა, ხომო, შენ კიდევ უპასუხე — ნამდვილადო, ხოდა მერე ჩემი თქვა — გავიდესო.

— კარგი, კარგი, — მითხრა გევინ ბიძიამ. ოღონდ რეტლიფს კი შეჰყურებდა. — ხო? — შეეკითხა.

— მეც არ ვიცი, — თქვა რეტლიფმა. — ერთი ვიცი მხოლოდ — მაღლი უფალოს, რომ მონტპომერი უორდ სნოუპსი არ ვარ.

— კი, — თქვა გევინ ბიძიამ. — ერთი მოსამართლე ლონგმა ის ჩემოდანი ნახოს და...

— რასაკვირველია, — თქვა რეტლიფმა. — მაგ სემის საქმეა. არა, მონტპომერი უორდს ბიძამისის — ფლემის უნდა ეშინოდეს, ოღონდ, როგორც ეტყობა, ჯერ არ ესმის ეს ამბავი. ჩვენც უნდა ვუფრთხოდეთ მაგ კაცს. სანამდე მარტო ფულებს იყო გამოდევნებული, ის მაინც ვიცოდით, რას უნდა მივმხვდარიყავით, თუმცა კი გვესმოდა — უცბად ვერ მივხვდებითო. მაგრამ ამჯერად... — თვალმოფახულემ შემოგვხედა.

— კარგი, ბატონო, — თქვა გევინ ბიძიამ. — როგორღა მოვიქცეთ?

— გახსოვთ ის ანეგდოტი, ერთმა კაცმა თავისი გზადაბნეული ძაღლი როგორ იპოვნა? დაჯდა ის კაცი, ჩემო ბატონო, და წარმოიდგინა — ძაღლი რომ ვყოფილიყავი, მე თვითონ საით გავიქცეოდიო, მერე ადგა, იქით გაემართა, იპოვნა ძაღლი და სახლში მიიყვანა. ხოდა, ვთქვათ, ფლემ სნოუპსი ვართ მე და თქვენ და საშუალება მოგვეცა, თავი დავიხსნათ ჩვენი — როგორ ითქმის? — არაპრეზენტაბელური ძმისწულისაგან, ციხეში შეგვიძლია გამოვამწყვდიოთ. ოღონდ ჩვენ ეხლა ბანკის ვიცე-პრეზიდენტი გახლავართ და იმას ვერ ვიზამთ, ქვეყანამ შეიტყოს, რომ ჩვენი ძმისწული, თუ გინდა არაპრეზენტაბელურიც იყოს, ჩუმ-ჩუმად ფრანგულ სურათებს ათვალეერებინებსო. ციხეში მისი გამოიმწყვდეველი მოსამართლე კიდევ სწორედ ის კაცი გახლავთ, ვინც უილბერ პროვანის უთხრა — პარჩმენში იმის გამო კი არ გისტუმრებ, ვისკის რომ ხდიდი, იმიტომ გაგზავნი, შენს ცოლს ერთნახევარ მილზე წყლის თრაქვით წელს რომ აწყვეტინებდიო. — თვალები დააფახულა გევინ ბიძიას მაცქერაღმა. — მართალი ბრძანდებით. „რა?“ კი არა, „როგორ?“ — ეს იქნება საკითხის სწორად დასმა. და, რახან თქვენ უანგარო კაცი ხართ, იმას კიდევ ჭკუა ეყო საიმისოდ, რომ ფული ჰებ ჰემპტონისთვის არ შეეძლია, ჩვენ არაფერი ვიცით, რა რის ეს „როგორ“. რაც ბაპტისტებში დიდი ბობოლა შეიქნა, მას აქეთ თუ გაუჩნდა იმას განგების იმედი.

განგების იმედად იქნება კიდევ იყო ის კაცი. ასეა თუ ისე, განგება კი შეეწია. ეს ამბავი მეორე დილას მოხდა, ათი საათისთვის; ის-ის იყო გევინ ბიძია და მე კაბინეტიდან გამოვდიოდით უაიოტ-კროსინგისკენ გასამგზავრებლად (რალაც აყალმაყალი ატეხილიყო საწრეტ თხრილზე შეწერილი გადასახადის გამო დავის დროს), რომ უცებ მისტერ ჰემპტონი შემოვიდა. გეგონებოდათ, რალაცას უსტვენსო კბილებს შორის, ხალისიანი და უდარდელი, თითქოს უსტვენდა, ოღონდ არავითარ ხმას არ გამოსცემდა, მოტივის რომ აღარაფერი ვთქვათ. — დილა მშვიდობისა, — თქვა მან. — გუშინ, იმ სტუდიაში რომ ვიყა-

უილიამ ფოლკნერი

ვით და მე რომ ბოთლებში ვბუჯურობდი თაროზე სპირტეულის ან რამე საწვავის მოსაძებნად...

— ხო, — უთხრა გევინ ბიძიამ.

— რამდენი ბოთლი ან თუ გინდა ქილა გავხსენი და დავყნოსე? თქვენ ხომ ბრძანდებოდით იქ, ხომ ნახეთ.

— მგონი ყველა, — მიუგო გევინ ბიძიამ. — რა იყო?

— მეც მასე მეგონა, — თქვა მისტერ ჰემპტონმა. — ოღონ შეიძლებოდა შევმცდარიყავი. — გევინ ბიძიას შეჰყურებდა თავისი მსუსხავი თვალებით და ისევ ისე უხმოდ უსტვენდა კბილებს შუა.

— ხო, ეხლა შეგვამზადეთ უკვე, — უთხრა გევინ ბიძიამ. — აღგვაგზნეთ, რამდენადაც საჭირო იყო. თქვით ეხლა!

— ამ დილას, ასე, ექვს საათზე, ჯეკ კრენშოუმ დახმირეკა (მისტერ კრენშოუ გადასახადის ამკრეფი იყო და ჯერაც ნადირობდა ვისკის მხდელებზე ჩვენს ოლქში). მთხოვა — რაც გაგეწყობათ ჩქარა იმ სტუდიაში მობრძანდითო. ორნი დამიხვდნენ იქ, უკვე ყველაფერი მოეჩხრიკათ. თაროზე რომ დოქები დგას, გუშინ მე რომ გავხსენი და დავყნოსე, ხოდა გამამჟღავნებელ „კოდაკის“ მეტი რომ არაფერი ყოფილა, ამ დილას ორ დოქში სიმინდის ვისკი დამიხვდა, თუმცა, მოგახსენეთ უკვე, შეიძლებოდა შემშლოდა და ის დოქები გამომრჩენოდა გუშინ. ღუმელს უკან ნავთის ბაკში კიდევ ხუთი გალონი რომაა, იმისას აღარაფერს ვამბობ, გუშინ არ დამიყნოსია, იმიტომ რომ არ მდგარა გუშინ იქ, ღუმელს უკან რომ ჩავხედე; ასე რომ არ ყოფილიყო, თაროზე მდგარი ბოთლების სინჯვას არ დავიწყებდი და ძებნას აღარ მოვყვებოდი — სურათები რით დავწვავო. თუმცა, თქვენი თქმის არ იყოს, შეიძლებოდა შევმცდარიყავი.

— არა, მაგას თქვენ ბრძანებდით, მე ჯი არა, — უთხრა გევინ ბიძიამ.

— მართალს ბრძანებდით იქნება, — თქვა მისტერ ჰემპტონმა. — ბოლოს და ბოლოს მას აქეთია ვუტრიალებ შინნახად არაყს ამ ოლქში, რაც შერიფად ამირჩიეს სულ პირველად. ხოდა ათას ცხრაას ცხრამეტი წლიდან ისე გავიწაფე, დაყნოსვაც აღარ მჭირდება: მაშინვე სუნს ვიკრავ ხოლმე, როგორც კი იქ აღმოვჩნდები, სადაც წესით არ უნდა იყოს არაყი. იმ ხუთგალონიანი ბაკის რომ აღარაფერი ვთქვათ, რომელიც ისეა ჩადგმიული, უეჭველად ფებს წამოვკრავდი და დავეცემოდი, თაროს მისაწვდენად როცა გავიქაჩე.

— ხო, — უთხრა გევინ ბიძიამ. — მერე?

— მორჩა, — თქვა მისტერ ჰემპტონმა.

— შიგ შესვლა რანაირად მოახერხა იმან? — შეეკითხა გევინ ბიძია.

— იმან? — თქვა მისტერ ჰემპტონმა.

— კარგი, ბატონო, — უთხრა გევინ ბიძიამ. — „იმან“ იყოს, ასე თუ მოგწონთ უფრო.

— მაგაზე მეც ვიფიქრე, — თქვა მისტერ ჰემპტონმა. — სწორედ იმ გასაღების ამბავს მოგახსენებთ. სწორედ იმ გასაღების-მეთქი, იმიტომ ვამბობ, რომ მისნაირ რეგვენსაც კი ეყო საიმისო ჭკუა, თავისი სტუდიის გასაღები არ დაემალა, — თან ატარებდა კისერზე ჩამოკიდებულს.

— ხო-ო, რა ყოფილა, — თქვა გევინ ბიძიამ.

— დიან, ჩემო ბატონო, — უთხრა მისტერ ჰემპტონმა. — ის გასაღები იმ

უჯრაში ჩავაგდე, რალაც-რალაცები რომ მიყრია, ხელბორკილი და სამარქა-ფო რევოლვერი. ვისაც გნებავთ, იმას შეეძლო შესულიყო, სანამ მე და მის ელმა იქ არ გახლდით (მის ელმა მისი მდივანი იყო, ქვრივი, მისი ქმარი მისტერ ჰემპტონამდე შერიფობდა), და ხელს გაეყოლებინა.

— ან კიდევ რევოლვერი გაეყოლებინა, — უთხრა გევინ ბიძიამ. — კაცმა რომ თქვას, კი უნდა კეტავდეთ ხოლმე იმ თქვენს კაბინეტს, ჰებ. როდისმე მაგ თქვენი საშერიფო ნიშანი დაგრჩებათ იქ, ხოდა, რომ მობრუნდებით, დაინახავთ, რომ ვილაცა ბიჭუკელა დამდგარა და ხალხს აპატიმრებს ქურაში.

— სწორს ბრძანებდეთ იქნება, — თქვა მისტერ ჰემპტონმა. — ხოდა, ჩემო ბატონო, ასე მოხდა ეს ამბავი, — დასძინა მან. — ვილაცამ გასაღები გაიყოლა და ვისკი მიიტანა იმ სტუდიაში. იქნება იმათგანი იყო ვინმე, იმ ბიჭთაგანი, რომლებიც, შეჩვენებული გროვერ უინბუშის ნათქვამის არ იყოს, ოთხივე ოლქიდან იყრიან თავს, ოღონდ კი ღამლამობით ნერწყვი მოიდინონ იმ დაწყევლილი სურათების ყურებისას.

— რა კარგია, ჩემოდანი მაინც რომ ჩაკეტილი გაქვთ. აქამდე თქვენთანაა, ხომ? იმიტომ რომ მისტერ ჰომბოლტი ჯერ არ ჩამობრძანებულა, ასე არაა?

— დიახ, — მიუგო მისტერ ჰემპტონმა.

— ჯეკ კრენშოუს და მის ამფსონს კიდევ სწორედ ვისკი აინტერესებთ და არა ფოტოსურათები. ასე რომ ის ჩემოდანი ჯერ არავისთვის გადაგიციათ.

— დიახ, — მიუგო მისტერ ჰემპტონმა.

— გადასცემთ კია? — შეეკითხა გევინ ბიძია.

— თქვენ რას ფიქრობთ? — თქვა მისტერ ჰემპტონმა.

— რასაც თქვენ, იმასვე, — მიუგო გევინ ბიძიამ.

— კაცმა რომ თქვას, ვისკიც სავსებით საკმარისია, — თქვა მისტერ ჰემპტონმა. — თუ არ იკმარა, ისიც გვეყოფა, მოსამართლე ლონგს განაჩენის გამოტანამდე ერთი ის ფოტოსურათი რომ ვუჩვენოთ. ჯანდაბას, — თქვა მან. — ბოლოს და ბოლოს ჯეფერსონის ამბავია. აქ ვცხოვრობთ ჩვენ. ჯეფერსონი ყველაფერზე მეტი გვიღირს, იმის სიამოვნებაზე მეტიც, რომ იმ შეჩვენებულს ვასწავლოთ ჭკუა...

— დიახ, — უთხრა გევინ ბიძიამ. — ეგ ერთხელ მოვისმინე უკვე. — და მისტერ ჰემპტონი წავიდა. ჩვენ ისლა დაგვრჩენოდა, დავლოდებოდით, დიდხანს არც დაგვჭირვებია ლოდინი. იმის გამო თავის მტვრევა არ ღირდა — ბევრი გაიგონა რეტლიფმა თუ ვერაო, რადგან იმთავითვე აშკარა იყო, რომ ყველაფერი გაეგონა. ზურგს უკან კარი მიიხურა და ზღურბლზე შეჩერდა.

— ფლემ სნოუპსის ამბავი რატომ არ უთხარით გუშინ? — იკითხა მან.

— იმიტომ რომ ფლემ სნოუპსს იყო თუ სხვა ვილაცას, იმის საშუალება მისცა, პირდაპირ მის კაბინეტში შესულიყო და გასაღები მოეპარა. ჰები თვალს ველარ დახუჭავს დანაშაულზე, — უთხრა გევინ ბიძიამ. მერე ქალაქები პორტფელში ჩააწყო, პორტფელი დაკეტა და წამოდგა.

— მიბრძანდებით? — შეეკითხა რეტლიფი.

— დიახ, — მიუგო გევინ ბიძიამ. — უაიოტ-კროსინგზე ვარ მისასვლელი.

— ფლემს არ დაელოდებით?

— ფლემი აღარ მომაკითხავს, — თქვა გევინ ბიძიამ. — ვერ გაბედავს. ის ამბავი კიდევ, რისთვისაც გუშინ მოქრთამვას მიპირებდა, ისედაც მოხდება, ოღონდ უქრთამოდ უკვე. დასაზვერად ხელახლა მოსვლას ველარ გაბედავს. ეხ-

ლა ის მოუწევს, მოითმინოს და სხვებთან ერთად შეიტყოს საქმის შედეგები. იცის ეს ამბავი. — ოღონდ რეტლიფი კარს მაინც ელობებოდა.

— ჩვენი უბედურება ისაა, სწორად ვერასოდეს ვაფასებთ ფლემ სნოუპსს. ჯერ ის შეცდომა მოგვივიდა, რომ სულ არაფრად ჩავაგდეთ, მერე იმაში მოვტყუვდით, რომ ნამეტანი დიდად შევაფასეთ, ხოდა ეხლა ისევ შეცდომას ვეპირებით მისი შეუფასებლობით. კაცს ფული თუ უნდა და მეტი არაფერი, გულის შესაჯერებლად ის სჭირდება მხოლოდ, რომ გადათვალოს და სადმე საიმედო ადგილას შეინახოს, მორჩა და გათავდა. მაგრამ ეხლა ფლემმა იმასაც გაუგო გემო, რარიგად სასიამოვნოა ამ ახალი საუნჯის პატრონობა, ხოდა ეს სულ სხვა რამე გახლავთ. ეს იგივეა, ზამთარში სითბომ დაგატკბოს კაცი, ან სიგრილემ ზაფხულში, ანდა მშვიდობამ, თავისუფლებამ, ან კიდევ დოვლათმა. ამას ასე უბრალოდ ვერ გადათვლი, საგულდაგულოდ ვერ დასკვამავ სადმე და გულიდან ვერ გადაიგდებ, სანამ ხელახლა მოგესურვებოდეს მისი შეხედვა. ამისთვის სულ მუდამ უნდა ზრუნავდე, სულ უნდა გახსოვდეს. ეს ყველას დასანახად თუ არ გექნა, გინდაც არ გქონია და ისაა.

— რა არ გქონია? — შეეკითხა გევინ ბიძია.

— ის ახალი აღმოჩენა, იმან რომ მოახდინა ეს-ესაა, — თქვა რეტლიფმა. — სამოქალაქო სათნოება დაარქვით, თუ გნებავთ.

— რატომ, — უთხრა გევინ ბიძიამ. — თქვენ სხვა რამე გინდოდათ დაგერქმიათ? — რეტლიფი ჯიქურ, ცნობისმოყვადე მზერით მისჩგრებოდა გევინ ბიძიას, თითქოს რაღაცას მოეღისო. — მერე, მერე, — უთხრა გევინ ბიძიამ. — გაგაწყვეტინეთ სიტყვა.

ოღონდ რეტლიფი უკვე აღარაფერს მოელოდა. — დიახ, ჩემო ბატონო, — თქვა მან. — მოვა თქვენთან. უნდა მოვიდეს, რათა დარწმუნდეს, რომ თქვენც მიხვდებით ყველაფერს, დრო როცა დადგება. იქნება სალამომდე სადმე ახლომანლო იწრიალოს, როგორც იტყვიან, წყლის დაწმენდას დაუცადოს. ხოდა მერე გეახლებათ, რომ, სხვა თუ არაფერი, ის მაინც დაგანახოთ — როგორ მოტყუვდა ჭკუაში ის კაცი, ვისაც ჩემი ჩამოშორება უნდაო.

ისე რომ უაიოტს აღარ გავმგზავრებულვართ, ოღონდ ამჯერად სნოუპსი თავად რეტლიფმა ვერ შეაფასა სათანადოდ. ნახევარ საათსაც არ გაეწლო, კიბეზე მისი ფეხისხმა შემოგვესმა, მერე კარიც გაიღო და შემოვიდა. თავისი შავი შლაპა აღარ მოუხდია, დილა მშვიდობისა, ჯენტლმენებო, — ესლა თქვა, მაგიდასთან მოვიდა, ზედ მონტკომერი უორდის სტუდიის გასაღები დააგდო და გაბრუნდა, ხოლო გევინ ბიძიამ უთხრა:

— დიდი მადლობელი გახლავართ. შერიფს დავუბრუნებ ამ გასაღებს. თქვენ ჩემსავით ყოფილხართ, — თქვა მერე. — ჭეშმარიტება თქვენც ფეხებზე გკიდიათ, მარტო სამართლიანობა გაინტერესებთ.

— მე ჯეფერსონი მაინტერესებს, — თქვა მისტერ სნოუპსმა და სახელურს მოჰკიდა ხელი კარის გამოსაღებად. — აქ მოგვიწევს ცხოვრება. ნახვამდის, ჯენტლმენებო.

(გაგრძელება იქნება)

